

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**GOETHE’NİN “DIE LEIDEN DES JUNGEN WERTHERS”
VE EICHENDORFF’UN “AUS DEM LEBEN EINES TAUGENICHTS”
ESERLERİ ÖRNEĞİNDE DOĞA OLGUSU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Temuçin ÇELİK

Enstitü Anabilim Dalı: Alman Dili ve Edebiyatı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Nurhan ULUÇ

EYLÜL 2018

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

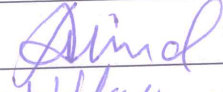
GOETHE'NİN “DIE LEIDEN DES JUNGEN
WERTHERS” VE EICHENDORFF’UN
“AUS DEM LEBEN EINES TAUGENICHTS”
ESERLERİ ÖRNEĞİNDE DOĞA OLGUSU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Temuçin ÇELİK

Enstitü Anabilim Dalı: Alman Dili ve Edebiyatı

“Bu tez 12/09/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Prof. Dr. Arif UNAL	Kabul	
Dr. Öğr. Üyesi Nurhan ULUG	Kabul	
Dr. Öğr. Üyesi Aya AKIN	Kabul	

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	TEMUÇİN ÇELİK
Öğrenci Numarası	:	1560Y14005
Enstitü Anabilim Dalı	:	ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI
Enstitü Bilim Dalı	:	ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	GOETHE'NİN "DIE LEIDEN DES JUNGEN WETHERS" VE EICHENDORFF'UN "AUS DEM LEBEN EINES TAUGENICHTS" ESERLERİ ÖRNEĞİNDE DOĞA OLGUSU
Benzerlik Oranı	:	10

☐

17.09.2018
Öğrenci İmza

☐ Sakarya Üniversitesi Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

...../...../20.....
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Dr.Öğr.Üyesi Nurhan Uluç

Tarih: 17.09.2018

İmza:

☐ KABUL EDİLMİŞTİR

☐ REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

Öncelikle tez çalışmam boyunca benden bilimsel desteğini hiçbir zaman için esirgemeyen, gerekli uyarı ve açıklamalarda bulunan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Nurhan ULUÇ'a teşekkürü bir borç bilirim. Alman Dili ve Edebiyatı alanındaki çalışmalarımda en önemli destekçilerimden biri olan değerli hocam Prof. Dr. Arif Ünal'a da özel bir teşekkür borçluyum. Lisans dönemimden bugüne kadar hem akademik hem kişisel gelişimim yolunda bana en büyük desteği sağlayan ve benden hiçbir zaman manevi desteğini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Cüneyt ARSLAN'a da teşekkürlerimi sunuyorum. Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde ilerlememi ve bu alanda kişisel becerilerimi ilerletmemi sağlayan hocalarım Prof. Dr. Recep AKAY, Prof. Dr. Muharrem TOSUN, Dr. Öğr. Üyesi Fatih ŞİMŞEK ve Dr. Öğr. Üyesi Alper KELEŞ'e de ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca üzerimde emekleri olan Sakarya Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'ndeki tüm diğer hocalarıma da şükran ve saygılarımı sunar, her birine ayrı ayrı teşekkürler ederim.

Temuçin Çelik

12/09/2018

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ.....	iii
KISALTMALAR	iv
ÖZET.....	v
SUMMARY	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT BİLİM.....	4
1.1. Karşılaştırmalı Edebiyat Biliminin Tanımı ve Tarihçesi	4
1.2. Karşılaştırmalı Edebiyat Biliminin Çalışma Alanları	8
1.3. Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi İnceleme Yöntemleri.....	10
1.3.1. İkincil Kaynaklara Yönelik İnceleme Yöntemleri.....	13
BÖLÜM 2: GOETHE VE EICHENDORFF’UN EDEBİ KİŞİLİKLERİ.....	19
2.1. Johann Wolfgang von Goethe’nin Hayatı (1749-1832).....	19
2.1.1. Johann Wolfgang von Goethe’nin Başlıca Eserleri	25
2.1.2. Goethe’nin “Die Leiden des jungen Werther” Adlı Eserinin Özeti.....	26
2.2. Joseph Karl Benedikt Freiherr von Eichendorff’un Hayatı (1788 -1857)	27
2.2.1. Joseph Karl Benedikt Freiherr von Eichendorff’un Başlıca Eserleri.....	32
2.2.2. Eichendorff’un “Aus dem Leben eines Taugenichts” Adlı Eserinin Özeti ...	34
BÖLÜM 3: ESERLERİN KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT BİLİMİ	
AÇISINDAN İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	38
3.1. Goethe’nin “Die Leiden des jungen Werther” Adlı Eserinde Doğa Olgusu.....	38
3.1.1. Sturm und Drang Dönemi Açısından Doğa Olgusunun İncelenmesi	38
3.1.2. Metine Bağlı İnceleme	40
3.1.3. Yorumlayıcı İnceleme (Hermeneutik)	41
3.1.3.1. “Die Leiden des jungen Werther” Adlı Eserdeki Doğa Motifinin	
Somut Bağlamda İncelenmesi:	42
3.1.3.2. “Die Leiden des jungen Werther” Adlı Eserdeki Doğa Motifinin	
Soyut Bağlamda İncelenmesi:	45

3.2. Eichendorff'un “Aus dem Leben eines Taugenichts” Adlı Eserinde Doğa	
Olgusu	51
3.2.1. Romantik Dönem Açısından Doğa Olgusunun İncelenmesi	51
3.2.2. Metine Bağlı İnceleme	53
3.2.3. Yorumlayıcı İnceleme (Hermeneutik)	56
3.2.3.1. “Aus dem Leben eines Taugenichts” Adlı Eserdeki Doğa	
Motifinin Somut Bağlamda İncelenmesi.....	57
3.2.3.2. “Aus dem Leben eines Taugenichts” Adlı Eserdeki Doğa	
Motifinin Soyut Bağlamda İncelenmesi.....	64
3.3. “Die Leiden des jungen Werther” ve “Aus dem Leben eines Taugenichts” Adlı	
Eserlerin Değerlendirilmesi	67
3.3.1. Sturm und Drang ve Romantik Dönem Kapsamında Eserlerin	
Değerlendirilmesi	67
3.3.2. Metine Bağlı Kalarak Eserlerin Değerlendirmesi	69
3.3.3. Yorumlayıcı İnceleme Yöntemi ile Eserlerin Değerlendirilmesi	72
3.3.3.1. Eserlerdeki Doğa Olgusunun Somut Bağlamda Değerlendirilmesi ..	73
3.3.3.2. Eserlerdeki Doğa Olgusunun Soyut Bağlamda Değerlendirilmesi ...	76
SONUÇ.....	82
KAYNAKÇA	85
ÖZGEÇMİŞ.....	90

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: İtalya Seyahati'nin el yazmasından bir sayfa	22
Şekil 2: Goethe'nin İtalya seyahatinde yaptığı çizim: Roma'daki Kapitol	23
Şekil 3: Goethe'nin İtalya seyahatinde yaptığı çizimlerden: Roma'daki Borghese	23
Şekil 4: İtalya seyahatinde yaptığı çizimlerden, Roma Medici Villaları.....	24
Şekil 5: Eichendorff'un Danzig'teki Silberhammer Köşkü.....	30
Şekil 6: Joseph Freiherr von Eichendorff'un Şiir Kitabı, 1837, Berlin.	32
Şekil 7: Joseph Freiherr von Eichendorff'un Eseri, 1841, Berlin.....	33

KISALTMALAR

BKZ	: Bakınız
ÇEV	: Çeviren
DOÇ	: Doçent
DR	: Doktor
PROF	: Profesör
S	: Sayfa
VB	: Ve benzeri
VS	: Ve saire
YAY	: Yayınevi
YY	: Yüzyıl

Tezin Başlığı: Goethe'nin "Die Leiden des jungen Werthers" ve Eichendorff'un "Aus dem Leben eines Taugenichts" Eserleri Örneğinde Doğa Olgusu.	
Tezin Yazarı: Temuçin ÇELİK	Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nurhan ULUÇ
Kabul Tarihi: 12.09.2018	Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 90 (tez)
Anabilimdalı: Alman Dili ve Edebiyatı	Bilimdalı: Alman Dili ve Edebiyatı
Uluslararası Edebiyat Bilimi içerisinde Komparatistik adıyla da anılan karşılaştırmalı edebiyat, edebiyat biliminin yan dallarından biridir. Görevi ve işlevi, aynı dilde veya farklı dillerde yazılmış eserleri konu, düşünce ya da biçim bakımından inceleyerek, eserlerin benzer ve farklı yanlarını saptar, ardından detaylı yorumlar getirerek bu tespitleri daha ileri bir seviyeye yükseltmeyi amaçlar. Karşılaştırmalı edebiyat biliminin, temel inceleme yöntemi olarak kullanıldığı bu çalışmada, karşılaştırma kavramı bilimsel bir metot olarak ele alınmış ve bu bilimsel terimin tanımı, önemi, amacı ve tarihsel bir kronoloji içerisindeki gelişimi, ayrıca edebiyatçılar ve diğer disiplinlerle ilgili bilim adamlarının bu alana yönelik yaklaşımları üzerinde durulmuştur. Johann Wolfgang von Goethe'nin ünlü eseri "Die Leiden des jungen Werther" ve Joseph Karl Benedikt Freiherr von Eichendorff'un tanınan eseri "Aus dem Leben eines Taugenichts", karşılaştırmalı edebiyat bilimi kapsamında ayrıca "Doğa Olgusu" bağlamında incelenmiş, eserler ayrıntılarıyla ele alınarak, ortak yönleri ve farklılıkları örneklerle ortaya koyulmaya çalışılmıştır.	
Anahtar kelimeler: Goethe, Eichendorff, Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi, Komparatistik, Doğa Olgusu, Tabiat Motifi.	

Title of the Thesis: The Nature in the Examples of the Romans that Goethe's "Die Leiden des jungen Werthers" and Eichendorff's "Aus dem Leben eines Taugenichts".	
Author: Temuçin ÇELİK	Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Nurhan ULUÇ
Date: 12.09.2018	Nu. of pages: vi (pre text) + 90 (main body)
Department: German Language and Literature	Subfield Subfield: German Language and Literature
Comparative literature which is also called comparatistic in the International Literatur, is one of the branch of literature. Its task and function is to view literary works written as same language or different languages with regards to subject, idea or form, and to detect their similarities and differences, then to aim upgrade of these detections by making interpretation in detail. In this study, in which comparative literature science is used as the main methodology, the concept of comparison was considered as a scientific method, and then the definition, importance, purpose of this term, also it's development in historical chronology, additionally the approaches of men of letters and other scientists related to literature are emphasised. "Die Leiden des jungen Werther" that is the famous work of Johann Wolfgang von Goethe and "Aus dem Leben eines Taugenichts" which is the well known work of Joseph Karl Benedikt Freiherr von Eichendorff are reviewed not only within the scope of comparative literature science, but also within the context of "Nature Fact" and their common aspects and differences were tried to be revealed with examples by elaborating them.	
Keywords: Goethe, Eichendorff, Comparative Literature Science, Comparatistic, Nature Fact, The Theme of Nature.	

GİRİŞ

Edebiyat tarihinin ünlü ismi Johann Wolfgang von Goethe'nin “Die Leiden des jungen Werther” adlı eseri ve yine Alman edebiyatının tanınmış ismi Joseph Karl Benedikt Freiherr von Eichendorff'un “Aus dem Leben eines Taugenichts” aslı eseri, çalışmamızda karşılaştırmalı edebiyat bilimi yöntemleri temelinde incelenmiş ve doğa olgusu bağlamında eserler derinlemesine analiz edilmiştir.

Aldığımız nefesten, içtiğimiz suya, yediğimiz besinlere kadar yaşamımıza olanak sağlayan doğa olgusunu inceleyeceğimiz bu çalışma, dünya edebiyat tarihine damga vurmuş yazarlar Goethe'nin ve Eichendorff'un, eserlerinde bu önemli kavrama nasıl yaklaştıkları çalışmamızda ayrıntılarıyla değerlendirilmiştir. Eserlerdeki doğa olgusu madde ve mana bakımından ele alınmış ve değerlendirmeler genelden özele indirgenerek yapılmıştır. Çalışmamızda temel araç olarak karşılaştırmalı edebiyat bilimi yöntemleri kullanılmış ve eserler örneklerle analiz edilerek doğa olgusunun önemi ortaya koyulmuştur.

Maddesel olarak baktığımızda çevremizdeki çiçeklerden, ırmaklara, dağlardan, yıldızlara kadar somut dünyamızı oluşturan bütünlüğe doğa denir. Ancak madde ve enerji birlikteliğinden oluşan tabiatın yapıtaşlarından birisi de insanoğludur. İnsanlık tarihinden bugüne kadar geçen sürede görüyoruz ki, ademoğlunun tecrübeleri, duygu ve düşünceleri fitrat olarak da tanımlanan içsel doğayı tesis eder.

İnsanlık tarihi ile başlayan idrak ve mukayese olguları, karşılaştırmalı edebiyat bilimi halini alarak disiplinler arası bir pozitif bilim haline gelişir. Çalışmamızda karşılaştırmalı edebiyat bilimi detaylarıyla ele alınmış, kullanım alanları, amacı, yöntem ve metotları aktarılmaya çalışılmıştır.

Hem filozof, hem sanatçı, hem de bilim adamı olan Goethe'nin doğa olgusu karşısındaki tutumu derinlemesine incelenmiştir. Bu sayede usta yazarın düşünceleri doğa kavramına

olan materyalistik ve ideolojik bakış açısına ışık tutacaktır. Alman edebiyatında doğa şiirleri denilince akla ilk gelen isim olan Eichendorff'un, incelediğimiz eserindeki doğa olgusu hakkında olan yorumları da bizleri aydınlanmak için bir rehber olacaktır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışanın amacı, tüm canlıların yaşam kaynağı olan doğa kavramının önemini ve dünyaca ünlü yazarların bu konuda tutundukları yüksek farkındalıklarını, karşılaştırmalı edebiyat bilimi yöntemleriyle ortaya koymaktır. Doğanın, insanoğlunun benliğine bıraktığı etkileri, çalışmamızın konusu olan eserler temelinde örneklerle inceleyerek, doğa olgusunun insanlık için ne denli önemli bir faktör olduğunu gözler önüne sermek çalışmamızın yegane amacıdır.

Doğa kelimesinin, insan tabiatında madde ve mana bakımından nasıl bir yer edindiği bu çalışmayla açıklanmaya çalışılmıştır. Yani sadece pozitif bilim olarak ele alınmasından öte ve insanın hayatını idame ettirdiği dış dünya tanımlamasından ziyade doğa olgusu, insanın iç doğası olarak nitelenen manevi boyuttaki ideolojiler ve duygular bağlamında yazarlar tarafından nasıl ele alındığı konusu da, çalışmamızın diğer bir inceleme alanı oluşturmıştır.

Çalışmanın Önemi

Bu çalışmada, yazarların doğa olgusuna karşı sergilediği tutumlar, komparatistik metotları kullanılarak değerlendirilmiş ve tümünden gelim yöntemiyle yazarların doğa olgusu bağlamındaki yaklaşımları derinlemesine incelenerek, eserden örneklerle doğa olgusunun önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

Değerlendirmelerimizde görüleceği üzere, insanlığın varoluş kaynağı sayılan somut dış dünyanın önemini vurgulamaktan öte bir adım atarak, insanın iç doğasını tesis eden manevi kavramlar bakımından da doğa olgusunun nasıl bir rol oynadığı çalışmamıza ayrıca yön vermiştir.

Bu çalışma sayesinde, dünya edebiyatına damga vuran yazarların doğa olgusuna yaklaşım tarzları en ince ayrıntısına kadar incelenerek, doğa kavramının madde ve mana bakımından ne kadar yüksek bir önem taşıdığı üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Sadece Alman edebiyatına değil dünya edebiyat tarihine büyük katkılarda bulunan Johann Wolfgang von Goethe ve Joseph von Eichendorff'un eserlerini karşılaştırmalı edebiyat yöntemleriyle ve doğa olgusu bağlamında inceleyeceğimiz bu çalışmada,

öncelikle karşılaştırmalı edebiyat biliminin önemli noktaları açıklanarak tezimizin teorik kısmı izah edilmiştir. Ardından yazarlarımızın doğa olgusu konusundaki yaklaşımları ve bu yaklaşımların komparatistik metotlarıyla derinlemesine incelemesi ve değerlendirilmesi gerçekleştirilmiştir. Çalışmamız toplamda üç temel bölümden oluşur.

Karşılaştırmalı Edebiyat Bilim adlı ilk bölümde, bu terimin tanımı, tarihçesi, yöntemi ve ilgili çalışma alanları detaylı olarak incelenmiştir. Karşılaştırmalı edebiyat biliminin nasıl ele alındığı, hangi disiplinlerle ilişkili olduğu ve temel prensip olarak neyi amaçladığı bu ilk bölümde detaylı olarak açıklanmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise sırasıyla Johann Wolfgang von Goethe ve Joseph Karl Benedikt Freiherr von Eichendorff ‘un biyografilerine yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde yazarların başlıca eserleri belirtilmiştir. Bu sayede karşılaştırma yapılan eserlerin yazarları hakkında ön bilgi sahibi olma fırsatı sunulmuştur. Buna ek olarak ikinci bölümde, incelenen eserlere ilişkin genel bilgiler ve eserlerin geniş özetleri sunulmuştur.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise, karşılaştırmalı edebiyat yöntemleriyle eserlerin uygulamalı olarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmamızda komparatistik inceleme yöntemleri olarak “Edebiyat Dönemi”, “Metne Bağlı İnceleme” ve “Yorumlayıcı İnceleme” metotları temel alınmıştır. Öncelikle her iki yazarın eserleri ayrı ayrı doğa olgusu bağlamında incelenerek, yazarların bu doğa motifine nasıl yaklaştıkları birbirlerinden bağımsız olarak incelenmiştir. Hemen ardından tespit edilen noktalar üzerinde örneklendirmeler yapılarak karşılaştırma yapılmıştır ve ortaya çıkan değerlendirmelerin anlamı ve önemi üzerinde durulmuştur.

BÖLÜM 1: KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT BİLİM

1.1. Karşılaştırmalı Edebiyat Biliminin Tanımı ve Tarihçesi

Karşılaştırmalı edebiyat, dünya edebiyatını oluşturan eserlerin beslendikleri toplumları, bu toplumların kültürlerini, gelenek ve göreneklerini ve bu toplumların diğerleriyle ilişkilerini anlamak için uğraşır. Komparatistik olarak da adlandırılan karşılaştırmalı edebiyat bilimi, ayrıca eserlerin yazıldığı edebi dönemleri arasındaki benzerliklerin veya farklılıkların incelenmesiyle ilgilenen akademik bilim dalıdır. Kitapların nerede veya hangi dilde yazdıklarına göre ayırmaktan çok onları fikre, temaya, türe veya tarihsel dönemlere göre keşfeder. Örneğin 17. yüzyıl klasisizm dönemine ait Fransızca yazılan romanlar kültür açısından karşılaştırılabilir ya da 18. yüzyıl romantizm dönemine ait metinlerdeki Almanya'dan gelen ulusal fikirler birbirleriyle mukayese edilebilir. Kefeli (bkz. 2009: 9) karşılaştırmalı edebiyat bilimini, metinlerdeki benzerlik, etkilme ve yakınlık derecelerini bir sistematik içerisinde inceleyen bir sanat dalı olarak tanımlamıştır. Kefeli (bkz. 2009: 9) karşılaştırmalı edebiyatın, farklı ulusların, farklı dil ve kültürlerin edebi metinlerini inceleyerek, birbirleri arasındaki paralelliği, benzer ve farklı noktaları tespit ettiğini ve bunu yaparken aynı zamanda felsefe, sosyoloji, psikoloji, sinema gibi sahalarla edebiyat arasında bağlantı kurarak daha geniş bir perspektif kazandırdığını belirtmiştir.

“En az iki ürünü gerektiren karşılaştırma, ulusal edebiyatın kendi eserleri üzerine olabildiği gibi farklı ulusların edebiyatları arasında da yapılabilir. Görevi, işlevi, farklı dillerde yazılmış iki eseri konu, düşünce ya da biçim bakımından incelemek, ortak, benzer ve farklı yanlarını tespit etmek, nedenleri üzerine yorumlar getirmek olan karşılaştırmalı edebiyat bilimi, edebiyat eserlerini inceleyen, araştıran edebiyat biliminin bir dalıdır” (Aytaç, 2009: 7).

Karşılaştırmalı edebiyat biliminin önemini daha iyi anlamak için Marshall McLuhan'ın dünya literatürüne kazandırdığı “global village” yani “küresel köy” ifadesini hatırlayalım. Gazete, dergi, kitap gibi geleneksel medya araçlarının yerini milenyum çağı ile teknoloji güdümlü televizyonlar ve internet erişim araçları almıştır. Uzak bilimi gelişmeleri sayesinde iletişim alanındaki yenilikler hızla devam ediyor ve bu ilerlemeler bilgiye erişimi ve bireysel iletişimi çok kolay ve hızlı bir hale getiriyor. Bu perspektiften baktığımızda dünyamızın küresel bir köy halini almasının kaçınılmaz olduğunu görüyoruz. “Değişmeyen tek şey değişimdir” sloganından yola çıkarak edebiyat

sahnesindeki gelecek perdelerde nasıl bir platformla karşılaşacağımızı biraz olsun tasavvur etmemiz gerekir. Bir içeriğin basılmış bir kitap olarak yarattığı etki ile görsel hale gelmiş bir film aracılığıyla birey ve toplum algısındaki etkisinin farklı olduğundan yola çıkan McLuhan (bkz. 1994: 8), bu gelişen medyaların kültürleri de dönüştürdüğünü iddia etmektedir.

Çok kültürlülük olgusunun da etkilemiş olduğu edebi eserler, hatta ulusların resmi milli dilleri dahi ilerleyen zaman içerisinde nasıl bir tekâmül içinde olacağı başlangıç noktasından yola çıkarak, gelecek nesillere bırakılacak milli edebiyat kavramının korunması ve ilerletilmesi maksadı, karşılaştırmalı edebiyatın önemli bir metot olarak kullanılmasına neden olmuştur. Bu noktada karşılaştırmalı edebiyat bilimi tıpkı karşılaştırmalı siyaset ve uluslararası ilişkilerin incelenmesiyle benzer bir rol oynamakla birlikte, kültürlerin içinden gelen dilleri ve toplumların geleneklerini ve sanatsal fikirleri anlamak için çalışır. “Edebiyata yönelik araştırmalar ve incelemeler gerek tarihsel gerek eleştirel açıdan değerlendirilebileceği gibi aynı zamanda herhangi bir ulusa özgü ya da uluslararası hatta karşılaştırmalı olarak da dizgeleştirilebilir” (Uluç, 2011: 102).

Karşılaştırmalı edebiyat biliminin tarihçesine bakacak olursak, bu kavramın edebiyat dünyasında ilgi çekici ve heyecan verici olarak ortaya çıkışı Johann Wolfgang von Goethe’nin (1749-1832) öğrencisi Johann Peter Eckermann’a (1792-1854) 1809 yılında ifade ettiği “Weltliteratur” (T. dünya edebiyatı, İng. world literature) söylemiyle kendini gösterir. Daha sonra Johann Peter Eckermann bu kavramı 1835 yılında kaleme aldığı “Gespräche mit Goethe in den letzten Jahren seines Lebens” (Eckermann, 1835: 325) yani “Yaşamının son yıllarındaki Goethe ile söyleşiler” eserinde vurgulamıştır. Goethe’nin “Weltliteratur” manifestosu enternasyonal bir çıkış olup, farklı uluslararasıdaki kültürel, ekonomik, politik ve sanatsal bağların geliştirilmesi maksadını güden görüş birliğini temsil eder.

Karşılaştırmalı edebiyat bilimi 1789 yılında Fransa İhtilali ile başlayan ve Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşü ile devam eden milliyetçilik akımının en etkili olduğu 18. yüzyılın sonlarına doğru ön plana çıkmıştır. Çünkü kendi istikbal ve istiklallerini kendileri tayin edecek olan uluslar, tarihlerine özgü ve kültürlerine has devletlerini inşa ederlerken, çeşitli toplumdaki farklı ve benzer yönleri irdelemek için karşılaştırmalı edebiyat bilimini önemli bir araç olarak kullanmışlardır. Göbenli ise (2005: 73) bu görüşü

destekler nitelikte şöyle demiştir; “Karşılaştırmalı edebiyat bilimi ulusal edebiyatta var olan milliyetçilik olgusuna bir ilaç, bir panzehir olarak milletler arasında arzulanan barış ve huzuru dile getirmekteydi”.

Karşılaştırmalı edebiyat terimi 1827’den itibaren akademik olarak ilk defa Fransız siyasetçi ve yazar Abel François Villemain tarafından kullanılmıştır. “Villemain tarafından Sorbonne’da verilen Fransız edebiyatı dersleriyle uygulanan karşılaştırmalı edebiyat, edebiyat alanında yeni bir ufuk açar” (Aydın, 2014: 2). “Fransa’da karşılaştırmalı edebiyatın öncüleri Villemain, Ampere, Chasles olmuştur” (Rousseau-Pichois, 1994: 21). “Almanya, Avusturya ve İsviçre gibi Orta Avrupa ülkelerine baktığımızda karşılaştırmalı edebiyat yaklaşımının buralara yaklaşık yarım yüzyıl sonra ulaştığını söylemek mümkündür” (Arslan, 2017: 14). Aytaç (bkz. 2001: 40) ise, 1877 yıllarındaki Avusturya Macaristan İmparatorluğu bünyesinde bulunan üniversitelerde Macar asıllı Hugo von Meltzl’in verdiği derslerin ve “Zeitschrift für Vergleichende Literatur” (Karşılaştırmalı Edebiyat Mecmuası) adlı bilimsel dergiyle yayınlanan karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarının Almanca konuşulan ülkelerdeki öncü aktiviteler olduğunu belirtmiştir. “Karşılaştırmalı edebiyat, ABD’de varlığını 19. yüzyılın sonuna doğru göstermeye başlamış, 1890 yılında Harvard Üniversitesi’nde ve 1899’da Columbia Üniversitesi’nde kurulmuştur” (Bayram, 2004: 73).

Her ne kadar komparatistik akademik olarak henüz yeni bir disiplin olarak ele alındığını görsek de, antik yunan eserlerinde Aristoteles’in, hocası ünlü filozof Platon’a karşı savunduğu, “şiir de felsefe kadar önemlidir” savı, ikili arasında bu alanların karşılaştırmalı olarak incelenmesine sebep olduğu görülür. Aristoteles’in “Poetika” isimli eseri buna bir örneklem oluşturur.

Ülkemizde ise karşılaştırmalı edebiyat yaklaşımı olarak, hürriyet ya da vatan şairi diye anılan Namık Kemal’in (1840-1888) “Vatan Yahut Silistre” (1873) adlı eseri batılı boyutta ele alınmış ilk sahne oyunu olarak bilinir. Namık Kemal, Hugo, Shakespeare ve Corneille gibi batılı yazarlara ilgi duymuştur. Namık Kemal gibi Tanzimat edebiyatı yazarı olan İbrahim Şinasi (1826-1871) ise, Fransız eserlerini dilimize tercüme etmiştir ve 1858’de “Tercüme-i Manzume” adıyla bu çevirilerini yayınlamıştır. Böylece batı şiirleri hakkında Türk okuyucular ilk bilgiyi edinmeye başlamışlardır ve bu sayede Fransız şiirleri ile Türk şiirleri arasında karşılaştırma yapma fırsatı bulmuşlardır. Ayrıca

Bayram (2004: 74), Halit Ziya Uşaklıgil (1866-1945) ve Halide Edip Adıvar (1882-1964) gibi edebiyatçıların da bu alanda çalışmaları olduğunu belirtmiştir. Aytaç (bkz. 2009: 41) ise, Türk edebiyatının yüzü görüldüğü üzere genellikle batıya yönelikken, doğuyu ve uzak doğuyu ilgi alanımıza sokmak istemesiyle ve ulusal edebiyatımızda Hint rüzgarları estirmesiyle Cemil Meriç'in (1916-1987), karşılaştırmalı edebiyat disiplininin Türkiye'deki hazırlayıcıları arasında önemli bir yeri olduğunu belirtmiştir.

1961 yılında Almanya ve Türkiye arasında imzalanan İşgücü Alımı Anlaşması sonucunda, bugün 4 milyona ulaşan nüfusuyla Almanya'nın en büyük göçmen kitlesini oluşturan Türkler, günümüzde üçüncü nesile ulaşmışlar ve Alman kültürünün bağrından çok ünlü sanatçılar, yönetmenler ve edebiyatçılar çıkarmışlardır. "Küreselleşmenin bir sonucu olarak, bugün Türk ve Alman edebiyatının özel bir önemi olduğu anlaşılabılır. Türk kökenli Alman yazarlar tarafından yazılmış çok fazla eser vardır" (Uluç, 2015: 169). Türk Alman edebiyatı arasındaki komparatistik çalışmalarına Uluç'un (2015: 169) "Das Eigene und das Fremde in Selim Özdoğan's Roman Heimstraße 52" çalışması, karşılaştırmalı edebiyatın milli edebiyatımızdaki önemli bir örneğidir. Uluç eserde anlatılan iki dilli ve çok kültürlü gençlerin, hem Türk kültürüyle hem de Alman kültürüyle aynı anda nasıl yoğurulduklarını, yeme içme alışkanlıkları, aile ve sosyal yaşam, gelenek ve görenekler, din ve inanç, deyimler ve hitap şekilleri, giyim ve kuşam gibi başlıklar altında kıyaslamış, benzer ve farklı yanlarını misallerle ayrıntılı olarak ortaya koymuştur.

Son yıllarda Jale Parla ve Gürsel Aytaç karşılaştırmalı edebiyata önemli katkıda bulunan bilim insanlarıdır. Jale Parla'nın 2001 yılında yayınladığı "Don Kişot'tan Bugüne Roman" adlı eseri karşılaştırmalı edebiyat konusundaki önemli bir eserdir. Gürsel Aytaç ise karşılaştırmalı edebiyat biliminin uygulanışında özen gösterilmesi gereken noktalardan bazılarını "Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi" (Aytaç, 1997: 75,78) adlı eserinde şöyle belirtmiştir:

1. Bir karşılaştırmalı edebiyat incelemesi yapacak olan araştırmacı, yapacağı araştırmanın Giriş'inde keşfettiği ortak konunun ne olduğunu, bunu nasıl keşfettiğini belirtmekle işe başlar.
2. Karşılaştırmının objesi olan eserlerin incelenmesinden önce, o eserlerin yazarları hakkında tanıtıcı bilgiler verme, yine ilk ana bölümlerde yapılmalıdır.

3. Ortak konu, motifler, tek tek incelenmeli, ama sonra mutlaka işlenişlerindeki farklılıklar, uygulanan inceleme yöntemi çerçevesinde açıklanarak belli bir zemine oturtulmalıdır.

4. İncelenen eserler farklı dönemlere ait ise ortak konunun ve motiflerin işlenişindeki edebi ve düşünsel akıma değinen farklılıklar ortaya çıkarılmalıdır.

5. İki eser arasındaki benzerliklerin, yazarlar arasında kimin verici kimin alıcı olduğunun izini sürmek ve bunu keşfetmek araştırmacıya belli bir zevk verebilir, ama orijinalliğin etkilerden azade olmak anlamına gelmediğini, önemli olanın o etkileri nasıl hal hamur edip yeni bir şey ortaya çıkarmak olduğunu bilmek gerek. Karşılaştırmalı edebiyat araştırmacısı işte bu gerçeği göz ardı etmeksizin, alıcının kendi yaratısına yeni neler kattığını bulup gösterirse usulünce iş görmüş, etki avcılığını ilkel bir zevk halinden kurtarmış olur.

Karşılaştırmalı edebiyat hakkındaki diğer bir yankı uyandıran araştırma konusu ise onun bir metot olarak alt branş türünde mi değerlendirileceği ya da ayrı bir bilim dalı olarak mı ele alınacağı olmuştur. Bu konuda Arslan'ın (2016: 16) görüşleri ise şu şekilde olmuştur:

“En az iki ana dil düzeyindeki dilde bilimsel ve yöntemsel nitelikte araştırma, inceleme ve bilgi üretimi yapabilen edebiyat bilimcilerin çalışmalarını kültürlerarası ve kültürbilimsel disiplinlerarasılığı meşru bir biçimde kullanarak yapabilecekleri dil araştırmalarının yeni ev sahibidir kültürlerarası veya karşılaştırmalı edebiyat bilimi. Bu yeni zeminin kültürlerarası (İng. Intercultural Literature, Alm. Interkulturelle Literaturwissenschaft) edebiyat olarak mı yoksa karşılaştırmalı edebiyat bilimi (İng. Comparative Literature, Alm. Vergleichende Literaturwissenschaft) olarak mı tanımlanması çok önemli olmamakla beraber önemli olan yabancı filolojilerin kadim deneyimlerini kültürüçi ve diliçi sınırlılığından kurtararak karşılaştırmının zenginliğinde yapabileceklerini keşfetmesidir” (Arslan, 2016: 16).

1.2. Karşılaştırmalı Edebiyat Biliminin Çalışma Alanları

Eserler kendi aralarında değerlendirilken, farklı uluslara ait yazarların ya da eserlerin tema, motif veya yazıldıkları edebiyat dönemleri gibi kıstaslarda karşılaştırılmaları yapıldığında, bu çalışma uluslarüstü (Alm. übernational, İng. supra-national) bir nitelik kazanır ki, dolayısıyla araştırmayı yapanın bu farklı ulusların dillerini, kültürlerini benimsemiş olması araştırma neticesinde yapacağı çıkarımlarda doğruya ulaşmak için önemli etkenlerden biri olacaktır. Karşılaştırma yapılırken bilimsel metotlara uyulmalı ve nesnel tutum sergilenmelidir, çünkü ancak bu şekilde karşılaştırma çıkarımları doğru neticeler verir.

Karşılaştırma edebiyat bilimi metotlarından biri olan “tema ve motif açısından kıyaslama”, tematoloji ismiyle de anılan izlekbilim çalışmalarıdır ve farklı kültürlerin edebiyatlarında işlenen ortak tema ve motifleri derinlemesine irdelemekle uğraşır. “Edebiyatların karşılıklı olarak birbirinden iktibas etmiş oldukları konular vardır. Konu birliği olabilir ama anlayış farklıdır. Tematolojide konunun dış benzerliğinden ziyade, özdeki benzerlik dikkate alınmalıdır” (Öztekin, 2007: 675).

Komparastik yöntemlerinden bir diğeri imagoloji ismiyle de anılan imgebilimdir. Bir edebi eserin farklı kültürler tarafından ne şekilde idrak edildiğini yani farklı milletlerden çıkmış eserlerin diğer ulusların perspektifindeki imajını araştırır. “İmagoloji çalışmalarının merkezinde, ‘milli imaj’ kavramı ve milletlere dair basmakalıp düşünce formları durmaktadır” (Engin, 2012: 61). Buna örnek olarak ünlü İsviçre asıllı Fransız edebiyatçı Madame de Staël’in (1766-1817) 1813 yılında yazdığı “De l'Allemagne” eseri örnek verilebilir. Fransız ve Alman kültürlerini birbirlerine tanıtmak ve yakınlaştırmak maksadıyla, Alman ekolünü Fransızlara imgesel bağlamda tanıtmaya çalışmıştır.

Bugünlerde bağımsız bir bilim dalı haline gelmiş olan çeviribilim ise daha evvel karşılaştırmalı edebiyatın önemli alt dallarından biri olmuştur. Ayrıca analoji yani benzeşim, etkilenme, iz sürme, bağlantı kurma gibi yöntemler de karşılaştırmalı edebiyatın çalışma alanına girer. Buna ek olarak, Johann Peter Eckermann’ın Johann Wolfgang von Goethe’yi örnek alması ya da Johann Wolfgang von Goethe’nin Friedrich Schiller ile dostluğu gibi tarihsel gerçeklikler de yine komparatistik olgusu olan “diğer yazarları örnek alma” bakış açısında incelenebilir.

Diğer bir karşılaştırmalı edebiyat inceleme yöntemi olan “metinlerarasılık” ise (Alm. Intertextualität, İng. Intertextuality) metinlerin diğerleriyle olan etkileşimini inceler. “Kültürlerarası etkileşimden kaynaklanan beslenmenin yanı sıra bir metnin oluşma sürecinde yazarın iç kaynaklardan da beslenmesi muhtemeldir. Bu kaynakların tespiti metinlerarası ilişkilerin kapsamına girer” (Kefeli, 2006: 339). Örnek olarak ise Günter Grass ‘‘Ein weites Feld’’ isimli eserinde, Theodor Fontane’nin eserlerinden göndermeler yapmış Alman birliği bilincini yükseltmek amacını gütmüştür. Buna ek olarak “alımlama estetiği kuramı” adıyla anılan karşılaştırmalı edebiyat yöntemi hakkında ise Ekiz (2007: 120) şu bilgileri aktarmıştır:

“Alımlama estetiği kuramı, roman dilleri ve edebiyatları bilimcisi Hans Robert Jauß’un (1921-1997) 1967 yılında Konstanz Üniversitesi’ndeki “Literaturgeschichte als Provokation der Literaturwissenschaft” (Edebiyat biliminin provakasyonu olarak edebiyat tarihi) başlıklı deneme dersinde ortaya konmuştur. Kuramın çıkış noktası Konstanz Üniversitesi olduğundan, Üniversite bu alanda uluslararası bir üne kavuşur ve kuramdan bahsedilirken Konstanz Okulu olarak da anılır” (Ekiz, 2007: 120).

Okuyucu yani alımlayıcı merkezli bir yaklaşımla, okuyucuyu eserin içine çekme amacı güdülür. Eserde yazar tarafından bilinçli ya da bilinçsiz şekilde yarım bırakılan anlam boşlukları, okuyucunun yaşam tecrübesi, bilgi birikimi, sosyal statüsü gibi etkenlere bağlı olarak, okuyucu tarafından hayal dünyasında tamamlanır. Bu sayede okuyucu, eserdeki olaylardan yola çıkarak, kendi yaşam izlerinden özdeşim kuracak ve esere dahil edilmiş olacaktır. “Yazar, eser ve alımlayıcı üçgeninde sonuncusu sadece pasif bir parça, salt reaksiyonlar zinciri değil; aksine o, tekrar bir tarih oluşturucu enerjidir. Edebi eserin tarihsel yaşamı, alımlayıcılarının aktif katılımı olmaksızın düşünülemez” (Jauß, 1970: 3).

1.3. Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi İnceleme Yöntemleri

Bir karşılaştırmalı edebiyat incelemesi yapılırken karşılaştırılacak eserlerin kendi içerdiği özellikler açısından araştırılması gereken yöntemler vardır. Bu başlık altında komparatistik yöntemlerini inceleyeceğiz.

Metne Bağlı İnceleme (Werkimmanente Analyse)

Bu yöntemle eser, içerik ve biçim olarak incelemeye alınır. İçerik olarak incelenen kavram, eserde anlatılan tema ya da konudur, biçim ise eserle ilgili üslup çalışmalarıdır. “Yazını edebiyat katına yükselten biçim, üslup ve içerik uyumudur” (Aytaç 1997: 75). İçeriğe yani temaya bağlı çalışmalarda ele alınan en küçük ölçüt ise motiftir.

Çalışmamızda ele aldığımız doğa motifi ya da doğa olgusu buna bir örneklem oluşturur. Üslup ise yazarın dili, eserin anlatım biçimleri, anlatım tutumları, anlatıcının konumu, sunuş biçimleri gibi alt inceleme birimlerini ifade eder. Kısaca tanımlamak gerekirse, sanatçının dili eserde cümlelerin yapısıyla, sanatçının kullandığı sözcük dağarcığıyla, ifadelerindeki söz sanatlarıyla doğrudan alakalıdır.

Eser başlangıçta tür olarak epik (nesir, anlatı), lirik (nazım, şiir) ve dramatik (tiyatro) olarak üç ana grupta ele alınır. Eserin anlatım biçimine örnek olarak mecazlı anlatım bir örneklem oluşturabilir. Anlatıcının konumu (Erzählsituation) kısmında ise yazarın

eserdeki yeri incelenir. Bunlar ben anlatıcı (Alm. Ich Erzähler), o anlatıcı (Alm. Er Erzähler), ve her şeyi bilen anlatıcıdır (Alm. Auktorialer Erzähler). Sunuş biçimlerine (Alm. Darbietungsweise) örnek olarak ise iç söyleniş (Alm. innerer Monolog) yani içinden düşünce sesi ve bilinç akımı (Alm. Bewusstseinsstrom) söylenebilir.

Yapısalcı İnceleme

Ferdinand de Saussure ile başlayan yapısalcılık önceleri etkisini metindilbilimde (Alm. Textlinguistik) gösterdikten sonra karşılaştırmalı edebiyatın da alanına girmiştir. Baytekin'nin (2006: 130,131) bu inceleme yöntemiyle ilgili düşünceleri şu şekildedir:

“Yapısalcılar edebiyatın bir iletişim aracı olduğunu, kendine özgü bir sistemi ve öğeleri arasındaki bağıntıları düzenleyen bir takım kurallar, yasaların olması gerektiğini, eş zamanlı bir yaklaşımla dile getirirler ve yapıyla dış dünya, yazar ve okur bağlarını reddederler, öyküleri çözümlerken dilbilim kategorilerine başvururlar. Amaç öykünün yorumundan, açıklanmasından çok dilsel açıdan nasıl kurulduklarını açıklamak, yazınsallığı saptamak, anlatının düzenleniş ilkelerini belirgin hale getirmek, sanki öykülerin röntgenini çekiyormuşçasına gözle görülmeyen iskelet yapıyı ortaya çıkarmaktır” (Baytekin, 2006: 130,131).

Yorumlayıcı İnceleme (Hermeneutik)

Tezimin temel inceleme prensiplerinden bir diğerini oluşturacak olan yorumlayıcı inceleme yöntemine etimolojik olarak baktığımızda yunanca kökenli olan ‘hermeneutik’ ya da ‘hermenius’ kelimelerinden geldiği, yani anlamak, idrak etmek, yorumlamak gibi manalarda kullanıldığını görürüz. “Yorumlayıcı inceleme, eserdeki belirleyici ögenin çoğu zaman yazarın bilinçsiz eğilimine bağlı olduğunu ve bu eğilimin yorumlanması ve ortaya çıkarılması esasına dayanır” (Baytekin, 2006: 132).

“Aristoteles’in Hermeneutik adlı eseri ise daha çok dil terimlerini, ifade ettikleri düşünceleri ve kastettikleri anlamları ele almıştır. Metinde göstergebilimsellik ve işaretler öğretisi yer alır. Sözlü ve yazılı sözcükler ruhsal olayları, düşünceleri, kastedilenleri sembolize ederler. Platon’da dille kazanılmış bilgilerle düşünceye ulaşmak egemenken, Aristoteles bunun aksine; ‘düşüncenin incelenmesi, düşünceyi ifade eden dil hakkında bilgi verir’ der” (Aytaç, 1999: 90).

Alımlama Estetiği (Rezeptionsästhetik)

Edebi eserin okuyucularda nasıl algılandığını inceler. Farklı uluslardan, farklı dönemlerden olan okuyucular aynı eseri farklı şekillerde algırlar. Hatta zaman

içerisinde hayat tarzının, ilgilerin ve zevklerin değişmesi bağlamında aynı birey dahi hayatının farklı bölümlerinde okuduğu aynı eseri farklı algılayabilir.

Çoğulcu İnceleme (Eklektische Untersuchung)

Çoğulcu inceleme ile yani diğer bir ifadeyle eklektik (pluralistik) ile araştırmacı üzerinde çalıştığı edebiyat eserini tek bir araştırma yöntemine bağlı kalmaksızın, incelenmesine olanak sağlayan diğer farklı yöntemlerle de eseri araştırmasıdır. Bu sayede araştırmacı bakış açısını ya da düşünce çeşitliliğini daraltmayıp, eserin incelenmesine uygun diğer yöntemler sayesinde çoğulcu bir inceleme yapmış olur ve anlatımına zenginlik katar. Aytaç'ın (2003: 99-100) şu ifadeleri eklektik incelemeyi destekler niteliktedir; “Burada bazen birden fazla yöntemin araştırmanın içerisine dahil edilmesi olağan olarak görülmektedir”. Buna ek olarak Baytekin'in (2006: 137) çoğulcu inceleme hakkındaki görüşleri şu şekildedir:

“Edebiyat incelemesi bilimsellik yanında sıcakkanlılık, okunabilirlik özelliklerini sürdürürse; okur, eleştirmen ve uzmanlar üzerinde yararı ve etki gücü artar. Eklektik inceleme alanında Binnaz Öztürk Baytekin'in ‘Eklektische Literaturuntersuchung des Muttermotivs bei Heinrich Böll, Peter Handke, Sezgin Kaymaz und Gündüz Vassaf (2001) (H. Böll, P. Handke, S. Kaymaz und Gündüz Vassaf’ın romanlarında Anne Motifi’ne eklektik yaklaşım) adlı eseri çoğulcu inceleme örnek gösterilebilir” (Baytekin, 2006: 137).

Arketipçi İnceleme

Etimolojik açıdan ilk model, ana örnek, gibi anlamlara gelen arketip toplumların kültürlerini oluşturan temel taşlardan biridir. Çünkü toplumlar yaşanan benzer olaylara karşı örnek davranışlarını kalıplaştırırlar ve aynı benzer olaylara karşı bu şablon davranış kalıplarını sergilerler ve bunları da dil, kültür ve ananeler sayesinde nesilden nesile aktarırlar. 20. yüzyılda ortaya çıkan bu araştırma yönteminin amacı eski çağlardan beri süregelen ve yankı uyandıran arketipleri saptamak ve gözler önüne koymaktır. Eserlerdeki bu arketipler kahramanlar, imgeler, mucizeler ya da esrarengiz olaylar silsilesi olabilir. İskoç sosyal antropolog Sir James George Frazer'in (1854-1941) 1890 yılında yayımlanan ve büyü, din, bilim üçlüsü arasındaki ilişkiyi araştıran “The Golden Bough” adlı eseri arketipçi eleştiri yönteminin ortaya çıkmasındaki önemli bir etkidir. Eser çağ dışı ayinleri ve mitosları gözler önüne sermiş ve tüm dünyada ses getirmiştir. Psikolojide ise bu yöntem ilk defa İsviçreli psikiyatr Carl Gustav Jung (1875-1961)

tarafından kullanılmıştır ve Carl Gustav Jung’ın arketip kavramını ele alması, onu Sigmund Freud’tan ayıran önemli bir özelliktir. Baytekin’in (2006: 139) C. Jung hakkında görüşleri şöyledir:

“Modern romanda arketipçi yolculuklar iç yolculuğa, kişilik, benlik ve kimlik arayışına dönüşür. C. Jung edebiyattaki bu arketiplerin, insanların ortak bilinç dışında yatan derinden seslenen psikik davranış formları, vizyonerler, düşler, korkular, zihinde kuşkuyla sezilen karanlık köşeler olduğunu belirtir” (Baytekin, 2006: 139).

Ayrıca arketipçi eleştiriye örnek olarak ünlü Alman yazar, filozof ve gazeteci Gotthold Ephraim Lessing’in (1729-1781) 1779 yılında yayımlanan ‘Nathan der Weise’ isimli ünlü eserinde, üç erkek kardeşe babaları tarafından verilen üç ayrı yüzüğün aslında üç semavi dini temsil ettiği arketipçi bakışla ifade edilir.

1.3.1. İkincil Kaynaklara Yönelik İnceleme Yöntemleri

Karşılaştırmalı edebiyat bilimi de diğer disiplinler gibi bilimsel olarak ele alınır, kanıtlara ve yöntemlere dayanır. Karşılaştırmalı edebiyat araştırması yapan kişi belli yöntemlerle incelemesini yapar ve savını ispatlarla belgelendirir. Bunu yaparken tarih, felsefe, sosyoloji, psikoloji, dilbilim ve dinbilim, edebi dönemler, yazarın biyografisi, gibi ikincil kaynaklardan beslenebilir. Bu anlamda pozitivist, psiko-analitik, feminist, marksist, hesaplaşmacı, dilbilimsel, okuyucuya yönelik, felsefeye dayalı gibi ikincil kaynaklara yönelik araştırma metotları vardır.

Pozitivist İnceleme

Bu yöntemle araştırmacı incelenen edebiyat eserini yazarın hayat öyküsünden yola çıkarak ele alır. Çünkü bu eser yazarın yaşantısından bir parçadır ve bu yüzden eser ile yazarın yaşamı arasında güçlü bir bağ vardır. Yazarın hayatı ve eser arasındaki ilişkiyi inceleyen pozitivist inceleme için Baytekin (2006: 141-142) şöyle belirtmiştir:

“İncelemede nesnel bilimselliğe çaba gösterilir. Yaşanılan ve denenmiş olan gerçekler, tarihsel nedenler, bu incelemeyi bilgi toplamaya, betimlemeye, büyük konu yığınlarını sınıflara ayırmaya, özellikle konu ve motif araştırmalarında etkilerin, örneklerin, benzerlerin arayışına ve doğru, gerçek dolu, yazar – şair öz yaşam öykülerine, tarihsel, eleştirel verilere, basım sırasına veya edebiyattaki doğa bilimsel yasalara götürür. Eserleri aydınlatmak için yazarın hayatı, kişiliği incelenir ya da yazarın psikolojisini ve kişiliğini aydınlatmak için yazarın eserleri bir belge gibi kullanılır” (Baytekin, 2006: 141-142).

Psiko – Analitik İnceleme

Freud’cu inceleme de denilen bu araştırma yöntemiyle incelenen edebiyat eserinin esasen yazarın bilinçaltıyla ve onun psikolojik haliyle yakından ilgili olduğu savunulur. Yani yazarın aslında eserin temelinde kendi kişiliğinin, tecrübelerinin, hislerinin ve düşüncelerinin bir yansımasını ortaya koyar. Sigmund Freud’un bu savıyla, incelenen eserler hakkında aslında yazarın ilham kaynağında, kendisinin bilinçaltı olduğu ve psikolojisinin esere bir şekil verdiği üzerinde durulmuştur. Yazar eserini oluştururken kullandığı hayal gücünün ve esinlendiği kaynağın aslında bilinçaltındaki bastırıldığı ve gerçekleşmesini istediği olgulardan oluştuğu savı bu metodun temel fikridir.

Marksist İnceleme

Siyasal ve sosyal bilimler disiplinine de dahil olan “marksizim” adlı felsefe akımı, karşılaştırmalı edebiyatın inceleme yöntemlerinden biri olarak karşımıza çıkar. Bu yöntem edebiyat eserini, yazarının ait olduğu sosyal statüye bağlı kalarak inceler. Çünkü yazarın ait olduğu sosyoekonomik durum, onun hayatındaki ekonomiye bağlı olan toplumsal değerlerini açıklar. Bu değerleri eleştirel bakış açısıyla irdeleyip, eserin ne gibi sosyal olayları ele aldığını, bu olaylara hangi değerler bağlamında yaklaşıldığını inceler. Çünkü edebi eser toplumun bir parçası durumunda olan yazarın bir ürünüdür. Bu yöntemin amacı ekonomik ve sosyal durumlar bağlamında toplumun sosyoekonomik yapısının ve sınıfsal statü durumlarının ortaya çıkarılmasıdır. Marksist inceleme yöntemiyle ilgili Baytekin’in şu bilgileri ifade etmiştir:

“Değer ölçütü, sosyal yapı, sınıf farkları ve çatışan güçlerdir. Bu görüşteki eleştirmenlere göre hiçbir eser politik bakımdan tarafsız olamaz, eserin okur ve toplum üzerindeki politik etkileri her zaman söz konusudur. Bunlar arasından estetik ölçütler, eserin sanat yönünü değerlendirenler de vardır ve sanatçının benimsemesi gereken ilkeler konusunda fikir ayrılıkları belirir. Örneğin yazar hangi felsefeyi, hangi dünya görüşünü, hangi ideolojiyi öğretmek ve yaymak istemiştir? Her toplumcu eser iyi midir? Her iyi eser toplumcu mudur? Kimler iyi yazar ve şairdir? Bu görüşe göre bir eserin sanat değerini (güzelliğini) belirleyen unsur toplumculuğudur, politik yararadır” (Baytekin, 2006: 144).

Feminist İnceleme

Tıpkı karşılaştırmalı edebiyatta olduğu gibi uluslararası ilişkiler disiplininde de benzer bir yöntem olan feminist inceleme, esas olarak marksist düşünceyle ayrılmış olsa da bir

bakıma bu düşüncenin farklı bir türü durumdadır. Çünkü Marksist inceleme metodunda proletarya gibi ezilen toplum katmanlarının yerini, Feminist inceleme yöntemi sayesinde hakları gözetilen kadınlar almıştır. Buna örnek olarak töre cinayetleri, erkek şiddeti, kadının toplumdaki yeri ve ataerkil toplum gibi konular söylenebilir.

Dilbilimsel İnceleme

İncelenen edebiyat eseri hangi dil sistemine ait ise bu sistem kapsamında eser araştırılır. Bu yöntemde üslup ve tarz anlamına gelen biçembilim alanının eğitici ve öğretici rolü bağlamında ne kadar önem teşkil ettiğini Baytekin (2006:146) şu noktalarda ifade eder:

- Eserde duygusal heyecan bildiren dil öğeleri eklemeleri var mıdır? Dilin akıl – biçim yanı, mizaç – insan yanı kutupluluğu nasıl ele alınmıştır?
- Eserdeki dilsel öğeler arasındaki uyum nasıldır?
- Normdan – normal dilden uzaklaşan, ayrılan bir edebiyat dili mi mevcuttur?
- Dil düzeyini dikkate alma, seçicilik, eş anlamlılığın üstlenme söz konusu mudur?
- Bireysel dil kullanımı, özgür yaratıcılık söz konusu mudur?
- Geleneksel dil karakteristiğine mi bağlı yoksa edebi bir dil özelliğine mi sahip?
- Dilin üç katmanı olan sözcük, dilbilgisi ve fonotik alanlarında verbal, nominal, paratax ve hipotax sınıflamalar ne denlidir?
- Kurguya, işleve yönelik dil kullanımı
- Söylem tarzı, yüksek, orta, alçak olan düzeylerden hangisine yakın?
- Eserde ‘grafostilistik’ (yazı karakteri, noktalamalar)
- Eserde dilde arılık ve uygunluk nasıldır?
- Eserde ses esasına dayalı fonostilistik, uyak, ses sembolüğü yorumlanması
- Aynı yazar - şairin farklı zamanlarda yazdığı eserde dil kullanımı özellikleri
- Yazarın dil deneysel çalışmaları
- Niceliksel matematiksel dil kullanımı, metinde sıfat, isim, fiil sayısını saptamak
- Alımlayıcı anketiyle dil kullanımının belirlenmesi
- İmgesel yoğunluk, kurmacada imge (Baytekin, 2006: 146).

Hesaplaşmacı İnceleme

Bu inceleme yöntemine göre aslında yazar edebi eserini, diğer eserlerle hesaplaşması neticesinde yaratmıştır ve bu bağlamda hesaplaşmacı inceleme, metinlerarası ilişkileri, metinlerin birbirlerini nasıl ve ne şekilde etkilediğini açıklığa kavuşturmayı hedefler. Bu etkileşim alıntı, anma ya da çalıntı biçiminde olabilir. Baytekin (bkz. 2006:147) bu yöntem için, ele alınan asıl metinle bununla ilişkili olan tür ve üslup konusundaki bağlantıların neler olduğu hakkında, tek metin ve sistem ilişkisi, metinlerarası semantik ilişki, yazım, noktalama, fonoloji, morfoloji, sözcük dağarcığı ve tümce bilgisi alanlarında, ayrıca metrik, retorik ve anlatım biçimleri açısından hesaplaşmalar ve

irdelemeler göz önünde bulundurularak inceleme yapılacağını bildirmiştir. Buna ek olarak Baytekin (bkz. 2006: 147), hesaplasmada tek tek öğelerin ele alınabileceği gibi örnek bir metnin büyük bir bölümü ya da tümü kurgusal kılıf olarak ele alınabileceğini de belirtmiştir.

Metinlerarasılık bağlamında daha önce örneklediğimiz Günter Grass'ın “Ein weites Feld” (1995) eseri Theodor Fontane'nin eserlerinden yapılan alıntılar sayesinde aslında hesaplasmacı bir tutum içerisindedir. Günter Grass eserinde Alman birliği ideolojisini, Theodor Fontane'nin “Frau Jenny Treibel” (1892) ve “Effi Briest” (1894–1895) gibi eserlerinden yaptığı anıştırmalarla destekler. Ancak yazarlar, bazen de eserlerinde alıntılacağı farklı metinlerle semantik ve felsefi açıdan çatısmacı bir tutumda sergileyebilirler.

Okura Yönelik İnceleme

Okura yönelik inceleme yöntemiyle edebi eserin güzelliği ve değeri, aslında okuyucunun eseri beğenmesiyle ve eserin okuyucuda bıraktığı etki ile doğru orantılıdır. Okuyucunun esere yönelik izlenimleri, eserden tatmin olup olmadığı, eserin beklentileri karşılayıp karşılamadığı gibi konular üzerinde durulur. Bu beklentiler toplumsal, kültürel ve tarihsel bağlamda öznelirler. Dolayısıyla bu metot komparatistik alanının diğer inceleme yöntemlerinden biri olan alımlama estetiği (Alm. Rezeptionsästhetik) ile değerlendirilir.

Farklı uluslara, kültürlere göre veya subjektif olarak zamanla değişen zevkler, beğeniler, ilgi alanları ve ideolojiler, içinde işlendikleri eser neticesinde okuyucuda bıraktıkları etki ve izlenim bağlamında ve beklentilerin karşılanıp karşılanmadığı olgusunda ele alınır. Bu konuda Moran (bkz. 2008: 264) ünlü Fransız edebiyatçı ve eleştirmen Anatole France'ın (1844-1924) hakkında onun iyi bir eleştirmen olduğunu ve şaheserler arasında kendi ruhunun serüvenlerini anlatığını belirtir. Ayrıca nesnel sanat olmadığı gibi nesnel eleştirinin de olmayacağını söyler. Çünkü eserlerine kendisinden başka bir şey koymakla övünenlerin, çok aldatıcı bir kuruntunun kurbanı olduğu kanısındadır. Moran, asıl gerçeklik olarak, insan hiçbir zaman kendisinin dışına çıkamayacağını savunur. Bu hususun yazarlar için en büyük sorunu olduğunu vurgular. Sözlerine şöyle devam eder:

“Göğü, yeri bir dakika için olsun, bir sineğin düzeye ayrılmış gözüyle görebilmek veya doğayı bir orangutanın kaba ve basit beyniyle algılayabilmek için neler vermezdik. Ama bizim için imkân yoktur buna. Tresias gibi hem erkek olmak, hem

de bir kadın olmuş olmayı hatırlamak bize vergi değil. Sürekli bir hapishanede gibi kendi benliğimizin içine kapatılmışız... Eleştirici açıkça şöyle demelidir: Efendiler! Size Shakespeare, Racine, Pascal veya Goethe ile ilgili olarak kendimden söz edeceğim” (Moran, 2008: 264).

Felsefeye Dayalı İnceleme

Bu inceleme yöntemi ile temelde çığır açmış bir felsefe akımı benimsenerek edebi esere bu akım yönünden yaklaşılmaktadır. Bu yöntemde çoğunlukla esas alınan felsefe türü varoluşçu (Alm. Existentialist) felsefedir. Çünkü art arda yaşanan dünya savaşları nedeniyle bu felsefe akımı sadece edebiyat alanını etkilemekle kalmamış aynı zamanda psikoloji gibi bilimin önemli alanlarını, dinleri, sanatın tiyatro, resim gibi dallarını da etkilemiştir. ‘Trümmerliteratur’ yani “Yıkım Edebiyatı’nın” en ünlü temsilcilerinden biri olan Alman şair ve oyun yazarı Wolfgang Bochert’in (1921-1947) “Das Brot” (1946) ve “Draußen vor der Tür” (1947) eserlerinde işlediği savaşın insanlar üzerindeki mahvedici etkisi örnek olarak ele alınabilir. Felsefeye dayalı incelemede fenomenoloji yöntemi önemli rol oynadığını belirten Baytekin (2006: 152-153) bu konuyu şöyle desteklemiştir:

“Fenomenolojik incelemede, esere bağlı yorumda sadece içeriğe dönük bir açıklama değil, bunun yanında ses ve şekil fenomenleri, kompozisyon, mecazi ifadeler, özellik betimlemeleri, yine eserin kendi yorumuna bağlı kalınarak fenomenolojik açıdan yapılır. Redüksiyon’a göre nesne çevresinden kurtarılmalı, etrafındaki münferit faktörler uzaklaştırılmalıdır. Çıkış noktası alman filozof Martin Heidegger’in ‘kendi kendini gösteren her şey’ tezi ve yine alman filozof Edmund Husserl’in de ‘nesnenin dışına çıkan şey’ elimine edilmelidir, görüşüdür” (Baytekin, 2006: 152-153).

Ayrıca belirttiğimiz tüm bu inceleme metotları dışında komparatistik yöntemsel açıdan Karşılaştırmalı Siyaset Bilim, Karşılaştırmalı Tarih, Karşılaştırmalı Hukuk Bilim, Karşılaştırmalı Anatomi, Karşılaştırmalı Fizyoloji, Karşılaştırmalı Fen Bilimleri, Karşılaştırmalı Dilbilim, Karşılaştırmalı Dinler alanlarında da titizlikle araştırılabilir. Çünkü tüm bu disiplinler, araştırmalarında ortak temel sorunsalları ele alırlar. Ele alınan bu ortak inceleme alt başlıkları şu şekildedir:

- Tipolojik Karşılaştırma
- Genetik Karşılaştırma
- Yabancı bir kültür ortamından alımlama
- Yazın çevirisi ya da bilimsel metin çevirileri
- Ortak konu, motif, esin kaynağı
- Yazın tarihi

Görüldüğü üzere karşılaştırmalı edebiyat, toplumların farklı kültürlerinin yakından tanınmasında, dolayısıyla uluslararası ilişkilerin ve kültürlerin pekişmesinde ve bunun neticesinde ulusal dostlukların gelişmesinde, aynı zamanda farklı kültürlerin faydalı yanlarını benimseyerek kendi ulus kültürünü bu bağlamda yüceltmek için önemli bir rol teşkil eder.

Çalışmamızın temeli olan komparatistik alanında yaptığımız incelemeler ışığında ele alınacak olan edebi eserlerin yazarları ve bu eserlerin yazıldığı edebiyat dönemleri hakkında ilerleyelim.

BÖLÜM 2: GOETHE VE EICHENDORFF'UN EDEBİ KİŞİLİKLERİ

2.1. Johann Wolfgang von Goethe'nin Hayatı (1749-1832)

Goethe'nin biyografisi hakkında Aytaç (bkz. 1983: 134-138) öncelikle onun doğumu ve ailesi hakkında bildilendirir. Goethe, 1749 yılında Frankfurt Am Main'da dünyaya gözlerini açar. Babası Johann Kaspar hukuk öğrenimi yapmış biridir, Roma'da, Paris'te bulunmuş ve Frankfurt Şehir Meclisi'nde müşavirlik görevi yapmıştır. Otuz sekiz yaşındayken on yedi yaşındaki Elisabet Textor'la evlenen Johann Kaspar Goethe'nin altı çocuğu dünyaya gelmiştir ancak bunlardan yalnızca Johann Wolfgang ile onun bir yaş küçük kız kardeşi Cornelia çocukluk çağını aşabilmiş, diğerleri küçük yaşta vefat etmiştir.

Aytaç (bkz. 1983: 134-138) Goethe'nin eğitimi hakkında, onun ilk olarak öğretmenliğinin babasının yaptığını bildirmiştir. Babası yabancı dil öğretimine özellikle önem vermiş, onun Latince, Yunanca, İbranice, Fransızca, İngilizce ve İtalyanca dersleri almasını sağlamıştır. Goethe, antik kültüre küçük yaşta aşina olmakla kalmamış, aynı zamanda doğu edebiyatından eserlerle de ilgilenmiştir. Babası çocuklarının dini eğitimlerine büyük önem vermiş ve onlara İncil'den bir şeyler okumalarını alışkanlık haline getirmiştir. Sonraları katı Hristiyan kalıplarından uzaklaşan Goethe, İncil'in yine de onu çok etkileyen bir dünya olduğunu anlatır. Aytaç (bkz. 1983: 134-138) ayrıca Goethe'yi çocukluk yıllarda etkileyen önemli bir olayın, Yedi Sene Savaşları olduğundan bahseder. Frankfurt şehri 1759'da, Avusturya ile birleşen Fransızların işgaline uğramış, Goethelerin evi de, Fransız sivil idaresinin komutanı Graf François de Thoranc'a iki buçuk yıl boyunca karargah olmuştur. Küçük Goethe ile dostluk kuran bu Fransız subayı, güzel sanatlara, özellikle resme meraklı olduğundan, Goethe onun aracılığıyla plastik sanatlara karşı ilgiyi küçük yaşta edinmiştir. Fransız işgalinin Goethe'nin kültür dünyasına olumlu katkılarından biri de Frankfurt'ta temsiller veren bir Fransız gezici tiyatro trupunun etkisidir. Onaltı yaşında üniversite öğrenimine başlayan Goethe, babasının ısrarıyla Leipzig'de hukuk öğrenimine başlar. Rokoko ruhuyla dolu bir fuar şehri karakteriyle Leipzig, genç üniversiteliyi çok etkiler. Winckelmann'ın öğrencisi olan Oeser'den resim dersleri alır. Leipzig'in hareketli üniversiteli hayatına ayak uyduran Goethe, yemek yediği bir misafirhanenin genç kızı Kätehen Schönkopf'a aşık olur ve Annette adlı ilk şiir denemelerinde ondan ilham alır. Aytaç (bkz. 1983: 134-138) ayrıca, Goethe'nin Leipzig'deki üç yıllık hareketli öğrencilik hayatı sonunda, ciddi bir hastalığa yakalandığını ve bir

süreligine tedavi görmesi için baba evine döndüğünü, bu arada ise annesinin bir yakını olan Susanna Katharina von Klettenberg adında dindar bir kadının gösterdiği ilgiyle mistik ve dini eserlere yönelip, içine düştüğü bunalımdan kurtulmayı başardığını bildirmiştir. 1770 yılında tekrar tahsilini tamamlamak üzere baba ocağından ayrılır. Bu zamanlarda Goethe, Herder'le hayatında dönüm noktası sayılacak önemde bir dostluk kurar. Herder onun yalnız rokoko tarzından uzaklaşmasını sağlamakla kalmamış, Shakespeare, Ossian ve Pindar gibi sanatçıların üzerine dikkatini çekmiş, onda halk edebiyatına karşı ilgi uyandırmıştır. Goethe, Herder'in ona bambaşka bir edebiyatın kapılarını açtığını söyler (bkz. Aytaç, 1983: 134-138). Goethe 1771 yılında Frankfurt'a dönen Goethe'nin buradaki ilk edebi faaliyeti Ossian'dan tercümeler yapmak ve Shakespeare'in eserleriyle yoğun bir şekilde ilgilenmek olmuştur. Bu uğraşlarının çıktısı olarak aynı yıl arkadaşlarına hitaben yaptığı “Shakespeare Günü Konuşması” (Zum Shakespeare Tag) olmuştur. Yazılı bir şekilde Shakespeare savunması, onu örnek olarak kabul ettiğinin bir ifadesi sayılır (bkz. Aytaç, 1983:134-138).

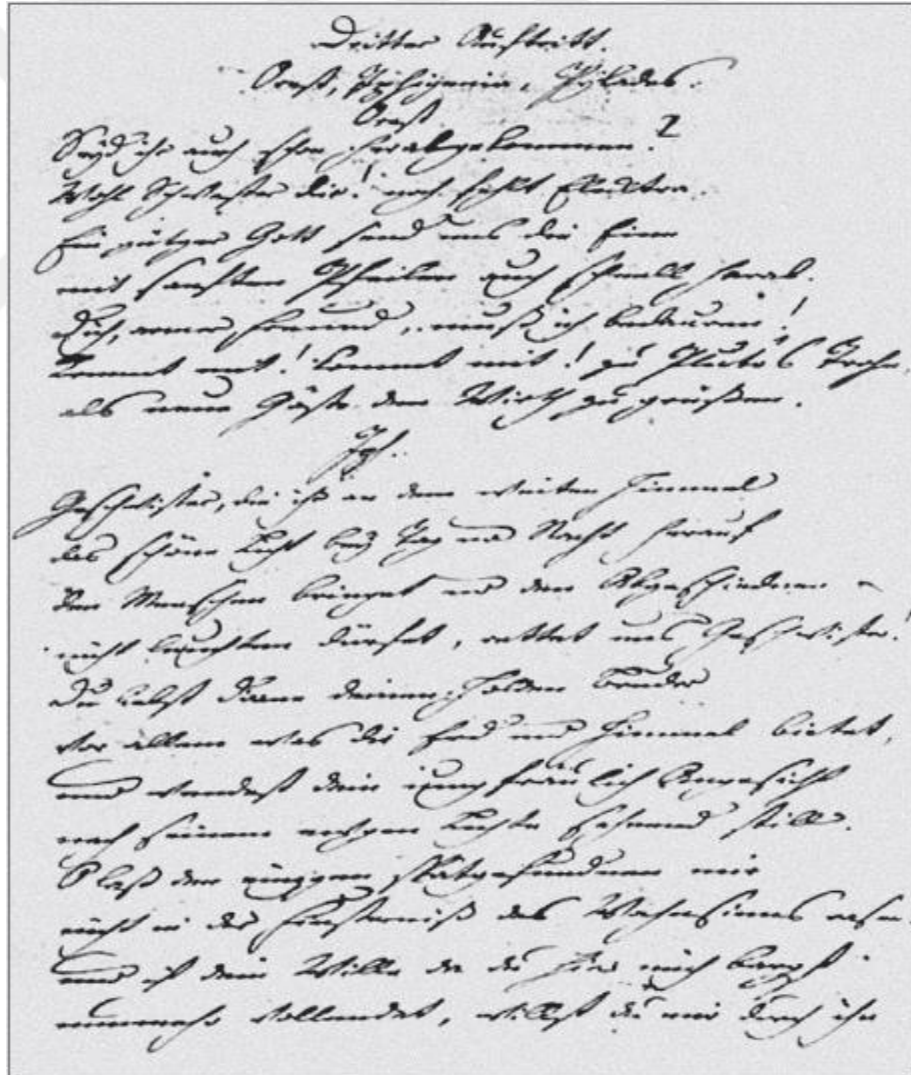
Goethe'nin “Götz von Berlichingen mit der eisernen Hand” adlı eseri Sturm und Drang (Fırtına ve Çoşku) edebi döneminin başyapıtı sayılır. Ayrıca eser bu dönemin en zengin piyeslerinden biri haline gelmiş ve bulunduğu edebi dönemin en önemli kavramı olan “Die Natur” yani çalışmamızın da konusu olan doğa olgusuna dikkat çeker. Wetzlar Alman Yüksek Mahkemesi'nde asistan olarak çalışmaya başlayan Goethe, 1772-1773 yılları arasında “Frankfurter Gelehrte Anzeige” adlı sanat dergisinde makaleler yazar. Goethe hukuk çalışmalarına devam ederken Wetzlar'daki bir baloda arkadaşı Kestner'in nişanlısı bayan Charlotte Buff ile tanışır ve ona aşık olur. Bu durum sebebiyle tehlike çanları çalmaya başlayınca, Goethe Wetzlar'ı terk etmiştir. Dahası evli bir kadına gönlünü kaptırmış olan arkadaşı Karl Wilhelm Jerusalem'in intihar edişi ve Goethe'nin Charlotte Buff'a olan karşılıksız aşkı ona esin kaynağı olur. Akabinde 1774 yılında bu tecrübelerini edebi bir forma dönüştürerek çalışmamızın da konusu olan “Die Leiden des jungen Werthers” (Genç Werther'in Acıları) isimli romanıyla trajik aşkını kaleme alır. Gerçek hayattan ilham alınmış olan eserin kahramanı Werther, karşılıksız aşkı uğruna eserin sonunda hayatına kendi elleriyle son verir.

Goethe'nin ilk Weimar zamanı 1775 – 1786 yılları arasında olmuştur. Büyük dükün annesi düşes Herzogin Anna Amelia, Weimar'ı kültür şehri yapmak istemektedir. Bu

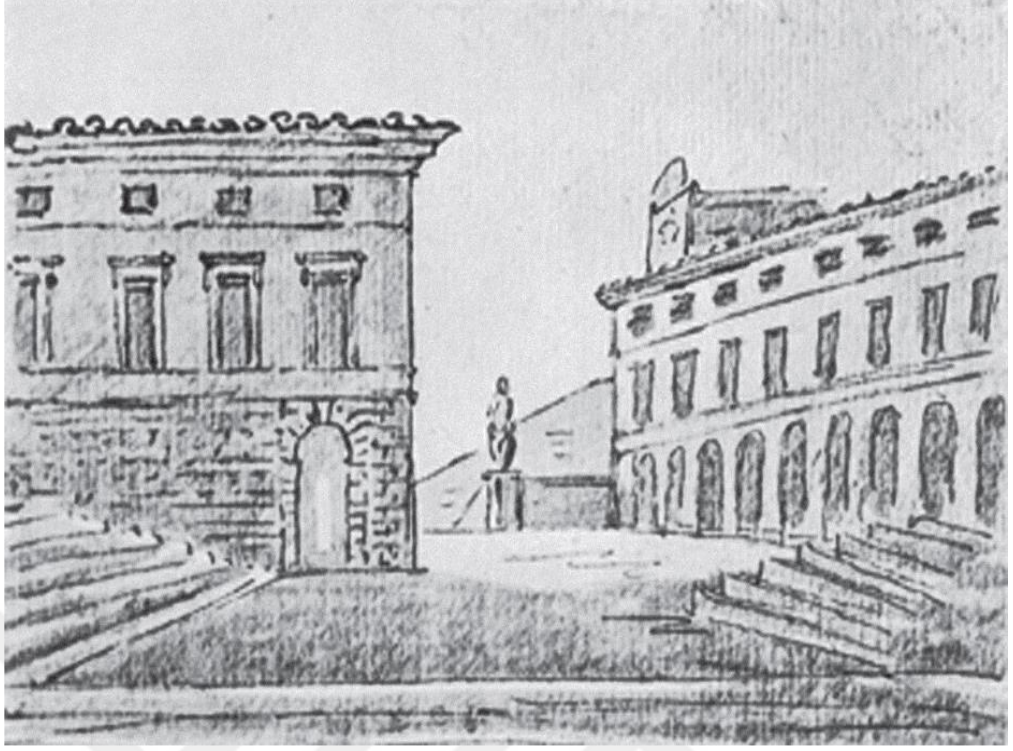
nedenle birçok ünlü isimlerin davet edildiği sırada büyük dük Herzog Karl August, Goethe'yi de davet etmiştir. Goethe, Weimar'da on yıl süreyle birçok farklı görevlerde bulunmuştur. Üstelik Goethe, Weimar'ın aristokrat sınıfına girmiştir. Aytaç (bkz. 1983: 143) Goethe'nin bu yıllardaki üstlendiği görevler sayesinde, onun tabiatla ve madenlerle uğraşma fırsatı bulduğunu, bunun da Goethe için çocukluğundan beri içinde duyduğu tabiat sevgisini ve merakını, sonunda inceleme ve araştırma düzlemine çıkardığını belirtir. Goethe'nin tabiat araştırmacısı niteliğinin o yılların ürünü olduğunu savunur.

Goethe'nin ilk Weimar zamanı 1775 – 1786 yılları arasında olmuştur. Büyük dükün annesi düşes Herzogin Anna Amelia, Weimar'ı kültür şehri yapmak istemektedir. Bu nedenle birçok ünlü isimlerin davet edildiği sırada büyük dük Herzog Karl August, Goethe'yi de davet etmiştir. Goethe, Weimar'da on yıl süreyle birçok farklı görevlerde bulunmuştur. Üstelik Goethe, Weimar'ın aristokrat sınıfına girmiştir. Aytaç (bkz. 1983: 143) Goethe'nin bu yıllardaki üstlendiği görevler sayesinde, onun tabiatla ve madenlerle uğraşma fırsatı bulduğunu, bunun da Goethe için çocukluğundan beri içinde duyduğu tabiat sevgisini ve merakını, sonunda inceleme ve araştırma düzlemine çıkardığını belirtir. Goethe'nin tabiat araştırmacısı niteliğinin o yılların ürünü olduğunu savunur. O yıllarda yaptığı araştırmalar sonucu ulaştığı dünyanın sürekli olarak evrildiği hipotezi ve türlerin ortak bir ataya dayandığı fikri Goethe'nin ölümünden yıllar sonra 1859'da Charles Darwin'in "Die Entstehung der Arten" (Türlerin Oluşumu) isimli eserinde "Evrin Teorisi" olarak belirtilmiştir. Görüldüğü üzere tezini ortaya koymasına ömrü yetmese de Goethe'nin bu teorinin ilk kaşifi olduğu açıkça görülür. Çünkü Aytaç'a (bkz. 1983:143-144) göre Goethe, insan ve hayvan kafataslarını karşılaştırarak ara çene kemiği keşfetmek, ana bitki olarak tasarladığı bir bitki biçiminin bütün bitki organlarında yaşadığını ortaya koymak gibi konularla uğraşmıştır ve aslında Goethe'nin bütün bu tabiat araştırmalarının temelinde maneviyatla ilişki kurmak, kâinatın sırrını madde ve ruh bağlantısı şeklinde ortaya koymak maksadı vardır. Araştırmaları sırasında evrenin kudretini anladıkça, onun ardındaki muazzam ahenk ve büyük ruha saygısı artan Goethe şöyle der: "Bütün şekiller birbirini andırır, hiçbirisi de ötekine benzemez, işte böylece koro, gizli bir yasanın varlığına işaret eder" (bkz. Aytaç 1983:143-144). Frau von Stein adlı bir soylu kadın, Goethe'nin ruhsal gelişiminde önemli bir yer almıştır. Goethe'ye saray yaşantısını öğretmiştir ve psikolojik konularda Goethe'ye destek vermiştir. 1786 yılında Goethe artık sarayda yaşamak istemez, çünkü mesleğini icra edememek onu rahatsız eder

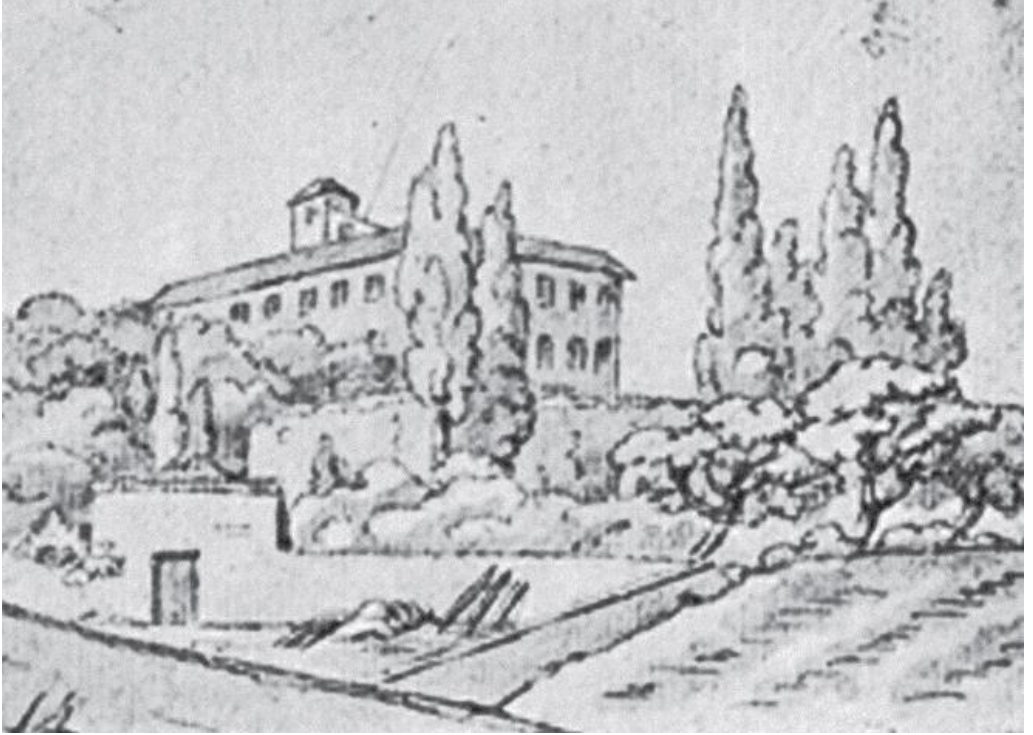
ve platonik olmaktan öteye gidemediği için Frau von Stein'den de zamanla soğumuştur. Çareyi 1786 yılında takma bir isimle gizlice İtalya'ya seyahat etmekte bulur. İtalya'nın birçok yerini gezer, değerli estetik mimariye sahip binaları, kültür alanlarını, müzeleri ziyaret eder. İtalya seyahati, Goethe'ye kendisini geliştirmesi için iyi bir tecrübe sağlar ve Goethe bu fırsatı “yeniden doğuş” olarak nitelendirmiştir. Goethe'nin İtalya seyahatinin başlangıcı (1786) Alman edebiyatında Sturm und Drang edebiyat döneminin sonlanması ve Klasizm edebiyat döneminin başlangıcı sayılır. Klasizm ise Goethe'nin ölümüne (1832) kadar devam eden süreçtir. İtalya'da aynı zamanda birçok çizim de yapmıştır. Gürsel Aytaç'ın çevirisi olan “Thomas P. Saine önsözü ve Roberto M. Dainotto'nun son sözüyle, Goethe'nin İtalya Seyahati” (2015) adlı eserde Goethe'nin el yazısı olan bir gezi notu ve bazı çizim örnekleri aktarılmıştır:

Şekil 1: İtalya Seyahati'nin el yazmasından bir sayfa (1787) (Aytaç, 2015: 361).

Şekil 2: Goethe'nin İtalya seyahatinde yaptığı çizim: Roma'daki Kapitol (1787))Aytaç, 2015: 361).

Şekil 3: Goethe'nin İtalya seyahatinde yaptığı çizimlerden: Roma'daki Borghese (1787). (Aytaç, 2015: 361)

Şekil 4: İtalya seyahatinde yaptığı çizimlerden (1787), Roma Medici Villaları (Aytaç, 2015: 361).

İtalya seyahatinden sonra Goethe Weimar'a geri döner ve Jena Üniversitesi'ndeki eğitim görevlileriyle irtibat kurmaya başlar. Burada Friedrich Schiller (1759-1805) ile tanışır. Alman edebiyatına ismini altın harflerle yazdıran Schiller ile Goethe daha sonraları da Wieland ve Herder ile birlikte Weimar Klasik döneminin en değerli dört kalemi olarak tüm dünyada nam salacaklardır. Bu zamanlarda Christiane Vulpius isimli sade bir bayanla tanışır ve nikah yapmadan evlendiğini herkese ilan eder ve aynı evde yaşamaya başlarlar ancak bu durum Weimar aristoktasisinde büyük ses getirir. Çünkü asiller bu durum sebebiyle Goethe'yi sıradan bir kişi olarak tanımlamaya başlarlar. Ancak Goethe her şeye rağmen Vulpius'u çok sevdiğini her zaman dile getirmiştir. 1789 yılında August isimli bebekleri doğar. Sonraları eşiyle 1806 yılında resmi nikah yaparlar. Goethe'nin Vulpius'a karşı olan sevginin edebiyata yansması "Römische Elegien" adlı eserle kendini gösterir.

Çalışmamızın temelini oluşturan doğa olgusu konusunda Goethe, 1790 yılında "Versuch die Metamorphose der Pflanzen zu erklären" (Bitkilerin Metamorfoz Yapısının Açıklanması) başlıklı denemesini yayınlar. Ayrıca 1810 yılında "Farbenlehre" (Renk Öğretisi) adlı eserini yayınlar. Bu eserler Goethe'nin doğal bilimlere olan yoğun ilgisinin kanıtıdır.

Son yıllarını Faust'un ilk bölümünü (Der Tragödie erster Teil-1808) yazarak geçirmiştir. Bu zamanlarını çoğunlukla 1823 yılında tanıştığı öğrencisi Johann Peter Eckermann (1792-1854) ile birlikte geçirir. Bu sayede Goethe Faust eserinin ikinci yarısını Eckermann'a yazdırır. "1831 yılının 22 temmuzunda eserini tamamlayan Goethe, Eckermann'a ödevini bitirdiğini, ömrünün bundan sonraki günlerini Tanrı'nın bir armağanı saydığını belirtir" (Aytaç, 1983:158).

Goethe 22 Mart 1832'de Weimar'da muhtemelen kalp krizi sonucu hayatını kaybetmiştir ve Schiller'in de gömüldüğü Weimar Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir.

2.1.1. Johann Wolfgang von Goethe'nin Başlıca Eserleri

1. Götz von Berlichingen mit der eisernen Hand (1773)
2. Urfaust! (1771-75)
3. Die Leiden des Jungen Werther (1774)
4. Clavigo (1774)
5. Stella. Ein Schauspiel für liebende (1775-1776)
6. Goethe'nin gençlik şiirleri
7. Wilhelm Meisters Wander jahre oder die Entsagenden (1829)
8. Goethe'nin İtalya seyahati (1786-88)
9. Iphigenie auf Tauris (1787)
10. Egmont (1788)
11. Tarquato Tasso (1780- 1789) Fransız İhtilâli karşısında olan Goethe
12. Reinike Fuchs (1794)
13. 13 - Römische Elegien (1795)
14. Wilhelm Meisters Lehr jahre (1795-96)
15. Hermann und Dortgea (1797)
16. Die Naturliche Tochter (1803)
17. Faust (Der Tragödie erster Teil 1808)
18. Die Waldvewandschafte (1809)
19. Aus meinem Leben. Dichtung und Wahrheit (1811-1833)
20. West - östlicher divan (1819)
21. Nowelle (1828)

2.1.2. Goethe'nin "Die Leiden des jungen Werther" Adlı Eserinin Özeti

Bu romanı yazdığında henüz yirmi beş yaşında olan genç Goethe, eserini yayınladıktan sonra hayatı önemli bir şekilde değişmiş, aynı zamanda okuyucuları da bu romandan yoğun bir şekilde etkilenmişlerdir. Roman yayımlandıktan sonra birçok okuyucu intihar vakalarıyla gündeme gelmiştir ve bir anda kitabın ana karakteri Werther gibi giyinen mavi ceketli, sarı pantolonlu duygusal insanlar belirmiştir. Napolyon'un dahi kitabı hep cebinde taşıdığı söylenir. Hayatındaki tecrübelerinden esinlenen Goethe, bu romanı yazarken önceleri avukatlık stajyerliği yaparken tanıştığı Charlotte ile romandaki Werther'in aşık olduğu Lotte arasında büyük bir benzerlik kurmuştur. Çalışmamızda Nihat Ülner'in çevirisinden (2007) yararlanılmıştır.

Eğitilmiş, aydın bir genç olan Werther, yaşadığı büyük şehir yaşantısının sebep olduğu streslerden uzaklaşmak ve huzur bulmak için doğa ile iç içe olmak ister. Küçük bir yerleşim yeri olan Wahlheim'e yerleşir. Hikaye genel olarak Werther'in mektuplaştığı ve aslında düşsel bir olan arkadaşı Wilhelm için kaleme aldığı mektuplar biçiminde okuyucuya sunulmuştur. Werther tüm yaşadıklarını ve iç dünyasını bu mektuplarda ifade eder. Yazdığı ilk mektuplarda bazı ruhsal sorunlar içinde olan Werther, yeni yerleştiği Wahlheim'i ve yeni tanıştığı insanları Wilhelm'e anlatır, bu yeni yerleştiği vadiye yaşadıkları onu çok mutlu etmeye başlamıştır. Hasretini duyduğu huzura kavuşmuş, dingin bir ruh hali içerisinde zamanlarını geçirmekte ve sıklıkla resim yapabilmektedir. Artık kendini bir Wahlheim sakini olarak hisseden Werther, birgün yakın arkadaşları tarafından baloya davet edilir. Baloya giderlerken yoldan bir arkadaşlarını da alacaklardır. Werther'in arkadaşları, almaya gittikleri kızın nişanlı olduğunu ve bu yüzden ona karşı dikkatli davranması konusunda Werther'i uyarırlar. Ancak Werther Charlotte'yi görür ve görür görmez ona aşık olur. Baloda birkaç defa konuşan Werther ve Charlotte birbirlerinden etkilenmişlerdir. Vadiye herkes bu kıza Lotte diye hitap eder. Balodan sonra da Werther her gün vadinin öbür ucuna Lotte'yi görmeye gitmeye başlar ve birçok defa buluşurlar. Lotte, Werther'in bu sıcak tavırlarına karşı hisleri uyanır fakat yinede Albert'le nişanlıdır. Bazı sözler çoktan verilmiştir ve ahlaki değerler nedeniyle bu sözlere sadık kalınmalıdır. Birgün Lotte'nin nişanlısı Albert Wahlheim'a geri döner. Werther düşsel arkadaşına yazdığı mektuplarda, içinde bulunduğu durum nedeniyle Albert'i hiçbir zaman suçlayamaz. Lotte ile kurduğu yakın ilişkiyi, Albert'le de kurmaya çalışır.

Albert'te Werther'in bu yakın davranışlarından hoşlanır ve sıkı bir dostluk kurarlar. Fakat bu durumdan rahatsız olmaya başlayan Werther sonunda, Albert ve Lotte'yi tamamen unutmak ve hayatından çıkarmak için başka bir şehre taşınmaya karar verir. Fakat yeni yerleştiği yeri sevmez ve orada yeni tanıştığı insanlarla samimi ilişkiler kuramaz. Bu durum sebebiyle tekrar kendini iyi hissettiği Wahlheim'deki evine geri dönmeye karar verir. Bu geçen süreçte Lotte, nişanlısı Albert'le evlenmiştir. Bunu öğrenen Werther, artık bu çiftin bir aile dostu olarak kendisini görür ve onları ziyaret etmeye başlar. Fakat ilerleyen zamanlarda bastıramadığı duyguları tekrar ortaya çıkar. Ziyaretleri sırasında Werther'in aşk ve dostluk arasındaki sınır çizgisinde gidip gelen duyguları Lotte'yi rahatsız etmeye başlamıştır. Bu tehlikeli sınırı aşmaktan korkan Lotte, Werther'e bir daha görüşmemelerinin verecekleri en doğru karar olduğunu söyler. Werther'in yüreğinde taşıdığı sevgisi nedeniyle bu veda kararına katlanması imkansızdır. Werther Albert'ten silahlarından birisini istediği haberini ulaştırır. Bunu duyan Albert eşi Lotte'ye silahı Werther'e göndermesini söyler ve uşakları silahı Werther'e getirip teslim eder.

İntihar kararı alan Werther önce düşsel arkadaşı Wilhelm'a son mektubunu yazar ve intiharından hemen önce Lotte'ye; "Alinyazısı bu, önüne geçilmez artık... Lotte! Elveda Lotte! Elveda..." notunu bırakarak yaşamına son verir.

2.2. Joseph Karl Benedikt Freiherr von Eichendorff'un Hayatı (1788 -1857)

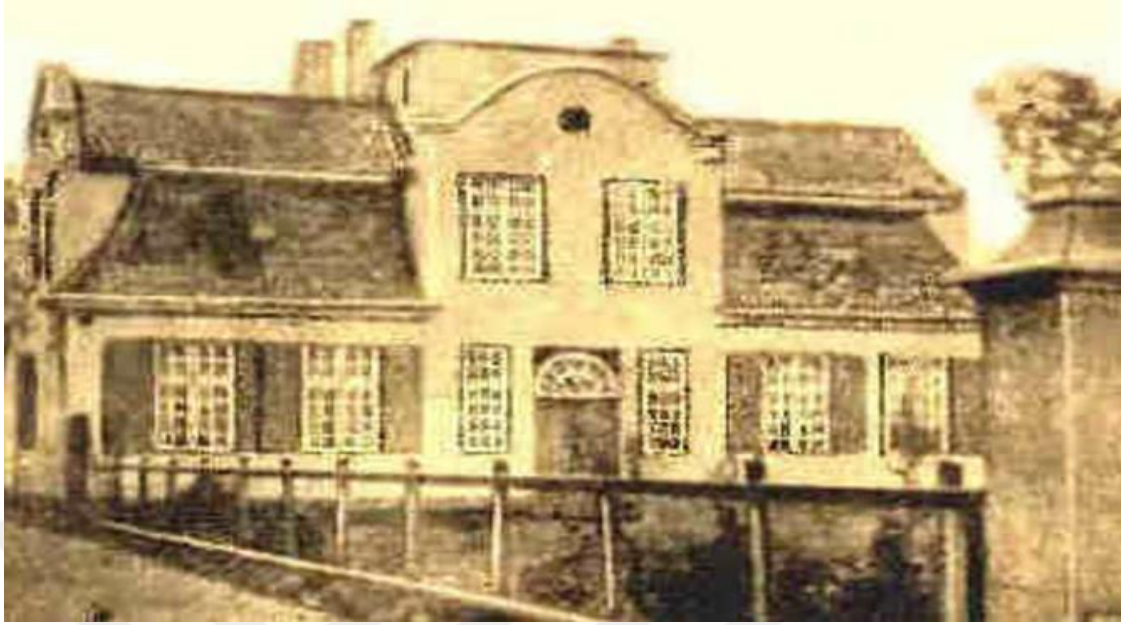
Eichendorff, 1788 yılında Ratibor civarlarındaki Lubowitz şatosunda bir asilzade olarak dünyaya gelir. "Eichendorff'un babası Prusya subayı Adolf Freiherr von Eichendorff (1756-1818), annesi Roma Katolik ailesinden Karoline Freiin von Eichendorff (1766-1822) ve kardeşleri Wilhelm (1786-1849), Henriette (*1791), August (*1793), Sophie (1799-1803), Gustav (1800-1803), Luise (1804-1883) dir" (<https://www.lehrer.uni-karlsruhe.de/~za874/homepage/eichendorff.htm>). Genç Joseph Eichendorff en çok kardeşi Wilhelm ile yakındır (Schiwy, 2000: 30). 1793-1801 yılları arasında özel öğretmen Bernhard Heinke tarafından Wilhelm ve Joseph Eichendorff'a evde özel eğitim verilmeye başlanır. "Joseph 1798 yılında henüz 10 yaşındayken ilk defa günlükler yazar ve edebi kariyeri bu vesileyle tomurcuklanmaya başlamıştır" (Stöcklein, 1974: 47-163). "Henüz 13 yaşında olan Joseph 19 Haziran 1801'de yazdığı günlüğünde şunları kaydeder: 'Babam, alacaklılarından kaçmak için Breslau'ya gitti.' der ve birkaç gün sonra 24 Haziran'da ise 'annem korkunç derecede bitkin düştü' ifadelerini günlüğünde kullanır"

(Schiwy, 2000: 32-33). Çünkü genç Joseph ailesi o zamanlarda mali sıkıntılar içerisindeydi ve o da bu durumdan etkileniyordu. 1801-1804 yıllarında Joseph ve kardeşi Wilhelm Breslau'da Katolik Matthias Gymnasium'da eğitim görür. “Genç Joseph bu zamanlarda Mozart’a karşı büyük ilgi duyar” (Schiwy, 2000: 96-97). “Ayrıca Eichendorff’un o zamanlarda kaleme aldığı yazılarda kendisini yetenekli bir aktör olarak ve kardeşi Wilhelm da iyi bir şarkıcı ve gitarist olarak gördüğü anlaşılır” (Stöcklein, 1974: 33-47-49). Kardeşi Wilhelm ile birlikte Joseph, Frühromantik’in (Erken Romantik) odak noktası olan Halle an der Saale’de (1805-1806) Hukuk ve Beşeri Bilimler okumaya başlarlar. Bu yıllarda Eichendorff ve Goethe’nin yolları kesişir: “Genç Wilhelm ve Joseph, Weimar şehrinin yakınlarında olan Bad Lauchstädt Tiyatrosu’ndaki Goethe’in gerçekleştirdiği oyunlara sıkça katılırlar” (Stöcklein, 1974: 62). “1806 yılı ilkbaharında Harz şehri üzerinden geçerek Hamburg ve Lübeck şehirlerine gezi yaparlar ve tekrar Lubowitz’e geri dönerler. Joseph Ratibor’da Madame Hahmann ile tanışır ve onunla flört etmeye başlar” (Schiwy, 2000: 304). Ekim 1806’da Napolyon birlikleri Halle an der Saale’yi ele geçirdi ve bu yüzden Eichendorff kardeşlerin üniversitedeki öğretimi sona erer. Tahsillerini tamamlamak için Wilhelm ve Joseph, 1807 yılının mayıs ayında Linz, Regensburg ve Nürnberg şehirlerine gezi düzenlerler. 1808 yılında ise Romantizm’in diğer bir önemli şehri olan Heidelberg’e gelirler ve burada Heidelberg Üniversitesi’ne başlarlar. Burada ünlü romantik şair Heinrich Otto von Loeben (1786-1825) ve alman ilahiyatçı David Friedrich Strauß (1808-1874) ve ilahiyatçı Wilhelm Budde (1786–1860) ile arkadaş olurlar (bkz. <https://www.deutsche-biographie.de/sfz53666.html>). “Ayrıca Eichendorff kardeşler burada alman romantizm akımının en önemli temsilcilerinden Carl Joachim Friedrich Ludwig Achim von Arnim (1781-1831) ve Clemens Wenzeslaus Brentano de La Roche (1778-1842) ile de tanışma fırsatı bulurlar” (bkz. <https://www.lehrer.uni-karlsruhe.de/~za874/homepage/eichendorff.htm>).

Burada romantik grubun bir üyesi olan Joseph Görres’in derslerini dinlemeye başlar, 1808 yılı nisan ayında kardeşler daha sonra Straßburg üzerinden Paris’e, sonrasında Heidelberg’ten başlayarak Würzburg, Nürnberg üzerinden Regensburg’a uğrayarak Tuna Nehri üzerindeki posta gemisi ile Viyana’ya eğitim gezileri düzenler. Bu yıllarda Joseph, “Florens” isimli bilim ve sanat dergisinde takma adıyla şiirler yayımlar. “Ardından Eichendorff kardeşler 1809 yılının kasım ayında Berlin’e eğitim gezisi düzenlerler ve burada Achim von Arnim, Clemens Brentano, ve Heinrich von Kleist gibi yazarlarla daha

yakın temaslar kurarlar” (<https://www.helles-koepfchen.de/wissen/schriftsteller/joseph-von-eichendorff-dichter-der-romantik-biographie.html>).

“Genç Joseph aile mallarını yönetmek ve babasına yardım etmek için 1810 yılının mart ayında Lubowitz döner” (<http://gutenberg.spiegel.de/autor/joseph-freiherr-von-eichendorff-142>). “Philipp Veit ile birlikte 1813 yılının nisan ayında Breslau'ya gider ve Napolyona karşı Lützow'un gönüllüler alayına yazılır, güçlendirme ve eğitim hizmetlerinde teğmenlik yapar. 1814'te barış olunca Lubowitz geri döner” (<https://www.martinschlu.de/kulturgeschichte/neunzehntes/fruehromantik/eichendorff/biographie/1810.htm>). “1815 yılının nisan ayında takma adı Luise olan Aloysia von Larisch (1792-1855) ile Breslau'daki St. Vinzenz Kilisesi'nde evlenir” (Schiwy, 2000: 24). “Aynı yıl 30 ağustosta oğlu Hermann Joseph von Eichendorff dünyaya gelir” (Schiwy, 2000: 676). Tekrar patlak veren savaş yüzünden Eichendorff Paris'e gider ve Waterloo'da Napolyon'a karşı yenilgiye uğramış müttefik güçlere katılır. Yine bu yılda "Ahnung und Gegenwart" adlı romanını tamamlar. Savaştan sonra eşinin ve oğlunun yanına dönen Eichendorff, 1816 yılında Breslau'da Prusya hükümet yöneticisi olarak çeşitli görevlerde çalışır. 9 Mayıs 1817'de kızı Therese dünyaya gelir. 1818 yılında babası vefat eder ve ailesinin borçlu olmasından dolayı aile malları satılır. “1819 yılında Breslau'da resmi hizmetine devam ederken “Das Marmorbild” romanını bitirir ve ikinci oğlu Rudolf 19 Nisan 1819 yılında Breslau'da dünyaya gelir” (Schiwy, 2000: 406). 1821 yılında başkan Theodor von Schön ile tanışma fırsatını bulur. Yönetici olarak atanır ve ilk defa yeterli miktarda gelir sahibi olur. Daha sonra yazlık ev olarak Danzig'te Silberhammer Köşküne yerleşir.

Şekil 5: Eichendorff ‘un Danzig’teki Silberhammer Köşkü (<http://www.gleiwitz-sosnitza.de/gleiwitz/herrenhauser/her19.htm>)

“Bu yıllarda Berlin Kültür Bakanlığı’nda da çalışır. 6 Ocak 1821 yılında diğer kızı Agnes Clara dünyaya gelir ancak sadece 1 yıl yaşar ve 1822 yılında vefat eder ve bebeğini kaybetmenin acısını yaşayan Eichendorff’un aynı yıl annesi de vefat eder” (Schiwy, 2000: 677). “Anne ve babasını art arda kaybetmesinin ve çocuklunun geçtiği bu yerlerin satılmasının onda bıraktığı derin hüznü daha sonraları kaleme alacağı “In der Fremde” yani “ Gurbette” şiirinde şöyle yansıtır” (Fischer, 1995: 284):

*Aus der Heimat hinter den Blitzen rot
Da kommen die Wolken her,
Aber Vater und Mutter sind lange tot,
Es kennt mich dort keiner mehr.*

*Anavatanım tarafından çakan şimşekler
Oradan buraya gelen bulutlar,
Lakin annem ve babam çoktan ölmüşler,
Artık kimse beni orada hatırlamaz.*

*Aus “In der Fremde”
Joseph von Eichendorff*

*Joseph von Eichendorff**

1826 yılında ise tezimizin konusunu oluşturan iki eserden biri olan “Aus dem Leben eines Taugenichts” romanını okuyucuyla buluşturur. 1828 yılında tiyatro eseri “Meierbeths

* Çeviriler tarafımdan yapılmıştır.

Glück und Ende” ile “Ezzelin von Romano” trajedisini yayınlar ancak Königsberg'te kendini iyi hissetmez ve buradan uzaklaşmak ister. 1830 yılında üçüncü kızı Anna Hedwig Josephine dünyaya gelir ancak 2 yıl sonra o da Agnes Clara gibi bebek yaşta hayata veda eder. Çocuklarının hayatını kaybetmesinden etkilenen Eichendorff, 1832 yılında “Auf meines Kindes Tod” eserini yazar. Çocuklarını kaybetmenin acı hissiyatını bu eserinde bulunun on şiirde yansıtmıştır. Eserdeki (Eichendorff, 1841: 323) sekizinci şiirin ikinci kıtasındaki güçlü anlatımda çocuklarına özlemini okuyucuya şöyle yansıtır:

*Die Winde nur noch gehen
Wehklagend um das Haus,
Wir sitzen einsam drinnen
Und lauschen oft hinaus.*

Aus “Auf meines Kindes Tod”

8. Stücke “Von fern die Uhren schlagen”

Joseph von Eichendorff

*Rüzgarlar geçip giderken,
Evin etrafında haykırıyorlar.
İçeride yalnız oturuyoruz.
Ve dışarıyı gizlice dinliyoruz.*

“Çocuklarımın ölümüne” eserinden

8. parça “Uzaktan saatlerin tıkırtısı”

*Joseph von Eichendorff***

1836 yılında Eichendorff, İspanyol edebiyatıyla özellikle de Rönesans ve Barok olmak üzere iki döneme ayrılan İspanyol altın çağına Barok Tiyatroyu getiren şahsiyet olarak bilinen Pedro Calderón de la Barca ile ilgilenmeye başlar. Daha sonraları 1846 yılına gelindiğinde, Calderón'un ünlü “Autos Sacramentales” adlı eserini “Die geistliche Schauspiele von Calderon” ismiyle tercüme edecek ve ilk ciltini yayınlayacaktır. 1853 yılında ise ikinci ciltini yayınlayacaktır. 1837 yılında ise Leipzig F. A. Brockhaus Yayınevi ile cep kitabı olarak “Das Schloß Dürande” adlı eserini yayınlar.

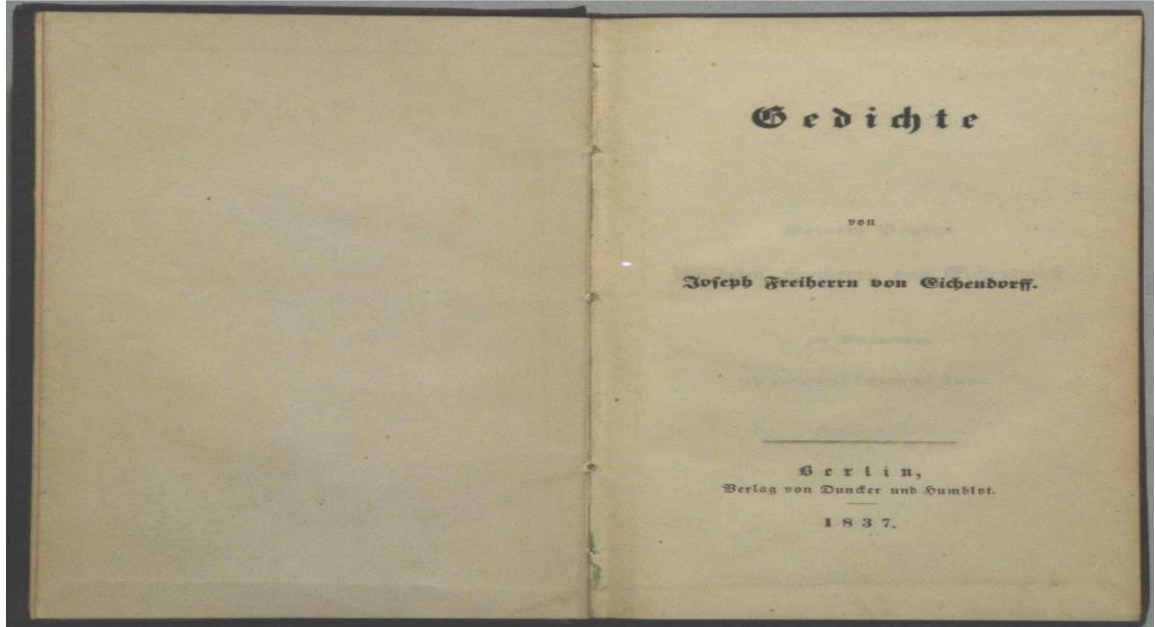
“1837 yılında Clemens Wenzeslaus Brentano de La Roche ve Joseph Görres ile birlikte Münih ve Viyana'ya geziler düzenlerler ve Eichendorff burada Avusturyalı Prens Klemens von Metternich ile görüşme fırsatı bulur” (<https://www.lehrer.uni-karlsruhe.de/~za874/homepage/eichendorff.htm>). 1839 yılında yine cep kitabı olarak “Die Entführung” adlı eserini yayınlar. “İspanyol edebiyatına ilgisi gitgide artan Eichendorff 1840 yılında ise, 14 yy. döneminde yaşamış İspanyol yazar Don Juan Manuel'in (1282-1348) “El conde Lucanor” adlı eserini tercüme ederek “Der Graf Lucanor” ismiyle yayınlar” (Manuel, 2013; 2).

** Çeviriler tarafımdan yapılmıştır.

“Eichendorff 1847 yılının mayıs ayına kadar Viyana’da kalır ve burada Avusturya tiyatrosunun en önemli trajedi yazarlarından Franz Seraphicus Grillparzer (1791-1872) ve yine Avusturyalı yazar Adalbert Stifter (1805-1868) ile tanışır” (Schiwy, 2000: 685). Bu yıllarını çok sosyal geçiren Eichendorff yine aynı yıllarda Romantik Alman besteci Robert Schumann (1810-1856), Alman opera bestecisi Giacomo Meyerbeer (1791-1864) ve Avusturyalı şair, liberal politikacı Anton Alexander von Auersperg (1806 -1876) ile tanışma fırsatı bulur (bkz. Schiwy, 2000: 685). “1848 yılında Avrupa Sanayi Devrimi’nin neden olduğu zengin fakir arasındaki uçurumdan fitillenen devrim çatışmalarından kaçan Eichendorff, Köthen ve Dresden’e gitmiştir. Bir yıl sonra 1849 yılının ocak ayında kardeşi Wilhelm Innsbruck’ta vefat eder” (<https://www.lehrer.uni-karlsruhe.de/~za874/homepage/eichendorff.htm>).

1855 yılında ise ağır bir hastalığa yakalanan Eichendorff’un eşi Aloysia von Larisch vefat eder. 1856 yılında Breslau Başpiskoposu Heinrich Förster ile arkadaşlık kurar ve onun daveti üzerine Johannesburg Sarayı’nda kalmaya başlar. Bir yıl sonra burada “Lucius” adlı son eserini meydana getirdikten sonra 1857 yılının kasım ayında Eichendorff hayata gözlerini yumar (bkz. Schiwy, 2000: 685).

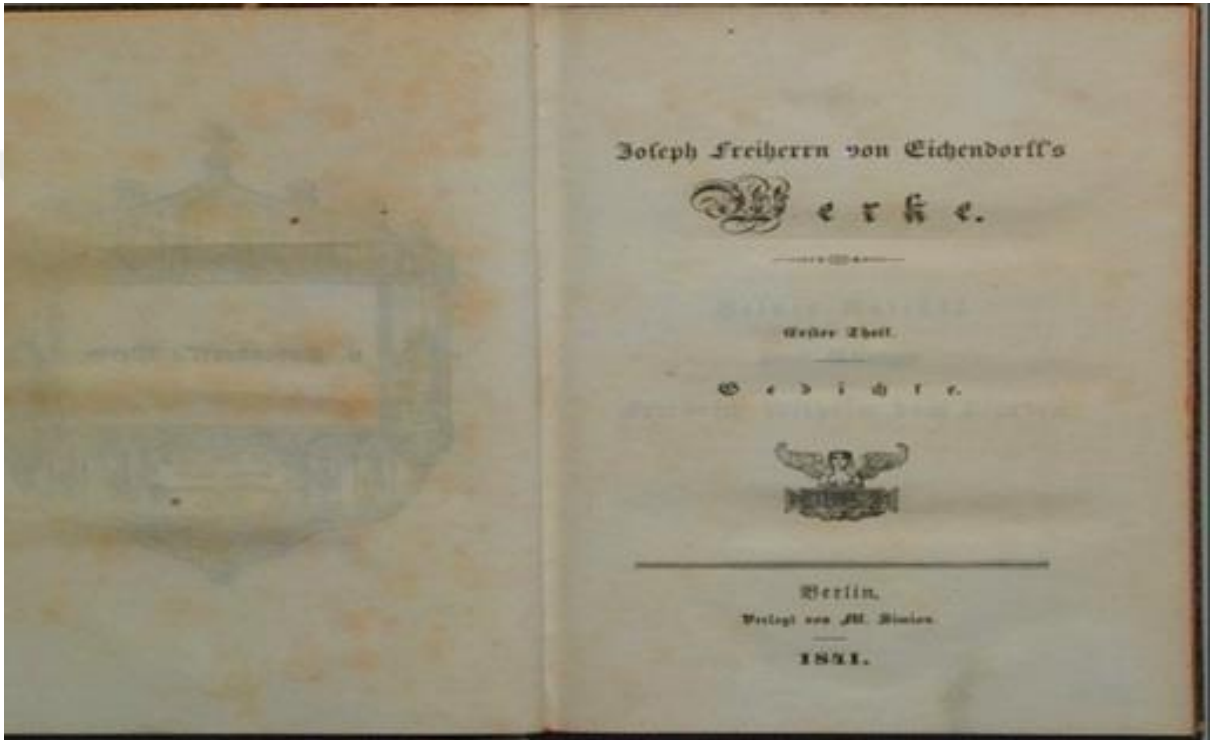
2.2.1. Joseph Karl Benedikt Freiherr von Eichendorff’un Başlıca Eserleri

Şekil 6: Joseph Freiherr von Eichendorff’un Şiir Kitabı, 1837, Berlin.

Kitabın içindeki başlıca şiirler:

- Abschied (O Täler weit, o Höhen)
- Schöne Fremde (vor 1834)
- Wünschelrute (1835)
- Der Einsiedler (1835)
- Mondnacht (1837)
- Waffenstillstand der Nacht
- Neue Liebe
- Schifferspruch
- So oder so
- Der Kehraus
- Die zwei Gesellen (1818)
- Vöglein in den sonn'gen Tagen

Şekil 7: Joseph Freiherr von Eichendorff'un Eseri, 1841, Berlin.

Kitabın içindeki başlıca eserler:

- In einem kühlen Grunde
- Abschied (1810)
- Lied
- Lockung
- Die Riesen, Anklänge (1808)
- Zwielficht (1812)
- Das zerbrochene Ringlein oder auch Untreue (1813)
- Sehnsucht (1819)
- Der Abend (1826)

Romanları ve Hikayeleri:

- Die Zauberei im Herbste (1808)
- Ahnung und Gegenwart (1815)
- Das Marmorbild (1819)
- Aus dem Leben eines Taugenichts (1826)
- Viel Lärmen um nichts (1832)
- Dichter und ihre Gesellen (1834)
- Das Schloß Dürande (1837)
- Unstern (1839)
- Die Entführung (1839)
- Eine Meerfahrt (1841)
- Die Glücksritter (1841)

Destanları:

- Julian (1853)
- Robert und Guiscard (1855)
- Lucius (1857)

Tiyatro Oyunları:

- Krieg den Philistern (1824)
- Ezzelin von Romano (1828)
- Meierbeths Glück und Ende
- Der letzte Held von Marienburg
- Die Freier (1833)

2.2.2. Eichendorff'un “Aus dem Leben eines Taugenichts” Adlı Eserinin Özeti

Alman edebiyatında "romantik okulun son şövalyesi" ünvanını alan Joseph Freiherr von Eichendorff romantik edebiyatın duygusal ve pastoral yönlerini on bölümden oluşan “Aus dem Leben eines Taugenichts” isimli eserinde bir nakış gibi işlemiştir. Eichendorff'un “Aus dem Leben eines Taugenichts” eseri 1826 yılında yayınlanmış bir nüveldir. Behçet Gönül 1946 yılında eseri dilimize aktarmıştır. Çalışmamızda bu çeviriden yararlanılmıştır. Behçet Gönül sonraları soyadını Necatigil olarak değiştirmiştir.

Birinci Bölüm

Bir gün babası değirmen başında çalışırken haylaz oğlunu yan gelmiş güneşlenirken görür ve artık başının çaresine bakmasını ister. Taugenichts bunun üzerine kemanını yanına alır ve hikaye başlar. Yolda arabanın içinde seyahate çıkmış iki bayan görür ve onlara Viyana'ya gittiğini söyler. Bayanlar onu yanlarına alır üçü birlikte yola koyulurlar. Kadınlar şehrin karşısındaki bir şatoda yaşıyorlar ve şatoya vardıklarında Taugenichts'e burada bahçıvanlık yapmasını teklif ederler. Taugenichts kadınlardan genç olana aşık olur fakat onlar gibi bir asilzade olmadığı için aşkı ümitsizdir ve onun için şarkılar söyler ancak karşılık bulamayışı ona artık ıstırap olmuştur, çimlerin üzerine uzanır ve ağlar.

İkinci Bölüm

Tahsildarın vefatı üzerine bir gün şato katibi alelacele Taugenichts'in yanına gelir, ona meziyetlerinin ayrıca hal ve tavırlarının yerinde olduğunu söyler ve buna binaen gümrük tahsildarlığına münasip görüldüğünü ona bildirir. Bu işi çok konforlu bulur, çok fazla boş zamanı vardır bu yüzden bahçeye çeşitli çiçekler eker ve bunları bir demet halinde getirip çardak altındaki taş masanın üstüne bırakır. Ertesi gün gittiğinde demeti birinin oradan aldığını görür. Bunu yapmaya her gün devam eder. Bir gün çiçek demetini çardağa bırakmaya giderken, sevdiğinin atın üstünde ona doğru yaklaştığını görür ve ona “güzeller güzeli hanımım, bu demetimi de, bahçemin bütün çiçeklerini ve nem varsa alınız. Ah sizin için kendimi ateşe atabilseydim” der. Önce sert bir bakış atar ve hemen o sırada arkadan gelen diğer nal sesleri nedeniyle Taugenichts'in elinden demeti kapar ve uzaklaşır.

Bir gün Taugenichts boş boş gökyüzüne bakarken, oda hizmetçisi gelir ve hanımın bahçedeki çiçeklerden çok hoşlandığını ve akşam düzenlenecek maskeli baloda bu çiçeklerden istediğini söyler. Bir demet toplamasını ve gece armut ağacının altında beklemesi gerektiğini söyler. Çiçekleri özene bezene bir sepete koyan Taugenichts gece karanlığında heyecanla bekler ancak ona doğru gelen maskeli kişiyi pek narın ve sevimli bulmaz, maskesini çıkardığında korku içinde kalan Taugenichts meğer onun diğer hanım olduğunu anlar. Bu olaydan sonra Taugenichts orayı terk eder ve İtalya'ya doğru yola koyulur.

Üçüncü Bölüm

İtalya gidiş yolunu bilmediği için bir köylüye tarif etmesini ister fakat köylü yardımcı olmaz. Yolda ilerlerken kemanını çalmaya başlar, bu gençlerin ilgisini çeker, herkes dans etmeye başlar. Bir genç kız yanına gelip ona şarap verir daha sonra uzaklaşırken yere bir şey düşürür. Bunu gören Taugenichts hemen yanına giderek yardımcı olmak ister. Kız yere bir gül düşürmüştür ve bunu Taugenichts'e hediye eder. Varlıklı bir ailenin kızı olduğu için Taugenichts bir an onunla evlenmeyi düşünür. Uykuya dalan Taugenichts uyandığında iki atlının ona doğru geldiğini görür. Bu iki kişi ressamdır ve Taugenichts'in onlara B. kentini tarif etmesini istediler. Taugenichts burayı bilmediğini onlara anlatmaya çalışırken içlerinden bir tanesi onu tanır ve sen şatodaki gümrük tahsildarisin der.

Taugenichts onları hatırlayamaz ancak ressamlarla artık tanışmıştır, Leonhard ve diğerinin adı ise Guido'dur.

Dördüncü Bölüm

Üçü birlikte Lombardiya dedikleri yarı İtalya'yı geçerler ve mola vermek için civardaki bir handa dururlar. Taugenichts burada yemek yiyip ve şarap içerken yanına kambur bir adam gelir onunla konuşmak ister fakat Almancası kötüdür, bu yüzden pek anlaşılamazlar. Taugenichts sabah uyandığında ressamların bu kambur adamla birlikte gittiğini öğrenir. Ressamlar kendisine bir kese içerisinde para bırakıp gitmişlerdir. Taugenichts bunu öğrenince şaşkına döner, posta arabacısının arabasına binerek uzak diyarlara doğru yollanır.

Beşinci Bölüm

Dağ, bayır ilerledikten sonra posta arabası bir şatonun avlusuna girer. İhtiyar bir kadın şatoda Taugenichts'e bir oda gösterir. Taugenichts şaşırır çünkü burası her yeri çok süslü bir asilzade odasıdır. Güzelce yemeğini yer ve uyur.

Altıncı Bölüm

Zengin bir kontun malı olduğunu öğrenen Taugenichts, bu تنها şatoda bir insanın arzu edeceği en güzel hayatı sanki bir şehzadeymiş gibi yaşamaya başlar. Şato halkı Taugenichts'in her isteğini özenle yerine getirirler. Şatoda böylesine güzel zaman geçirirken bir gün postacı Taugenichts'e bir posta getirir. Bu postayı aşık olduğu güzel hanımı yollamıştır ve şunları söyler: "Bütün engeller ortadan kalktı, hemen alelacele geri geliniz. Burası öyle ıssızlaştı ki, gittiniz gideli hayatım yaşanmaz hale geldi." Taugenichts'in kalbi yerinden çıkacak gibi olur. Sevinçle odasına gider ancak yolunda gitmeyen bir şeyler vardır. Oda kapısının önünde bir sesler duyar, daha sonra birilerinin odasını kilitlediğini anlar. Kendini pencereden aşağı sarkıtıp ellerinle bir yerlere tutunup inmeyi dener ki, düşüverir. Bir adam hemen onu kucaklayıp kaçmasına yardım eder. Artık ıssız ormanın derinliklerine dalmıştır.

Yedinci Bölüm

Uzun bir yolculuktan sonra nihayet Roma'ya varır ve şarkı söylemeye başlar. Onun Almanca şarkı söylediğini duyan bir ressam gel hemşerim benimle kahvaltı edersin hem

resmini çizerim der. Ressamın evine gittiklerinde iki resim Taugenichts'in dikkatini çeker ve bunları siz mi çizdiniz der. Hayır der ressam, bunlar usta ressamlar Leonardo da Vinci ve Gouido Renee'nin eserleridir, sen tanımazsın deyince, Taugenichts kıs kıs güler ve ben onlarla yolculuk ettim avcumun içi gibi bilirim der. Bunları duyan ressam hemen Taugenichts'e sen keman çalar mısın diye sorar. Meğer genç bir kontes, Roma'nın dört bucağına, iki ressamla birlikte yolculuk yapan bir keman çalan musikişinasını aradığını bildirmiştir. Ta kendisi diyen Taugenichts tekrar koşarak yola koyulur.

Sekizinci Bölüm

Bir bayan görür ve tanır gibi olur. Bu bayan şatodaki oda hizmetçisidir. Taugenichts'e bir not verir ve kontesin yazdığını söyler. Bu notta, ufak kapıda, saat on birde buluşalım yazıyordur. Ancak anlar ki, bir karışıklık olmuştur, meğer aşık olduğu kontes Taugenichts'in aşkıyla yanıp tutuşup Almanya'ya geri dönmüştür. Taugenichts İtalya'ya sırtını döner ve yola tekrar koyulur.

Dokuzuncu Bölüm

Avusturya'ya vardığında ellerinde zurna, klarnet ve boru enstrümanı olan üç kişi ile tanışır. Hep beraber kontesin şatosuna gitmeye karar verirler. Bunun için bir gemiye binerler. Orada bir rahiple karşılaşır. Rahip onlara kendinden bahseder ve Kontes'in damadı bulması için onu görevlendirdiğini Taugenichts'e söyler. Taugenichts yolculuk yaparken çok geçmeden akşam güneşi vuran şatoyu görmeye başlamıştır.

Onuncu Bölüm

Vapur kıyıya yanaşınca Taugenichts derhal şatoya koşar. Şatoya vardığında Guido'nun şarkı söylediğini işitir. Taugenichts'in şatoda olduğunu gören Kontes'in kahkahasıyla Taugenichts'in etrafını yeşil ve kırmızı kurdeleli bir sürü küçük kız sarıverir. O anda Leonard çalılıklardan çıkarak Taugenichts'e, "Ey aşık, bütün dünya etrafınızdan silinsin, kumrular gibi bahtiyar olun!" der. Aslında meğer sevdiği kız kontes değildir ve kapıcı amcasıyla birlikte şatoya gelen bir fakir kızdır. Böylece tüm hikaye yoluna girer, Taugenichts'in kalbine su serpilir ve sevdiğiyle birlikte mutlu olurlar.

BÖLÜM 3: ESERLERİN KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT BİLİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Goethe'nin “Die Leiden des jungen Werther” Adlı Eserinde Doğa Olgusu

Bu bölümde Goethe'nin “Die Leiden des jungen Werther” adlı eseri karşılaştırmalı edebiyat biliminin “Edebiyat Dönemi (Yazın tarihi), Metine Bağlı İnceleme ve Yorumlayıcı İnceleme (Hermeneutik)” yöntemleri kullanılarak analiz edilecektir.

3.1.1. Sturm und Drang Dönemi Açısından Doğa Olgusunun İncelenmesi

Weltliteratur kavramı ile dünya edebiyat tarihine adını altın harflerle yazdıran Goethe'nin “Die Leiden des jungen Werther” adlı eseri, Sturm und Drang döneminde yayımladığı dünyaca ünlü eseridir. Goethe, tabiata aşırı sevgi duyar ve bu dönemde yaşadığı doğanın eşsiz güzellikleri karşısındaki coşkulu, yatıştırılmaz duygularını açığa çıkarmak için edebiyata yönelmiştir. Sonunda 1774 yılında henüz 25 yaşındayken “Die Leiden des jungen Werther” yani “Genç Werther'in Acıları” adlı eserini yazan Goethe, bu başyapıt sayesinde Avrupa'da büyük nam kazanmıştır.

“Die Leiden des jungen Werther” adlı eseri Goethe'nin, Sturm und Drang döneminin öncü ismi olmasının yolunda emin adımlarla ilerlemesini sağlamıştır. Sanat ve bilim insanı olan Goethe, ilkeri yaşlarına geldiğinde 18. yüzyıl Alman romantizminin en büyük aşk romancılarından biri olarak anılır. Dolayısıyla hem Sturm und Drang döneminin hem de Romantik dönemin anahtar kavramı sayılan doğa olgusu, Goethe'nin tüm eserlerinde vurgulanır. “Die Leiden des jungen Werther” adlı eserinde, doğa tutkusunu öyle coşkulu okuyucuya geçirmiştir ki, ustalıkla sergilediği betimlemeleri sayesinde tabiatı söz öbekleri biçimine getiriyorken, aslında tam da kendini öz benliğini yansıtıyordu:

“Bu arada belirtmeliyim ki, burada kendimi oldukça iyi hissediyorum. Yalnızlık, cenneti andıran bu çevrede benim kolayca ürperen yüreğim için tatlı bir deva, gençlik mevsimi yüreğimi bütün bereketiyle ısıtıyor. Her ağaç, her fundalık birer çiçek demeti adeta; insan bu mis kokulu denizde yüzüp bütün besinini ondan sağlayabilmek için bir mayıs böceği olmak istiyor” (Goethe,2007: 20).

Tabiata tutkusunu eserlerinde her fırsatta dile getiren Goethe, doğayı bir ressamın keskinliğinde görebilir ve bir opera sanatçısının inceliğinde doğadan gelen melodileri duyumsar ve ustalığı sayesinde ona ilham veren bu girdileri, ölçülü veya uyaklı sözcükler

halindeki çıktılara çevirebilen olağan üstü bir yetenektir. Tabiatın güzellikleri karşısında adeta mest olan Goethe, sonraları doğa bilimleri üzerinde birçok araştırmalar yapar. Goethe, tabiatın kudretinin, sonsuzluğunun, ahenginin farkındadır ve tabiatın bu engin derinliklerindeki bilgilere vakıf olmak ister. Bu eğilimini yaptığı bilimsel çalışmaların yanında, “Die Leiden des jungen Werther” adlı eserinde de gözler önüne sermiştir.

Aslında Goethe’nin tabiat betimlemelerini ustalıkla yapması, onun doğa filozofu olmasıyla yakından ilişkilidir. Yine Sturm und Drang döneminde yayımladığı “Die Natur” (1784) yani “Tabiat” adlı eseri de, Goethe’nin doğa olgusuna ne kadar önem verdiğinin bir kanıtıdır. Eserinde Goethe, insanın tabiat karşısındaki acziyetini, tabiatın sonsuzluğunu ve karşı konulamaz kuvvetini şu şekilde aktarmıştır:

“Tabiat! Ondan kurtulup dışarı çıkmaya muktedir olmadığımız gibi, onun derinliklerine inmeye de muktedir değiliz. O çağırılmadan ve haber vermeden bizi raks deveranının içine alır, ta yorulup kolları arasına düşünceye kadar sürükler, sürükler. Onun içinde yaşarız ve fakat ona yabancıyız. Bizimle durmadan konuşur, fakat sırlarından hiçbirini bize açmaz” (Goethe, 2012: 54).

Sturm und Drang döneminin doğa motifine verdiği önem yadsınamaz. Fakat yine de Goethe, Sturm und Drang akımının doğa olgusuna verdiği önemden ziyade, aslında doğayı kendi iç dünyasını anlamlandıran bir kavram olarak görür, çünkü Goethe’nin bütün eserlerinde tabiatın eşsiz güzelliklerine vurgu yapılır; doğa cıvıl cıvıldır, rengarenktir ve daima canlıdır. Buna örnek olarak, sürekli döngü süreci içerisinde olduğunu belirttiği tabiat hakkında “Gott und Welt” (1827) yani “Tanrı ve Dünya” isimli şiirinde ise şunları söylemiştir:

*“Tanrı’ya yakışan şey, dünyayı içinden hareket ettirmek,
Kendi içinde tabiatı, tabiatın içinde kendini yaşamaktır.
Onun içinde yaşayan, işleyen ve mevcut olan her şeyde
Onun kendi gücü, kendi ruhu hissedilmelidir” (Goethe, 2012: 54).*

Sturm und Drang döneminin doğa olgusuna verdiği önemden öte, Goethe’nin benliğinde daima doğa temasına bir atıf söz konusudur. Buna bir başka örneklem ise, Goethe’nin dünya klasikleri arasında olan “Faust” (1808) eserinde görülür; o, tabiatın çekirdeğinin insanın kalbinde olduğunu söylemiştir:

*Ist nicht der Kern der Natur
Menschen im Herzen?*

*Doğanın çekirdeği
İnsanın kalbinde değil midir?*

Sturm und Drang döneminin doğa olgusunu yüceltmesinin yanında, Goethe'nin genç yaşlarda Spinoza'nın dinsel düşüncelerine eğilim göstermesi, Goethe'nin doğa olgusuna zaman zaman panteist açıdan bakmasına neden olmuştur. Spinoza'nın "Ethica" adlı eserindeki latince deyişli "Deus sive Natura" yani " Tanrı ya da Doğa" anektodu Goethe'yi oldukça etkilemiştir (Farrelly, 1998: 127). Fakat Goethe'de, herkes gibi sürekli tekamül süreci içerisinde olduğundan dolayı, ilerleyen yaşlarında klasik ve romantik dönemlerinin de etkisiyle, duygu ve düşünceleri sürekli gelişim ve değişim göstermiştir.

3.1.2. Metine Bağlı İnceleme

Goethe'nin "Die Leiden des jungen Werther" eseri, başkahramanımız Werther'in aslında düşsel dostu olan Wilhelm'e yazdığı mektuplardan oluşan bir romandır. Romanda bahsi geçen günlerin tarihleri, mektup başlarında sıralı bir şekilde verilir ve romanın kronolojisi hep ileriye doğru bir eksen çizer. Roman mektuplardan oluşması, anlatıcının durumunu doğal olarak "Ich-Erzähler" yani "Ben-anlatıcı" haline getirmiştir. Yani aslında hikaye, Werther'in tasavvurunda olduğu gibi doğrudan ve hiçbir değişiklik yapılmadan okuyucuya aktarılmıştır. Bunun sayesinde başkahramanımızın cümlelerindeki samimiyet, anlatım coşkusu ve tabiatı fevkalade tasvirlemesi, dil, biçim ve anlatım açısından eserin anlatım biçimini zirveye çıkartmıştır. Şair kimliğiyle de öne çıkan usta yazar Goethe'nin "Die Leiden des jungen Werther" eserinde kullandığı üslup mükemmeldir, çünkü duygu ve düşünceler çok yalın, ancak bir o kadar da etkileyici bir dille ifade edilmiştir. Goethe okuyucusunu adeta duygu seline boğduğu eserinde, doğa betimlemelerini duruluk ve sadelik içinde, lirik bir üslubla okuyucuya aktarmıştır:

"Hiç bu kadar mutlu olmamıştım, küçücük taşına ufacık otuna varana kadar bütün doğayı duyumsayışım hiç bu denli yoğun ve içten bir nitelik kazanmamıştı, ama yine de nasıl ifade edeceğimi bilemiyorum, tasarlama gücüm o denli zayıf, ruhumun önünde her şey öylesine bulanık ve titrek ki, hiçbir biçimi yakalayıp kavrayamıyorum; kendimi belki balmumuna biçim verebilirim sanısıyla avutuyorum. Zaten bu durum böyle sürüp giderse, kil alıp yoğurmaya başlayacağım, sonunda ortaya "çörek" bile çıksa" (Goethe, 2007: 58).

Başkahramanımız Werther romantik dönemin tüm özelliklerini taşır ve mütemadiyen uzaklara özlem yani "die Sehnsucht" içerisinde. Werther yeni yerlere keşfe çıkmayı, yeni kişileri tanımayı seven bir karakterdir. Eserdeki karakterler de, zaten hep yeni gittiği diyarlarda tanıştığı insanlardır ve çok çeşitli sosyal tabakadandır. Başlıca karakterler;

Werther, düşsel arkadaşı Wilhelm, sevdiği bayan Lotte, Lotte'nin kardeşleri, babası, Albert, yargıç, yargıcın kızı, Fredika ve Auldman'dır.

Tasvir edilen doğa manzaralarından, Werther'in kalp atışlarını, zaaflarını, krizlerini ve gerilimlerini anlamak mümkündür. Değişen tabiat ve mevsimle birlikte Werther'in ruh hali de değişmektedir. İlkbaharda neşeden kabına sığamayan Werther, sonbahar kışa doğru tıpkı güz gülleri gibi solar, umutsuzluğa kapılır ve yalnızlaşır: “Sağlıcakla kalın! Şahane bir yaz; Lottelerin bahçesindeki armut ağacına çıkıyorum ve uzun meyve değneğiyle tepedeki armutları koparıyorum. Lotte aşağıda bekliyor, benim indirdiğim meyveleri topluyor” (Goethe, 2007: 73).

3.1.3. Yorumlayıcı İnceleme (Hermeneutik)

Goethe'nin “Die Leiden des jungen Werther” adlı eserini, etken unsur olarak ele aldığımız doğa olgusu bağlamındaki tasvirlerde incelediğimizde, yazarın bilinçli ya da bilinçsiz şekilde aktarmak istediği somut veya soyut kavramların üzerinde duracağımızdan dolayı ve bu kavramlar hakkında detaylı çıkarımlar yapmak için, çalışmamızı Hermeneutik inceleme yöntemiyle derinlemesine yorumlayacağız.

Doğa olgusu olarak ele aldığımız kavrama somut olarak baktığımızda, etrafımızdaki bitki ve hayvanlar gibi canlı varlıkların, ayrıca hava, güneş, su gibi cansız varlıkların tamamı oluşturan ve belirli fizik kanunlarıyla hayatımızı yaşanır kılan her şeyin ortak ismine doğa denilebilir. Ancak doğa olgusunu daha derinlemesine analiz ettiğimizde, insanın içinde var olan ruhsal dünyasının da bir tabiatı, bir doğası olduğu görülür. İnsan doğasının öğrenme, tecrübe etme ve olgunluğa erme süreciyle birlikte, dış etken olan somut tabiatın etkileri, birbirinden ayrı tutulmadan sentezlenmelidir. Çevremizi oluşturan doğa gibi, insanın iç doğası da daima gelişim süreci içerisinde. Usta yazarımız Goethe bu gerçeğin farkındadır. Sadece dış dünyayı okuyucuya anlatmakla hayata dair yeterli veriler okuyucuya nakledilemez. Bunu yapmak adeta bir birkaç piksele sahip bir kameranın yapabildiği bir eylemdir, yani herhangi bir anın sadece görselini kaydetmekten ibarettir. Oysa bu anı, doğayı idrakle yetkin olan insanın, iç dünyasındaki duygu ve düşünceler süzgecinden geçirmek ve sözcükler halinde okuyucuya sunmak ise Goethe gibi usta kalemlerin işidir. Karşılaştırmalı edebiyatın inceleme metotlarından biri olan Hermeneutik sayesinde, yazarımızın duygu, düşünce ve ifade dünyasını oluşturan dışsal

ya da içsel müessirlerin, doğa motifi bağlamında detaylı yorumlanmasını ve bu tespitlerden çıkarımlar yapılmasını sağlayacağız.

3.1.3.1. “Die Leiden des jungen Werther” Adlı Eserdeki Doğa Motifinin Somut Bağlamda İncelenmesi:

Hayatındaki yaşantılarından esinlenerek ve J.J.Rousseau’nun “Julie” adlı romanının etkisinde kalarak eserini kaleme alan Goethe, aslında genç tutkulu aşık Werther’i adeta özbenliğinde yaşıyordu. Her ne kadar doğa teması Sturm und Drang döneminin temel kavramlarından biri olsa da, Goethe’nin eserlerinde tabiatın, sanatsal ve bilimsel açıdan ele alınmasının sebebi, onun doğaya olan tutkulu yaklaşımından kaynaklanmaktadır. Doğa motifi karşısında yüksek farkındalık sergileyen Goethe için, tabiat eşsizdir, engindir ve her şeyden kudretlidir. Ancak Goethe’ye göre, tabiata insan temas ettiğinde ya da doğa insan tarafından bilinmeye, anlaşılmaya başlandığında doğa olgusu somut olarak anlam ve değer kazanır. Çünkü tabiattaki her şey bir bütünün parçalarından ibarettir. Tümevarım yöntemiyle bakıldığında görülüyor ki; bu parçaları tek tek idrak etmek, bütünü bir nebze olsun tasavvur etmeye vesile olacaktır. Tabiattaki maddi alemden doğan somut veriler, insanın iç derinliklerine akan ırmaklar gibidir.

“Sevgili dostum, sana bir mesele anlatayım mı? Bu konular tıpkı aşk gibidir. Diyelim ki, genç bir gönül, bir kıza tutulmuş; bütün gününün bütün saatlerini onun yanında geçiriyor, bütün yetilerini, bütün servetini her an sevdiğine kendini tümüyle adadığını göstermek için harcıyor; sonra da dar kafalının biri gelip ona diyor ki: “Asil ve genç bayım! Sevdalanmak insanca bir duygudur, ama insana yaraşır bir biçimde aşk duymanız gerekir! Zamanınızı bölün, belli saatleri çalışmaya, dinleneceğiniz saatleri de sevdiğiniz kıza ayırın. Servetinizi hesap edin ve sizin temel ihtiyaçlarınızdan artakalanla, sevdiğiniz, çok sık olmamak koşuluyla, örneğin doğum gününde, vb. günlerde hediye alırsınız.” Bu öğütleri dinleyen insan da mutlaka işe yarar biri olur ve ben, her prenze öyle birini meclise almasını salık veririm; ama bu öğütlere uyulduğunda da aşk biter ve eğer bu kişi bir sanatçı ise sanatı son bulur. Ey dostlarım! Dehanın selleri niçin yalnızca ender zamanlarda taşar; niçin yüksek dalgalar halinde üstünüze gelip şaşkın ruhlarınızı yalnızca ender olarak sarsar?- Çünkü dostlarım, suyun her iki yakasında kayıtsız baylar yaşıyor, kır evleri, lale ve lahana bahçeleri bozulabilir bu durumda; zamanında setler ve kanallar inşa ederek bu tehdit edici tehlikeyi önlemesini biliyorlar”(Goethe, 2007: 29).

Başkahramanımız Werther düşsel arkadaşına yazdığı mektubundaki bu satırlarda görüyoruz ki, ana fikir olarak rasyonel ve materyalist bakış açısıyla insan doğasındaki “tedbir alma”, olumsuzluklara karşı “geleceğini düşünme” gibi konulara temas etmiş ve

aşk, sevgi gibi değerli kavramların aslında özveri gerektirdiğini, doğadan aldığı örneklerle okuyucuya aktarmıştır. Sevdalanmanın fedakarlık gerektirdiğini somut tabiattan esinlendiği seller, yüksek dalgalar, kır evleri, lale ve lahana bahçeleri gibi maddesel sembollerle izah etmiştir. Seller ve yüksek dalgalar her zaman insan için engel ve risk oluşturur, ancak denizi seven, boyu aşan dalgaları da sevmelidir. Kısacası seller, yüksek dalgalar olur da, kır evleri, lale ve lahana bahçeleri zarar görebilir diye setler ve kanallar inşa ederek tedbirler almak, aşkın ve sevginin tabiatına ve samimiyetine zarar verir. Paragrafta doğa motifine materyelist açıdan yaklaşılmasına rağmen, temelde insan doğasına ait içten duygular ifade edilmek istenmiş, doğaya ait somut ve soyut perspektif harmoni içerisinde sunulmuştur.

Hikayenin başlarında Werther, şehrin sıkıntılarından ve tekdüzeliğinden kaçıp doğa ile başbaşa kalacağı huzurlu bir ortam arar. Yalnızlığı seven bir karakter yapısına sahip olan Werther, tabiatı huzur yuvası, mutluluk kaynağı olarak görür. Somut doğal güzelliklerin onda bıraktığı hisleri eserdeki betimlemelerde görürüz.

“Kentin dışında kendime bir yer bulmak, gözden uzak bir yerde kendime ait bir kulübe inşa etmek ve orada yalın bir yaşam sürmek konusundaki sevdamı bilirsin. Burada bana çok çekici gelen bir yer buldum. Kentin bir saat kadar dışında Wahlheim dedikleri küçük bir yerleşim yeri var; tepede bulunmasından ötürü çok ilginç bir konuma sahip ve yukarılarda, köye doğru giden patikada ilerlediğin zaman bütün ova görünür. Kır kahvesinin iyi yürekli sahibesi de – hoş ve yaşına göre canlı bir kadın – şarap, bira ve kahve sunuyor; en güzeliyse köy evleri, samanlıklar ve ağaçlarla çevrili olan küçük meydanı geniş dallarıyla kaplayan kilisenin önündeki iki ıhlamur ağacı. Bu kadar cana yakın, bu kadar gizli saklı bir yer hiç görmemiştim” (Goethe, 2007: 27-28).

Goethe insanı tanımlarken, tabiatın sonsuzluğuna, insanın ise acizliğine vurgu yapar. İnsanlık somut tabiatın engin kudreti karşısında her ne kadar çaresiz de olsa, Goethe’ye göre sadece insana ait olan düşünme, mukayese ve idrak etme gibi eylemler neticesinde, bu karşı konulamaz kudretin farkına varılır. Bu yüzden insanı tabiatın çekirdeği olarak tanımlar. Immanuel Kant (Kant, 2014: 174) tam bu noktada Goethe’yi destekler nitelikte

şöyle demiştir: “İki şey, üzerlerine sık sık eğilip ısrarla düşünülürse, insanın ruhsal yapısını hep yeni, hep artan bir hayranlık ve korkunç saygıyla dolduruyor: üzerimdeki yıldızlı gök ve içimdeki ahlak yasası”. Goethe’ye göre de insan ve tabiat bir bütünü oluşturan ayrılmaz yapıtaşlarıdır. Aslında koskoca evren, minicik bir hacim kaplayan insan beyni sayesinde anlam kazanır. Güçsüz ve fani insanoğlu, tabiata ayak uydurmak

ve doğa gibi sürekli bir yenilenme döngüsünde kalmak için tabiatı taklit etmeli ve doğanın tekamülüne paralel olarak iç dünyasını geliştirmelidir. Doğa yaratıcıdır, doğa üretkendir ve ancak doğa gibi insanoğlu da üretken, verimli olursa doğanın sonsuz zenginliklerinden yararlanabilir ve onun gibi ebedi kalmayı öğrenebilir.

“Bu görüntü çok hoşuma gitti: Karşılarında duran bir sabanın üstüne oturdum ve büyük bir zevkle ikisinin kardeşçe duruşunu çizdim. Yakındaki çiti, bir samanlık kapısını ve birkaç kırık araba tekerleğini de ekleyince bir saat içinde kendimden hiçbir şey katmadan uyumla düzenlenmiş oldukça ilginç bir desen yaratmış olduğumu farkettim. Bu deneyim, bundan böyle yalnızca doğaya yönelme konusundaki eğilimimi daha da güçlendirdi. Yalnızca doğanın zenginliği sonsuzdur ve büyük sanatçıyı yalnızca doğa yaratır” (Goethe, 2007: 28).

Goethe eserinde somut doğal unsurları, ifadelerine açıklık getirecek semboller olarak kullanır. Eserde görüyoruz ki, mutluluk doğanın her zaman rengarenk ve cıvıl cıvıl algılanmasıyla sonuçlanmaz ya da tersi bir durumda kişi üzgünken tabiatı karabulutların kaplaması söz konusu değildir. Çünkü sevdiğinden başka kimseyi düşünmeyen ve gözü ondan başka hiçbir şey görmeyen Werther’in dünyası Lotte olmuştur. Onun yokluğu, tıpkı hayata imkan veren maddesel tabiatın eksikliği gibi, Werther’in yaşamla bağıını koparır. İnsanoğlunun dünyadan başka bir gezegende yaşamasının olanaksızlığına benzer, Werther’in başka birisini sevmesi: “Lotte dileğimi kabul ettiği için sonra yine yanına gittim - o gün bugündür güneş, ay ve yıldızları kendi düzenine bıraktım, ne gündüz ne gece kaldı benim için; bütün dünya çevremde yitip gidiyor” (Goethe, 2007: 42).

Goethe insanın iç doğasını, tabiattan aldığı somut imgeleri kullanarak açıklar. Aşağıdaki örnekte görüleceği üzere, insan psikolojisinin an içerisinde yaşadığı zıtlıkları, daha yüksek algılama seviyesinde duyumsayacağını, eğlenceli bir estantane içerisinde vuku bulan gök gürültüsü örneğiyle okuyucuya aktarır:

“Çoktan beri ufukta gördüğümüz ve sözümlerine havanın serinleyeceğine yordüğüm yıldırımlar dans sırasında gitgide güçlendi, sonunda gök gürültüsü müziği bastırdı. Üç hanım sırayı terk etti, kavalyelerinin ardından gitti, ortalık karıştı, müzik kesildi. Sevincin ortasında keder ya da dehşet verici bir olayla karşılaşınca, doğal olarak bunun etkisi başka bir durumda olduğundan daha büyük olur. Bu, hem böylesine canlılıkla yaşanan bir karıştıktan hem de benliğimizin daha duyarlı bir hale gelmesiyle birlikte izlenimleri daha belirgin biçimde algılamamızdan ötürüdür” (Goethe, 2007: 40).

Örneklerden anlaşılacağı üzere Goethe somut doğa motifini, insanın iç dünyasını ifade eden bir ayna olarak kullanmıştır. Ayna doğayı imgeler, somut doğa motifi ise Goethe'nin duygu ve düşüncelerini ifade etmek için kullandığı bir araçtır.

3.1.3.2. “Die Leiden des jungen Werther” Adlı Eserdeki Doğa Motifinin Soyut Bağlamda İncelenmesi:

Aşk, Sevgi, Umut, Özlem gibi Pozitif Duygularında Doğa Olgusu

Dünya edebiyatına damgasını vuran, ünlü alman yazar, şair, bilim adamı, sanatçı ve filozof Goethe, yaşamının her kesitinde tabiatı anlamaya ve ona sevgiyle yaklaşmaya özen göstermiştir. Tabiat yaşamın tam da kendisidir, tabiat yaşama olanak kılan en temel olgudur. Tüm materyal düzensizlik ve çatışmalar içerisinde bile doğa ahenklidir. Dünya tam yuvarlak olmamasına rağmen mevsimler simetrik ve ardıl bir akışkanlık gösterir. Her geceden sonra gün doğar ve sellerden, fırtınalardan sonra mutlaka gökkuşağı renklerini görünür kılacaktır. Doğadaki bu somut dengesiz uyum, tabiatın çekirdeği insanoğlunda da var olursa, yaşam mesut bir şekilde idame ettirilebilir. Bu farkındalıkla yola çıkarak, Goethe eserinde aşk, sevgi, umut, özlem gibi insancıl hissiyatları ifade ederken başlıca yöntem olarak doğa olgusundan yararlanmıştır.

“Bugün öyle bir sahne gördüm ki, onu olduğu gibi yazmak, dünyanın en güzel idilini yaratmak olurdu; ama neye yarar edebiyat, sahneler, idiller? Doğada meydana gelen bir olayı içimizde duyumsayabilmek için illa incelik mi taslamak gerek”(Goethe, 2007: 31)?

Yukarıdaki örnekten anlaşılacağı üzere, Goethe yapma çiçekler satan bir tüccara benzemek istemez, aksine onun içinde var olan doğa sevgisi, onun tabiata yaklaşımını Goethe için tıpkı bir bahçıvan edasına dönüştürmüştür. Çünkü bir bahçıvan için doğa sevgidir, aşktır, özlemdir, umuttur, emektir, fedakarlıktır. Goethe benliğinde doğaya karşı duyumsadığı o zarif, samimi duyguları, hissettiği mutluluğu ve huzuru iliklerine kadar yaşar. Fakat örnekte de görebileceğimiz üzere bir soru yöneltir? Peki, bu incelikleri özümsemek için edebiyat mı gerekir? Elbette Goethe'nin tabiata karşı yüksek bilinç sergilediği şüphesizdir. O bu içten sıcak duygularını kitlelere aktarırken edebiyatı araçsallaştırır ve eserinde görüyoruz ki, Goethe en saf hislerini ancak doğa gibi yüce bir kavramla özleştirebilir ve ifade edebilir. Hislerin sözcüklere aktarımında doğa motifinin kullanılması Sturm und Drang edebiyat döneminin temel prensibi olsa da, Goethe bundan

farklı olarak, ifadelerindeki doğa tasvirlerini benzetmeler yoluyla değil, birbirlerini tamamlayan kavramlar şeklinde aktarır. Goethe için insanın doğası ve tabiat birbirinden ayrı düşünülemez kavramlardır. O prensibde benzetmelerle dolu tasvirlerle başvurmaz, aslında doğa yardımıyla, madde ve mana bütünlüğü içerisinde düşüncelerini aktarır:

“Diyorum ki sana, sevgili dostum, aklımın karmakarışık olduğu bir anda, varoluşunun dar çerçevesinde mutlu bir kayıtsızlık içinde yaşamını devam ettiren, günü gününe başının çaresine bakan, yaprakların ağaçlarından döküldüğünü görünce kışın geldiğinden başka bir şey düşünmeyen bu türden bir varlıkla karşılaşmak tüm karmaşayı dindiriveriyor” (Goethe,2007: 31).

Yukarıdaki paragrafta görüldüğü üzere, Goethe içindeki sevginin coşkusuyla, duyguların yetersizliğine işaret eder. Bu kutsal hissiyatlardan mahrum yaşamının ne kadar anlamsız olduğunu, ağaç dalından düşen yaprağın durumunu, aslında yaşam kaynağından kopması olarak betimlemiştir. Tıpkı bir aşığın sevdiğinden ayrı yaşayamayacağı gibi, bir yaprak da ağacın dalından ayrı can bulamaz çünkü odur onu besleyen ve ona can veren. Düşsel arkadaşı Wilhelm’e yazdığı bir diğer mektubunda ise, tümüyle doğa tasvirlerinden faydalanarak, hissettiği çeşitli duygularını ifade eder. Uzunca bir mektup olmasına rağmen, hissettiği duyguları adım adım yorumlamamız için yazılanlara bir göz atalım:

“Kutsal toprakları ziyaret eder gibi huşu içinde doğduğum yeri ziyaret ettim ve benliğimi bazı beklenmedik duygular sardı. S.’ye giden yolun üstünde kente varmamıza on beş dakika kala, arabayı büyük bir ıhlamur ağacının yanında durdurdum, indim ve arabacıyı savdım. Yolda yürümek ve bütün anılarımı yeni baştan, canlı olarak tüm yüreğimle yaşamak istiyordum. Bir zamanların o ıhlamur ağacının altında duruyordum işte; çocukluğumda, gezintilerimin hem hedefi hem sınırıydı bu ağaç. Ne kadar da farklı! Mutlu bir bilgisizlik içinde olduğum o günlerde, özlemlerle dolu devingen gönlümü doldurmak ve doyurmak üzere, yüreğimin gıdasını ve esenliğini bolca bulmayı umduğum bilinmez bir dünyanın özlemini çekerdim. Şimdiyse o engin dünyadan geri dönmüştüm. Ah, dostum, ne çok gerçekleşmemiş umut, ne çok bozguna uğramış tasarıyla dönmüşüm buraya! Çocukluğumda gitmeyi binlerce kez düşlediğim dağlar şimdi karşımda uzanıyordu. Bir zamanlar burada saatlerce oturabiliyordum ve dağları özleyordum; o cana yakın alacakaranlıkta gözlerimde beliren ormanlarda ve vadilerde bütün ruhumla yitebiliyordum ve öngörülen zamanda eve dönmek zorunda olduğumda, öyle isteksizce ayrılırdım ki bu yerden! Kente yaklaşırken, bütün o eski, tanıdık bahçeli kulübeleri tek tek selamladım; yenileri hoşuma gitmedi, sonradan yapılmış hiçbir değişiklik hoşuma gitmedi. Kentin kapısından içeri girdim ve her şeyimi hemen bütünüyle hatırladım. Sevgili dostum, ayrıntılara girmeyeceğim; her şey bana son derece çekici geldi, ama bunları anlatmak fazlasıyla tekdüze olacaktır. Pazar meydanında, hemen eski evimizin yanındaki bir yerde kalmaya karar kıldım. Oraya giderken, iyi yürekli yaşlı bir kadının biz çocukları toparladığı okul sınıfının bir

bakkal dükkânına dönüştürülmüş olduğunu gördüm. O delikte yaşadığım huzursuzluğu, döktüğüm gözyaşlarını, zihnimin bulanıklığım, yüreğimde yaşadığım kaygıları anımsadım. Attığım tek bir adım bile yoktu ki, bana ilginç gelsin. Kutsal toprakları gezen bir yolcu bile, dinsel anı niteliğini taşıyan bu kadar çok yere rastlayamaz ve ruhu, bu ölçüdeki bir kutsallıkla kolay kolay dolamaz” (Goethe, 2007: 97-98).

Werther’in düşsel arkadaşı Wilhelm’e yazdığı bu mektup, aslında adeta kendi yaşamının bir tezahürüdür. Çocukluğundaki anılarıyla ve filizlenen düşünceleriyle mektubuna başlar. Ta ki toprağın altına varınca, tüm kaleme aldıkları son bulur. Bu iki dönüm noktası arasındaki tüm yaşanmışlıkları, sevinçleri, özlemleri ya da hayal kırıklıklarını doğa olgusunu kullanarak okuyucuya aktarmıştır. Her insan, uzunca bir aradan sonra doğup büyüdüğü yerlere gitmek için heyecan duyar ancak duygularını coşkulu yaşayan Werther için bu durum adeta bir ritüel halini almıştır. Heyecanını saklayamaz ve gençliğinde ona bir hedef ve sınır oluşturan ıhlamur ağacı yanında arabayı durdurur. Bu tabiat harikası ıhlamur ağacı her ne kadar renkleriyle hoş kokusuyla cazibeli olsa da, Werther bundan daha öte olarak bu ıhlamur ağacına anlamlar yüklemiştir. Ebeveynleri daha da uzaklaşmaması için, bu ağacı ona bir sınır saymış, yani onu korumuş, kollamış, sevgi ve güven içerisinde yetiştirmişlerdir. Werther ise, çocuklukta olan yaramazlık haliyle, o hedefe varmak için yaptığı kısa yolculuklardaki acı tatlı anılarını hatırlar. Bu hatıralar Werther’e, geleceğe nasıl da umut dolu, mutlu bir çerçeveden bakan bir çocuk olduğunu anımsatır. Bu yüzden Werther için ıhlamur ağacı, anne ve babasını ve umut dolu çocukluğunu ona hatırlatan bir semboldür. Ardından mektubunda, çocuk yaşta olmasından dolayı gidemediği uzak diyarların özlemini ifade eder. Yaşı dolayısıyla gidemediği ve saatlerce özlemle izlediği dağlar, vadiler Werther için kendini özgür hissetmenin bir imgesidir. Dağları izlerken ona izin verilen saat geçtiği için eve dönmek zorundadır. Bu bile onun özgür ruhunu, o yaşta rahatsız eder. Ardından mektubuna, kente adımını atmasıyla devam eder; değişen hiçbir şeyi beğenmez, ancak her yeri ayrıntısıyla hatırlar ve bu anımsamanın mutluluğunu ifade eder. Evlerine yakın bir yerde konaklamayı tercih eder, aslında bu durum onun gayet mutlu bir çocukluk geçirdiğinin kanıtıdır, oradan uzaklaşmak istemez. Güzel anları daha fazla hatırlamak için geçmişteki o havayı yakalama çabasıdır. Sonrasında okul sınıfına rastlar, Werther’in o yaşlardaki okul yılları pek fazla detaylandırılmamış olsa da, biraz sıkıntılı geçmiş olacak ki, bunu Werther için o yaştaki kaygılarının mektuba aktarıldığından anlıyoruz. Görüleceği üzere doğa,

hisleri anlatmak için semboller halinde kullanılmıştır ve bu asıl anlatılmak istenen manalar, doğa motifiyle okuyucuya sunulmuştur. Werther mektubuna şöyle devam eder:

“Binlercesi arasından bir örnek daha: Irmak boyunca dolaşırken bir çiftlik evine kadar geldim, bir zamanlar hep yürüdüğüm yoldu bu. Diğer çocuklarla, taşlan suda mümkün olduğunca çok sektirmeye çalıştığımız yerlerdi buralar. Bazen, işte oralarda durup suya bakardım; nasıl da garip sezgilerle izlerdim ırmağı. Suyun gideceği yerlerin ne kadar macera dolu olabileceğini tasarlardım. İmgelemin gücü çabucak sınırlarına varıyorsa da, bu sular yine de daha uzaklara akmaya devam etmeliydi, ta ki gözden ırak bir yerlerde yitene kadar; öylesine canlı biçimde anımsadım ki bütün bunları. Görüyorsun işte sevgili dostum, o görkemli atalarımızın da ufku böylesine sınırlıydı ve mutlulardı! Duyumsayışları da edebiyatları da böylesine çocuksuydu işte! Ulysses’in ölçülere sığmayan deniz ve sonsuz yeryüzü hakkındaki sözleri o kadar gerçek, o kadar insanca, içten, cana yakın ve gizemli ki! Her ilkokul öğrencisinin bildiğini, yeryüzünün yuvarlak olduğunu ezbere söyleyebilecek olmam neye yarar ki? Yaşamın tadını çıkartmak için üstünde durabilecek küçücük bir toprak parçası yeterlidir, altına yatmak içinse daha da az” (Goethe, 2007: 97-98).

Mektubuna doğa tasvirleriyle devam eden Werther için, köyündeki ırmağın ayrı bir anlamı vardır. O yaştaki bilgisizliğinden dolayı, ırmağın sonunda nereye döküldüğünü kestiremez ama yine de onu düşünmekten kendini alıkoyamaz. Bu ifadelerinin temeli olarak aslında akan ırmağı, akan zamanla bağdaştırdığını anlayabiliriz, yani doğa tasvirlemesi ile manaya can verdiğini görebiliriz. Zamanın ona ne getireceğini bilmeyen kaygılı ancak merakla o zamanların gelmesini bekleyen heyecanlı, coşkulu çocuk Werther’i metinden sezebiliyoruz. Werther yine doğa tasvirleriyle devam eder; küçük bir toprak parçası üzerinde yaşamak bile temelde mutluluk ve umut kaynağıdır der. Yani aslında madde ve mana bütünlüğü sergileyen bu ifadede anlatılmak istenen ise; mutlu olmak için küçücük vesilelerin yeterli olduğudur, çünkü aslında mutluluk insanın içindedir ve asıl meziyet onu keşfedebilmektir.

Din konusunda Doğa Olgusu

Gençlik yıllarından beri Goethe’nin ilahi konulara çok ayrı bir yakınlığı vardır. Hayatının ilerleyen dönemlerinde Doğu-Batı Divanı eserinde olduğu gibi tek Tanrılı inanç sahibi olduğunu kanıtlayan İslami çerçevedeki metinleri kaleme alsada da, Sturm und Drang döneminde yazdığı “Die Leiden des jungen Werther” adlı eserinde Goethe, inanç kavramına panteist bakış açısıyla yaklaşmış, din ve doğa olgusunu bu paralellikle özdeş kavramlar olarak kaleme almıştır. Çünkü Goethe’ye göre Tanrı’nın tezahürü doğaya

yansımıştır. Sturm und Drang döneminde “Die Natur” yani doğa olgusu anahtar kavramdır ve çoğunlukla mistik bir perspektife sahiptir. Goethe, tabiatın eşsiz gücünü, yaratıcı kuvvetle özdeşleştirerek, benliğinde hissettiği Tanrı kavramını doğa olgusu bağlamında okuyucuya aktarır. Tanrı iyiliğin yegane temsilcisidir, eşsiz ve kusursuzdur.

“Sevgili ovamdan buğular yükseldiğinde, tepedeki güneş, ormanımın geçit vermez karanlığının yüzeyine vurduğunda ve ancak tek tek ışınlar bu tapınağın içine gizlice ulaşabildiğinde, ben de derenin aşağıya döküldüğü yerde, yüksek otların arasına uzanmış olarak topraktaki binlerce bitki türünü şaşkınlıkla izleyip otların arasındaki küçük dünyanın kaynaşmasına, küçücük kurtların ve böceklerin sayısız ve anlaşılmaz biçimlerine yürekten yaklaştığımda ve bizi suretine göre yaratmış olan sınırsız kudretin varlığını, bizi sonsuz bir sevinç içinde yüzercesine taşıyan ve koruyan sınırsız sevginin esenliğini duyumsadığımda, sonra da dostum, alacakaranlığın gözlerime çökmesiyle, gökyüzü ve beni çevreleyen dünya bir sevgilinin görüntüsü gibi ruhumla çöktüğünde, işte o zaman, çoğu kez bir özlem duyuyorum ve düşünüyorum: Keşke ruhum sonsuz Tanrı'yı yansıttığı gibi, içimdeki bu sıcak ve dolu yaşantıları ruhumun aynası olarak dışa vurup onlara kâğıtta can verebilsem” (Goethe, 2007: 21).

Verilen örnekte görüleceği üzere, doğanın kanunlarını oluşturan bazı tabiat olaylarını metafizik çerçevede gözlemleyen Werther, bu somut doğa olaylarını tıpkı bir ilahi tören şeklinde okuyucuya aktarır. Güneşin doğmasıyla ve ovaların, çayırların buğu ya da kırağı yapmasıyla başlayan yeni günün, hatta yeni günle vuku bularak devam eden yaşamın, Werther’de yarattığı etki muazzamdır ve bu sebeple mütemadiyen sürüp giden bu döngünün yaratıcı kuvvetten izler taşıdığını harika bir üslupla, doğa motifini kullanarak okuyucuya aktarır. Tasvirlediği bu eşsiz güzellik karşısında doğaya daha yakın olmak isteyen Werther, adeta ibadet halini alan bir ifade tarzıyla, çimlere daha da yakınlaşır ve toprağın üstündeki böceklerin ve kurtların küçücük alemlerinin onda bıraktığı hayranlığı haykırırcasına betimler. Çünkü doğadaki her şey aslında yaratıcının suretinden bir yansımadır ve bu büyük gücün, bu eşsiz güzellikteki tabiatta bize yaşam olanağı vermesi, bizi tehlikeli doğa olaylarından koruması, onun sevgisini ve gücünü hissetmemiz için en güzel nedendir.

Dünyanın yüzeyini aynayla kaplasak, yansıyan her şey, yaratıcının suretinden bir parçadır, aynı Werther’in ruhu gibi. İlahi nuru insana görünür kılan bir antirefle vazifesi görür doğa. Tanrı’yı tasvirleme konusundaki yetersizliğini ifade etmek için, Tanrı’nın küçük bir tezahürü olarak gördüğü kendi ruhunun hissettiklerini bile kaleme dökmenin ne denli zor olduğunu bu örnekte açıkça vurgulamıştır.

Werther, Tanrı ve doğayı birbirlerine paralel ve bağlı kavramlar olarak anlatır. Tabiatın kusursuz güzelliği Tanrı'nın gücünün simgesi ve sanatçı niteliğinin başyapıtı değerindedir. Öyle ki Wahlheim'in doğal güzelliği sanki cennetten bir kesit gibidir: “Wahlheim’i gezintilerimin merkezi olarak seçerken, cennete bu denli yakın olduğumu bilmiyordum! Uzun gezintilerimin dağlardan, kah ırmağın geçtiği ovoidan kaç kez görmüşüm o av köşkünü, şimdi bütün özelemlerimi içeren o köşkü” (Goethe, 2007: 43).

Tanrı ve doğa olgusu birbirine bağlı, özdeş kavramlardır, çünkü dünya hayatının tarihler boyu süregelmesini sağlayan eşsiz yaşam pınarı bu özdeş kavramlardır. Tanrı gücünü ve engin bilimini küçük bir karıncada veya dev bir çınarda açıklığa kavuşturur. Yediğimiz, içtiğimiz her şey, soluduğumuz hava, doğanın ve temelde Tanrı'nın bir parçasıdır. Bu büyük güç, insanda vucüt bulur ve insanın ruhuna da tezahür eder. Bu sayede insanlık yaşama adapte olabilme ve bağlı kalabilme yetisine sahip olur. Nasıl ki, domates çekirdeği toprağa atıldığında farklı bir sebze ortaya çıkmıyorsa ve hep domates sebzesi veriyorsa, Tanrı'nın tabiatı ki tohumları da, Tanrı'nın sonsuzluğunun küçük bir yansıması olan insan ruhudur. Ancak bu ilahi ahenk yakalanamazsa ve insanlık bu enerjiyi benliğinde hissedemezse, o zaman yaşam azami olarak beşikten mezaradır ve temel anlamı yitiktir. Bu madde ve mana uyumu ortadan kalkarsa doğa yok eder, kendi içine katar. Tıpkı küresel ısınma nedeniyle eriyen buzulların sebep olduğu seller, tsunamiler gibi, Werther'in karşılıksız aşkı da, ruhindaki yaşama sevincini, manayla olan ahengini ondan koparır. Her insan gibi Werther de bu zor zamanlarında, hissettiği bu olumsuz duygular içerisinde Tanrı'ya yaklaşır ve yalvarır:

“Çok acı çekiyorum; çünkü yaşamımın biricik coşkusu, çevremde bana dünyalar yaratan o kutsal, o can veren gücü yitirdim; o güç yok oldu! Pencereden uzaktaki tepelere bakıp da sabah güneşinin sisi delip sessiz bayırları aydınlattığını ve yavaş yavaş akan ırmağın, yapraklarını dökmüş salkım söğütlerin arasından bana doğru kıvrıldığını gördüğümde, ah, bu görkemli doğa, yalnızca cansız bir yağlı boya tablo misali karşımda durduğunda ve doğanın bütün bu güzellikleri mutluluğun tek bir damlasını bile beynime yükseltmediğinde, benim gibi bir herif, kurumuş bir çeşme gibi, delik bir kova gibi öylece kalakaldığında, Tanrı'nın karşısında, o zaman işte, kendimi kaç kez yerlere atıp tunç rengi gökyüzünün altındaki toprağın susuzluk çektiğini gören ve yağmur için yalvaran bir çiftçi gibi, bana gözyaşları bağışlasın diye Tanrı'ya yalvardım” (Goethe, 2007: 112).

Eserde Werther her ne kadar panteist bir çerçeveden bakarak yaratıcıyı doğa ile özdeşleştirmiş gibi gözükse de, yukarıdaki metinden de anlaşılacağı gibi, aslında doğanın ve her şeyin sahibinin Tanrı olduğunu sıkça ifade eder.

Yaratıcı, sonsuz uzay içerisinde çok ince fiziksel hesaplarla yaşamın oluşmasını sağlar. Havadaki oksijenin artmasını engelleyerek bir kıvılcımla her şeyin kül olmasını önleyen Tanrı'dır. Dünya ve güneşin konumu ölçüde tutarak her şeyin yanmasını ya da donmasını engelleyen de. Rüzgarların tohumları taşıyarak yerdeki bitkilerin aşılmasını sağlayan ve ayrıca buharlaşan su zerreciklerinin de göklerdeki bulutlara aşılmasını sağlayan güç, Tanrı'nın eşsiz kudretidir.

Doğadan esinlenen Werther, toprağın yağmurla can bulması gibi, aşkıyla yanan ruhunun, gözyaşlarıyla bir nebze ferahlaması için Tanrı'ya yalvarır. Bu bağlamda tabiatla muhatap olmak Tanrıyla konuşmaktır, tıpkı doğaya yaklaşmanın Tanrı'ya yaklaşmak olduğu gibi.

3.2. Eichendorff'un “Aus dem Leben eines Taugenichts” Adlı Eserinde Doğa Olgusu

3.2.1. Romantik Dönem Açısından Doğa Olgusunun İncelenmesi

“Romantizmin, özellikle de son döneminin en önemli isimlerinden biridir Eichendorff. Bu devrin birçok özelliğini onun eserlerinde sıkça görmek mümkündür. Her ne kadar “Taugenichts” adlı eseri ve romantik şiirleriyle tanınsa da, gerçekte çok yönlü birisidir” (Ünal, 2007: 691).

Eichendorff, doğa kavramına ayrı bir önem veren romantik üslubunu eserlerine yansıtmıştır. Kainattaki tüm doğal güzelliklerin, güneşin ya da uğur böceğinin edebi eserlerde betimlenerek okuyucuya o an ki çevrede bulunan havayı koklatan romantik üslup, Eichendorff'un eserlerinde, onun özgür ruhundan kaynaklanan farklı yaklaşımlarıyla büsbütün özgündür. Romantik dönemde yazılan “Aus dem Leben eines Taugenichts” aslı eseri, Eichendorff'un bu özelliğini yansıttığı önemli bir başyapıttır. Romantik dönemin en ünlü temsilcileri olan “Weltliterature” çıkışıyla Goethe, “Fransız İhtilali'nin Düşünce Adamı” J.J.Rousseau, İngiliz Shakespeare ve romantik yazarımız Namık Kemal gibi sanatçılarla kıyasla, doğaya özgür bir ruhla kavuşmanın tesirini, okuyucuya en coşkulu ve derin hissettiren Eichendorff'dur. Bu görüşü destekler nitelikte Arif Ünal (bkz. Ünal, 2007: 586), Eichendorff'un Shakespeare döneminden bu yana Avrupa edebiyatlarında, tabiat konusunun işlenişi bakımından en başta gelen isim olduğunu savunur ve Eichendorff'un, 19. yüzyıl tabiat duygusunu en içten sözlerle dile

getiren ilk kişi olduğunu iddia eder. Ayrıca Eichendorff'un bu alanda ulaştığı başarısının sırrını, onun tabiatın ruhuna, özüne ulaşmasında ve tabiatı basit, doğal ve dini duygularla terennüm etmesinde olduğunu söyler. Buna ek olarak Ünal, romantizme damgasını vuran Eichendorff'un bu popülaritesinin, tamamen onun tabiat şiirlerine dayandığını ifade eder. Aslında romantizmin ve Eichendorff'un bu denli tabiat konularını işlemelerinin temelinde J.J.Roussau ve Friedrich Wilhelm Schelling ve tabiat felsefecisi J.Gottfried Herder'in olduğunu da sözlerine ekler. Ünal, özellikle Herder'in etkisiyle romantizmde tabiatın, edebiyatın asıl temeli olarak kabul edildiğini ve bu dönemde fanteziyle, hislerin romantik edebiyatın diğer önemli unsurları olduğunu da belirtir. Gössmann ise (bkz. Gössmann, 1963: 77) Eichendorff'un tabiat şiirlerindeki mükemmelliğe Alman Edebiyatında bir başka ismin ulaşamadığını ve onun bu alandaki şiirlerinin, rahatlıkla dünya edebiyatı çerçevesinde değerlendirilebileceğini vurgular.

Romantik edebiyat bireysel duygu ve düşüncelere önem verir. Başkahramanımız Taugenichts de hassas ve duygularını yoğun yaşayan birisidir. Kemaniyla birlikte doğada vakit geçirmekten huzur bulur. Doğa ise onun için canlıdır ve doğa onun derdini anlatabildiği, mutluluğunu paylaşabildiği yakın bir arkadaşıdır. Bu kavramsallaştırmanın da etkisiyle Taugenichts, tabiatın sadece dış görüntüsüyle değil, aslında daha çok doğanın derinlikleriyle ilgilenmiştir. Romantik edebiyatın merkezinde olan yar ve yarenlik hatta din gibi manevi mefhumları Taugenichts, doğanın iç dünyasıyla istişare ettirerek, hem kendinin hem de doğanın herkese söyleyemeyip de içinde tuttuğu o ince, naif, duru hisleri ve düşünceleri okuyucuya aktarma fırsatı bulmuştur:

“Ama şimdi hayalini kurup sevinecek bir şeyim vardı. O, hala beni ve çiçeklerimi düşünüyordu iřte! Bahçeciđime gidip tarlaları kaplamış olan bütün yabani otları yoldum ve sanki tekmił kötü düşünceleri, karasevdaları kökünden söküp atıyormuşum gibi, tepemden doğru, ışıl ışıl gökyüzüne fırlattım. Güller yine onun

ağzına benziyorlar, içli içli sarkmış başcağızıyla bembeyaz zambak, tıpkı onu andırıyordu. Hepsini özene bezene bir sepete koydum. Sakin güzel bir akşamdı, gökyüzü bulutsuzdu. Tek tük yıldızlar belirmişti; uzakta, tarlalardan doğru, Tuna nehrinin çağılıtları duyuluyor, bitişiğimdeki şato bahçesinin yüksek ağaçlarında sayısız kuşlar, şen şakrak cıvıldaşıyorlardı. Ah öyle mesuttum ki” (Eichendorff, 1946, 23-24).

Romantik akımın diğer önemli kavramları olan yaratıcılık ve hayal gücünün eserde kullanımı ise, doğa betimlemelerinde ya da doğaya karşı teşhis sanatında oldukça fazladır. Örnekte gördüğümüz Taugenichts'in ifadeleri, doğada bulduğu ilhamı ve

duygularındaki coşkuyu görsel bir şölen halinde sunmuştur. Taugenichts, tabiatta gözlemlediği görsel hatta beş duyusal zenginlikleri pastoral biçimde okuyucunun tasavvuruna başarılı bir şekilde aktarır:

“Bu vakitlerde bahçenin güzelliğine doyum olmuyordu. Çiçekler, fiskiyele, gülfıdanları ve bütün bahçe, sabah güneşi içinde, som altın ve kıymetli taşlar gibi, pırıl pırıl yanıyordu. Ya yüksek kayın ağaçları kokusu; sessiz, serin ve bir kilise içi gibi huşu doluydu orası; yalnız kuşlar uçuşuyor ve kumları gagalıyorlardı” (Eichendorff, 1946: 10).

Eserde başkahramanımız genç oluşuyla, samimiyeti ve sosyal bağlarının gücüyle, henüz vardığı köylerde ettiği danslarla, aşkı uğruna dağları tepeleri aşmasıyla, kalelerin ve şatoların bahçelerine yüksek avlulardan atlamasıyla, hatta sevdiğini beklerken tırmandığı ve kalabalıklardan kaçarken saklandığı ağaç tepeleriyle olan tüm serüveni, Eichendorff’un kaleminden ustaca tasvir edilmiş ve oluşan aksiyon ile heyecan tesiri, coşkulu bir anlatım tarzıyla okuyucuya aktarılmıştır.

3.2.2. Metine Bağlı İnceleme

Eichendorff “Aus dem Leben eines Taugenichts” adlı eserini “Ich-Erzähler” yani hikayeyi Taugenichts’in ağzından “Ben Anlatıcı” olarak direk yoldan okuyucuya aktarmıştır. Bu sayede eserde işlenmiş doğa motifi okuyucuya birinci ağızdan, dolaysız bir şekilde iletilmiştir. Okuyucu eserde “Ich-Erzähler” anlatış biçimi sayesinde her şeyin merkezinde Taugenichts’i bulur. Eser karakter bakımından zengin olup, eserdeki başlıca karakterler, kapıcının yeğeni olan ve Taugenichts’in sevdiği genç güzel hanımı Aurelie, başkahramanımızın babası, yolculuğu sırasında tanıştığı yaşlı ve genç bayanlar ile ressamılar Herr Guido ve Herr Leonard, ayrıca mektuplarını getiren postacı, şatodaki hizmetçi ve bahçıvan olarak sayılabilir. Maceraperest karakterli Taugenichts’in tanıştığı kişiler, genellikle doğada yaptığı seyahatleri sırasında ülfet ettiği şahıslardır. Eserin dili oldukça yalındır ve bu saflık sayesinde doğa tasvirleri okuyucunun tasavvurda rengârenk bir tablo biçimini alır. Paul Fechter de Eichendorff’u, gerçeğe giden yolun rehberi, tabiata ve çevreye götüren rehber olarak niteler (bkz. Uhlendorff, 1959: 15). Sıradaki paragraf buna bir örneklem oluşturur:

“Köyler, bahçeler, kilise kuleleri ardıma kayboluyor, önümde yeni yeni köyler, şatolar, dağlar beliriyor, altımda renk renk ekinler, çalılar çayırlar kaçışıyor, üstümdeki berrak mavi gökte sayısız tarlakuşları uçuşuyordu. Haykırmaya

sıkılıyordum ama sevinçten kabıma sığamıyor, tepiniyor ve arabanın arkalığında dans ediyordum” (Eichendorff, 1946: 5).

Eichendorff mekan çeşitliliği sergilediği eserinde doğayı, herkesin duyamadığı sesleri işiterek ve herkesin göremediği incelikleri görerek tasvirler. Eichendorff eserini şiirlerle süslemiştir ve eserde toplam on dört adet şiir bulunur. Üslup düzeyi onun bu şair vasfı sayesinde yüksektir.

“Tabiat şiirleri alanında zirveye çıkan Eichendorff’un bu alandaki şiirleri o kadar mükemmeldir ki, aynı mükemmelliğe Alman Edebiyatında bir başka isim daha ulaşamamıştır. Onun bu alandaki şiirleri, rahatlıkla dünya edebiyatı çerçevesinde değerlendirilebilir” (Gössmann, 1963, s.77).

Sıklıkla doğa betimlemelerine başvurduğu eserinde cümle yapısı genelde kısadır. Eserde olayların geçtiği zaman dilimine ait bir bilgi verilmemiştir. Her ne kadar eserin yazıldığı dönemde Almanya’da iç savaşlar boy göstermiş olsa da, Taugenichts’in yolculuğu sırasında bu huzursuzluklara rastlanılmaz, yani Eichendorff o zamanın siyasi olaylarından etkilenmeden eseri kaleme alır. Taugenichts kırılğan, hassas, heyecanlı, maceraperest ve doğaya duyarlı bir karakterdir, bu yüzden taşıdığı bu vasıflarla başkahramanımızın Alman romantizminde önemli bir yer tutan “Philister” kavramını eserde net bir şekilde yansıtmıştır. Philister olarak adlandırılan bu kavram, rahatı seven, yaşı ilerlemiş, tecrübeli, eğitilmiş ve asil şahısları temsil eder. “Yüksek idealleri olmayan, aynı zamanda özgür düşünceden yoksun, ruhsuz, soğuk, dar görüşlü ve hesapçı insanlar için de Philister kavramı kullanılmaktaydı” (Grimm, 1991: 1826). Oysa Taugenichtst tekdüze hayattan münezzeh ve doğada bir maceradan diğerine savrulan bir yaşam şekli içerisinde. Gerçek yaşamında bir asilzade olan ve yaşamının çoğu saraylarda geçen Eichendorff için bu monotokluk başına beladır ve eserinde yarattığı Taugenichts’te tam zıt bir karakter şablonu çizer. “Eichendorff 1826’da kaleme aldığı “Taugenichts” eserini bu sıkıcı memuriyet hayatı içinde doğada bir gezinti olarak niteler” (Hillach–Krabiell, 1971: 140). Ünal (Ünal, 2007: 691) ise bu görüşleri destekler nitelikte, Philister karakterinin ve romantik sanatçının mekanlarını ve tavırlarını karşılaştırdığında, bir tarafta kulakları tırmalayan gürültülü müziği, diğer tarafta doğanın sessizliğini ve ağaçların hışırtısını, bir tarafta maskeli yüzleri ve kılık değiştirmiş insanları, diğer tarafta ise berrak gökyüzünü ve yalnızlığı vurgular. Burada anlatılmak istenen anafikir ise, başkahramanımız Taugenichts’in doğallığı, samimiyeti, menfaatperestliğe karşı olan tutumu ve doğanın tüm güzelliklerine olan bilinçli yaklaşımıdır. “Bildğim bütün şarkıları, dışarıdaki tek mil

bülbülleri uyarıncaya, ay ve yıldızlar bahçenin önünde toplanıncaya kadar, bütün gücümle söyledim. Evet, bu iyi ve güzel bir geceydi işte” (Eichendorff, 1946: 9)! Örnekte görüleceği üzere, Taugenichts sevdiğine söylediği şarkılarla sanatçı ruhunu yansıtırken, doğada güzel bir sese sahip bülbül kuşuna da atıfta bulunmayı ihmal etmez. Taugenichts için sevdiği hanımı kusursuz bir güzelliğe sahiptir ve sevdiğini okuyucusuna anlatırken kullanacağı benzetmeler için, tıpkı onun gibi dört dörtlük ve fevkalade gördüğü eşsiz doğanın inceliklerine başvuran bir ifade tekniği kullanmıştır. Ayrıca bir sonraki örneğimizde görüleceği üzere çoğu kez teşhis sanatından yararlanmıştır. Eichendorff yine tabiattan gelen “şarıltı” gibi yansıma sözcükleri, destekleyici pekiştirmeleri ve ikilemeleri eserinde sıklıkla kullanır:

“Bu işe aklım yatmıyor, çünkü şose, batan güneşe doğru, güzelim yerlerden geçip sanki bir ışık ve parıltı denizine gidiyor, yöneldiğimiz tarafta ise, içlerinde çoktan akşam olmuş boz renkli boğazlarıyla çıplak bir dağ duruyordu. Biz ilerledikçe etraf, bütün bütün ıssızlaşıp, sapalaştı. Nihayet bulutların gerisinden ay doğdu ve ağaçlarla kayaların arasını öyle nura boğdu ki, seyri insana dehşet veriyordu. Dar taşlık boğazlarda ancak yavaş gidebiliyorduk ve arabanın bitip tükenmek bilmeyen hep aynı şangirtısı, büyük bir mezar kubbesinden içeri giriyormuşuz gibi, taş duvarlardan doğru, ıssız gecede çınliyordu. Göze görünmeyen birçok şelale, ormanın derinliklerinde, arsız arasız bir şarıltı yayıyor, uzaklardan bakaşlar: ‘Sen de gel, sen de gel!’ diye boyuna sesleniyorlardı” (Eichendorff, 1946: 9-57-58).

Her ne kadar şiirleri romanların ve novellerin arasına serpiştirmek romantik edebiyata ait eserlerde oldukça çok görülse de, Eichendorff’un eserlerinde bu anlatım tarzının sebebi onun şair benliği, ressam ruhu ve sanatçı kişiliğinden kaynaklanmaktadır. “Aus dem Leben eines Taugenichts” eserinde de bu tarzı yine doğa olgusu bağlamında temellendirilmiş ve hissedilen düşünceler bu temel üzerine inşa edilmiştir. Çünkü Eichendorff doğaya tutkun, harika bir şairdir. Eichendorff’un akıcı tabiat betimlemeleri eserin ilk bölümünde başkahramanımızın dilinden dökülür:

*“Yollar gurbet ellere
Sevdiği kulu, Tanrı.
Serper bir bir yollara,
Dağı, ırmağı, kıyı.
Yan gelir evde tembel,
Bilmez yazdan bahardan.
Ömrü mihnete bedel.
Baş almaz kaygılardan.
Dağda ırmak akarken
Tarla kuşları uçar.
Bunca güzellik varken*

*Söylenmez mi şarkılar?
Tanrım, ırmağın, dağın,
Hepsi öyle güzel ki!
Seyredip mest olmanın,
Yeter bana sevinci”
(Eichendorff, 1946:4).*

Eichendorff'u özgün kılan değer, onun özgür ruhu ve bu sayede hiçbir kavram ve kargaşaya bağlı kalmadan hissettiklerini, anılarını, düşüncelerini, çevresini ve tabiatı, pastoral bir şölen halinde ve coşkulu bir tarzla yansıtmasıdır. Bu onu diğerlerinden farklı kılarak, romantik edebiyatın en aranan sanatçısı haline getirmiştir. Çünkü romantizmin savunduğu fikirler Eichendorff'un benliğinde zaten çoktan mevcuttur, o doğayı zaten her şeyin varoluşu olarak benimsemiştir. Yazarımızın bu karakteristik özelliği onun ifadelerindeki duygu ve düşüncelerinin tabiatla iç içe geçmesine neden olmuş ve anlatım tarzını belirlemiştir.

3.2.3. Yorumlayıcı İnceleme (Hermeneutik)

Eichendorff'un “Aus dem Leben eines Taugenichts” isimli eserini içerik bakımından doğa olgusu bağlamında incelerken kullanacağımız karşılaştırmalı edebiyat yöntemi çoğunlukla Hermeneutik olacaktır. Eserde soyut bakış açısı olarak; insanın doğasını ve somut perpektifte ise; dışsal tabiatı Eichendorff nasıl ele almıştır incelemeye çalışacağız.

Eserde kendi için uygun yaşama koşulları ortamı bulamayan Taugenichts'in özgür ruhu, daima tabiatın engin güzellikleri içerisinde başka bir hikaye yazmak arayışındadır. Lakin asla içinde bulunduğu andan ya da bir an evvelinden veya kalbini kasıp kavurmuş geçmişinden kopuk değildir. Tıpkı doğanın mütemadiyen bir gelişme ya da evrimleşme sürecinde olması gibi romantik edebiyatın vazgeçilmez ifade biçimi olan “daima tekâmül, sürekli evrimleşme ya da başka deyişle döngüsel gelişme” süreci, romantik karakter Taugenichts'in serüveninde de vücut bulur, çünkü Taugenichts doğada edindiği tecrübelerle her daim bir ders alma halindedir.

Doğa olgusu denilince akla ilk tabiatın maddi güzellikleri gelse de, tabiatın özü sayılabilen ademoğlunun iç doğasını yani benliğini inşa eden ve ruhunun pınarı olan, aşk, sevgi, mutluluk, üzüntü, din gibi manevi boyuttaki kavramların, doğa motifi bağlamında eserde okuyucuya nasıl aktarıldığını komparatistik inceleme metotlarından biri olan Hermeneutik ile incelemeye çalışacağız. Çünkü yazarımız Eichendorff'un eserine kullandığı dili, aşk, sevgi, üzüntü gibi spirüel kavramlara bağlı kalmadan, doğa olgusu

ile bütünleşmiştir. Eichendorff böylece düşüncelerini nesnelleştirerek okuyucuya aktarım yapma yöntemini tercih etmiştir. Çünkü insanın iç dünyası gibi devamlı bir değişkenlik gösteren ve canlı olan doğa olgusudur. “İnsanın doğası değişmez bir öz değildir” (Palmer, 1983: S.1 - 16) <http://felsefekulubu.pau.edu.tr/felsefiakimlar/42.html> .

Dış dünyada maddesel olarak ele alınan doğa olgusu, kendini vadiler, ırmaklar, muhteşem mehtap, dingin seher vakti, bülbüllerin huzur dolu şakırdamaları, bereketli arıların sesleri olarak eserde sembolleşerek Eichendorff’un ifadelerini oluşturur. Aslında romantizm özelliklerini iligine kadar eserinde yaşatan yazarımız Eichendorff’un temel düşünce prensibini, her durumda olaylara bakış açısını doğa olgusu oluşturur. Eichendorff, doğayı tasvirlerken hissettiği duygularını ve düşüncelerini, temelde doğanın eşsiz güzellikleri sayesinde arılaştırarak okuyucuya sunar. Doğa betimlemeleri sayesinde maddesel olgularla esasen ne anlatılmak istendiğini yine Hermeneutik ile yorumlamaya çalışacağız.

3.2.3.1. “Aus dem Leben eines Taugenichts” Adlı Eserdeki Doğa Motifinin Somut Bağlamda İncelenmesi

Eichendorff’un “Aus dem Leben eines Taugenichts” adlı eserini incelediğimizde, onun tüm benliğiyle hissettiği anları, yani kendisi için olan şimdiki zamanı okuyucuya aktarabilmek için yegane öge olarak doğa motifini kullandığını görürüz. Gerçekliği yaşadığı bu zaman diliminde Taugenichts, çok farklı ruh halleri ortaya koyar ve tecrübe ettiği tüm estanteneleri doğa olgusu bağlamında okuyucuya geçirilir. Eserinde okuyucusuyla birçok şiirini de paylaşan Eichendorff, aktarım metodu olarak somut doğa olgusunu araçsallaştırmıştır:

*“Vadi ile kır ile
Düştüm bu gurbet ele
Dolaştım adım adım,
Dünya güzeli yâre
Bol bol selam yolladım.
Bahçemde gül, yasemin
Demet yaptım sepete.
Vurgununum ben senin,
Güzel gözlerin için
Selam koydum demete”
(Eichendorff, 1946: 9-14).*

Görölüğü üzere maceracı bir karakteristik özelliğe sahip olan Taugenichts, sevdiği hanımının uğruna aştığı dağlardan, vadilerden ve kırlardan, ona hitaben yazdığı sevgi mısralarında bahsetmekten asla vazgeçmemiştir. Çünkü hisleri sadece manevi bir boyutta kalmayarak, fedakarlıklar, zorluklar, sayesinde maddi bir hale de bürünmüştür. Hayattaki en muhteşem varlık olarak gördüğü sevdiğini, yine ancak onun gibi olan ve tabiat harikası olarak gördüğü çiçeklere, mis kokulu güllere ve yaseminlere benzeterek somutlaştırmayı, yani doğa vasıtasıyla hislerini kelime-i vücut haline büründürmeyi tercih etmiştir. Doğayı maddesel olarak ele alınmış, fakat temelde anlatılmak istenen olgu, onun hislerini canlandıran bir güzel kokudur, ruhunu okşayan pamuk bir dokunuştur ve onu dinginleştiren tatlı bir lezzet kıvamıdır. Şimdiki örneğimizde göreceğimiz üzere somut doğa tasvirleri, Taugenichts'in kalbinin derinliklerini simgeler:

“Sıcak öğle sonlarında, her şeyin sessizlik içinde bulunduğu ve yalnız arı vızılıtlarının duyulduğu zamanlarda sırt üstü uzanıyor ve üzerimden bulutların, köyüme doğru gidişlerini; otlarla çiçeklerin sağa sola sallanışlarını seyrediyor ve hanımı düşünüyordum” (Eichendorff, 1946: 8).

Yukarıdaki örnekten anlaşılacağı üzere, Taugenichts için yalnızlık kıymetli değerli anlardır, çünkü yüksek anlamlar yüklediği doğayı özümseyebilmek ve bu lezzetli anlardan tat almak için harika fırsat oluşturur. Aslında sevdiğine karşı hissettiği duyguların kılavuzu olarak, doğanın nesnel öğelerinin nesnelleştirdiğini görürüz. Bu paralellikte Taugenichts'in somut doğayı, aslında manevi boyutta bir huzur yuvası olarak gördüğü de aşıkardır. Hayatın monotonluğundan, kargaşalıklarından ve üzüntülerinden kaçış yeri olarak tabiatın somut güzellikleri Taugenichts'in önceliğindedir. Aşağıdaki paragrafta görüleceği üzere, seyahati sırasında bir köylünün onu uyandırarak, “Otları ezerek burada portakal mı devşiriyorsun, tembel herif!” diye Taugenichts'i ikazından sonra, içinden adama kızarak, oradan uzaklaşması ve sonunda kendini doğanın engin derinliklerine bırakarak, tabiatın onda bıraktığı huzuru ifade etmesi de, buna iyi bir örnek teşkil eder:

“Herifin bana, hep sen diye hitabetmiş olmasına içerliyordum. Uzun uzun içimden küfrettim. Bu şekil düşüncelerle hızlı hızlı yürüyüp şosedan uzaklaştıkça uzaklaştım, dağların içine daldım. Koştuğum odun yolu bitti ve önüme ufak az kullanılmış bir patika çıktı. Görünürde kimse yoktu, ses seda duyulmuyordu. Ama bunlar bir yana yürümek hoş oluyordu, ağaç tepeleri uğulduyor, kuşlar çok güzel ötüyordu. Kendimi Tanrının rehberliğine bıraktım” (Eichendorff, 1946: 35).

Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere, hayatın tüm olumsuzluklardan kaçıp, mutluluğu yakalamak ve huzura kavuşmak uğruna Taugenichts, hep en sevdiğine yani her şeyin temeline koyduğu ve zaman zaman adeta bir yar veya yaren vasfına büründürdüğü, onu her haliyle kabul eden tabiata karşı kollarını genişçe açar ve doğaya sımsıkı sarılır. Mutlu anlarında ya da üzgün zamanlarında onu en iyi anlayabilecek ve onun hislerine tercüman olabilecek unsur doğadır. Bu görüşü destekleyici nitelikte, ünlü halk ozanımız Aşık Veysel'in de deyişini hatırlatacak olursak; “Benim sadık yârim, kara topraktır” ifadesinin de yine doğanın bu somut yanı ele alındığında, Taugenichts ile aynı doğrultuda bir yaklaşım olduğunu görürüz. Bir sonraki örneğimizde ise, Taugenichts'in çekingen tavrı, tasvirlenen somut doğa öğeleri sayesinde aktarılmış ve görüleceği üzere gecenin karanlığı ve kayan yıldızlar, onun dingin ruh halini sembolize etmiştir:

“Han kapısını çalmaya gözüüm almıyordu, param yoktu çünkü. Çok hoş ay ışığı vardı, dağlardan doğru, ormanların hışırtıları gecenin içine yayılıyor, ilerdeki vadide, ağaçlar ve ay ışığı altında, gömülmüş gibi duran köyde bazen köpekler havlıyordu. Gökyüzüne, tek tük bulutların, yavaş yavaş, ay ışığında süzülüşüne, bazen uzakta bir yıldızın kaymasına bakıyordum” (Eichendorff, 1946: 41).

Mühlher (bkz. Mühlher, 1961: 20), Eichendorff'un somut doğa betimlemelerinde, gündüzlerin genelde sakin olduğunu ve Eichendorff'un gündüzden aldığı doğa seslerini, akşam vakitlerine aktardığını belirtir. Buna örnek olarak ise, ağaçların fısıltısını ve hışırtısını, hatta derelerin şırıltısını, gündüzün akşama yansması olarak sunduğunu söyler. Adeta gündüzün ve hayatın gürültüsü susmuş da, doğanın sesleri yavaşça ve titreyerek tınılar halinde sunulmuştur, demiştir. Ünal ise (bkz. Ünal, 2007: 587) Eichendorff'un somut doğa tasvirleri hakkında, onun tabiatı ve tabiattaki nesneleri insan gibi değerlendirdiğini, çünkü zaman zaman doğaya içini döküp, doğadaki nesneleri anlamaya ve onlarla iletişim kurmaya çalıştığını, günlük hayatın sıkıntılarından ve yaşadığı dönemin olaylarının stresinden kaçarak hep tabiata sığındığını söylemiştir. Bu bağlamda anlaşılacağı üzere, doğadaki işitsel sesler, duyuşal ve görsel doğal manzaralar Eichendorff'un materyalist perspektifteki çıkış noktası sayılır. Ardından bu başlangıçla Eichendorff, ifadelerini sanatçı benliğinin süzgecinden geçirdikten sonra temelde anlatmak istediği hissiyatı okuyucuya başarıyla geçirir. Sevdiği hanımına kavuşma konusunda belirsiz bir hal yaşayan Taugenichts aşağıdaki paragrafta başvurduğu betimlemelerle, duygu aktarımında bulunmuştur:

“Gelişi güzel, mehtaplı geceye dalıyorduk. Yol boyunca bir dağ eteğindeki ormandan geçiyorduk. Ara sıra, aşağıdan yukarıya uzayan ve belli belirsiz uğuldayan çamların tepelerinden doğru, derin, sakın vadiler gözüktüyor, orda burada bir bülbül ötüyor, uzak köylerden köpek havlamaları geliyordu. Bir ırmak derinden derine durmadan çağlıyor, zaman zaman ay ışığında ışıldıyordu. Biteviye nal sesler arkamda, yabancı bir dille habire konuşan atlıların gürültüsü, patırtısı, berrak mehtap, bir birinci, bir ikinci atının üzerinden geçen ve atlıları bir karanlık bir aydınlık, bir küçük, bir kocaman gösteren ağaç gövdelerinin uzun gölgeleri” (Eichendorff, 1946: 44).

Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere Eichendorff, yaşadığı anı, gözlemlediği çevreyi kelimelere dökerken beş duyusunu etkin bir şekilde kullanır, çünkü dış dünya yani doğa, sadece beş duyu sayesinde somut olarak algılanabilir. Doğadan gelen dingin seslerin, tabiatın göz kamaştırıcı manzaralarının, manolyaların fevkalade kokusununun sözcüklere aktarımında Eichendorff, sanki okuyucuya o anın fotoğrafını sunuyor gibidir. Algının çıkış noktası beş duyudur ve akabinde beyinde bir anlam kazanır. Somut doğa betimlemeleriyle Eichendorff, okuyucuyla tabiat arasında köprü vazifesi görür ve sıklıkla somut doğa motifi kullanır, çünkü bilir ki tabiatla bağ kurmak, yaşamla bağ kurmaktır. Ayrıca bu başarılı tasvirler, Taugenichts’in içinde bulunduğu atmosferi koklamamıza, sıcak çorbasından bir yudum tatmamıza yardımcı olur. Bu etkili doğa betimlemeleri, yaşanan anın görselini bir şölen halinde okuyucunun zihninde canlandırmasından ziyade, bir de aktarılmak istenen içsel durumları da başarılı bir şekilde okuyucuya geçirmiştir. Dingin seslerle huzuru yakalarken, yaklaşan at nalı sesleriyle heyecanı zirveye çıkarır Eichendorff. Tabiatdaki sesleri duyulabilir hale getirmek için çok çeşitli ifadeler kullanır. Mesela tabiatda dolaşan gençler şarkı söyler, borazancılar uzaklarda müzik aletlerini çalar. Bu örnekler ise daha çok özlem, özellikle de uzağa özlem motifini çağırıştır. “Akşam çanlarının çalması, keman sesleri, geceleri bülbüllerin ve gün boyu tarla kuşlarının ötüşü, kedi ve köpek sesleri Eichendorff’un tabiatında devamlı duyulan seslerdir ve bunlar hem tabiatın canlılığının kanıtıdır, hem de özlem motifini çağırşırlar” (Ünal, 2007: 587).

“Dışarıda sıcak bir yaz gecesi vardı, gezinti için tam vakit. Uzak bağlardan hala vakit vakit bir bağcının şarkısı geliyor, ara sıra ötelerde bir şimşek çakıyor ve bütün etraf, ay ışığında titreşip fısıldaşıyordu. Bazen uzun bir karaltı, hanın önündeki fındık fidanları gerisinden geçiyor ve dalların arasından bakıyormuş gibi oluyor, sonra ortalık birden bire sessizleşiyordu... Derken Herr Guido, hanın balkonuna çıktı. Beni görmüyor, handa bulmuş olacağı bir kanunu pek ustaca çalışıyordu, sonra bir bülbül gibi, bir de şarkı söylemeye başladı” (Eichendorff, 1946: 52).

Yazarımız tabiattan aldığı somut verilerle, görsel ve işitsel algılara hitap eder ve hemen ardından yine doğanın zerafetinden esinlenen Herr Guido'nun şarkısını, şiir sanatıyla okuyucuya sunar:

*“Susar bütün insanların neşesi
Tabiatta dile gelir ağaçlar,
Rüya görüyormuş gibi hışırdar
Ne hoş olur hatıraların sesi;
Kalbin kuytu köşelerinde saklı
Hatıralar gölünde tatlı tatlı
Yanan bağrımızın serinlemesi”
(Eichendorff, 1946: 52-53).*

Eichendorff eserinde ışığa ayrı bir önem vermiştir. Güneşin ona ümit verir ve enerji hissettirir. Gün doğumunun onda bıraktığı pozitif ruh halini, gün batımının ve mehtabın sevgilisine ve köyüne duyduğu özlemi ona hatırlatması gibi konularda Taugenichts, eserde sıkça kaynağı ışık olan tasvirlerini dile getirmiştir. Çünkü Eichendorff ışık tasvirlerine vurgu yaparak, yaşamın temelinde doğanın olduğunu ve doğaya da ışığın can verdiğini anlatmak ister. Bitkiler güneş ışığını kullanarak fotosentez yapar, yani karbondioksit ve suyu, oksijen ve besine dönüştürürler. Bu sayede doğa kendi besinini üretmekle kalmayıp, hayatın somut yapıtaşları olan oksijenin ve yağmurların oluşmasını sağlar. Yani tabiatın var olmasını sağlayan temel eylemlerden biri, güneş ışınlarının dünyaya ulaşmasıdır. Eichendorff, doğanın bu engin biliminin farkındadır ve doğanın bu çekiciliğine, ışığa duyduğu hayranlık vasıtasıyla her fırsatta vurgu yapar. Buna ek olarak, doğa olgusu hakkında bize en çok bilgi veren duyumuz olan görme hakkındaki bilgilerimizi de hatırlayalım. Somut olarak görme işlemi birkaç adımla gerçekleşir. Görme eyleminde esnasında herhangi bir ışık kaynağından bize ulaşan ışınlar, göz merceğinde birkaç aşamadan geçtikten sonra kafamızın arka tarafında bulunan görme merkezine iletilir. Hayatımız boyunca izlediğimiz somut her görüntü, başımızdan geçen somut tecrübe, gerçekte bu zifiri karanlık yerde vuku bulmaktadır. Şuan okumakta olduğumuz bu makale de, kilometrelerce uzağa baktığımızda gördüğümüz manzara da aslında bu merkezde yaşanmaktadır. Yani aslında görüyoruz derken, gözümüze gelen ışıkların, retinamız vasıtasıyla beynimizde oluşturduğu etkiyi gördüğümüzü tanımlarız. Şunun altını tekrar çizmek gerekir ki, bir güneşe ya da ışık saçan bir cisme baktığımız anda dahi, beynimizin içi kapkaranlıktır. Ancak biz somut bağlamdaki karanlık beynimizin içinde, tabiattan gelen ışık demetleri sayesinde berrak halde görülen, aydınlık,

rengarenk bir doğa seyrederek. Arif Ünal, Eichendorff'un ışığa verdiği öneme şu şekilde değinmiştir;

“Onun tasvirinde ışığın da ayrı bir yeri vardır. Işık hep hareketlidir ve tasvirlerine bir canlılık katar. Hatta ışık onda tasvir edilen nesneden daha önemlidir. Bu kavramlar hiçbir şairde Eichendorff'taki kadar sıklıkla ele alınmamıştır. Gündüz güneş, gece de mehtap, yıldızlar, derelerin parıltısıyla tabiattaki mükemmellik zirveye çıkar” (Ünal, 2007: 598).

Eichendorff'un aşağıdaki şiiri ise ışığa verdiği önemin bir kanıtıdır. İlk ışıklarla hayat başlar. İlk ışıklarla artık kuşların özgürlüğe kanat çırpma vakti gelir, ilk ışıklarla başkahramanımız Taugenichts'in ruhu da kuşlar gibi uçmaya başlar:

*“İlk ışıklar gitgide,
Süzülürken vadide,
Ormanlardan ses gelir:
Kuşlar uçun, vakittir.
Göğe atıp külâhı,
Selamlarım sabahı,
Şarkım benzer bir kuşa,
Ruhum başlar uçuşa”*
(Eichendorff, 1946: 46).

Yukarıdaki şiirde somut olarak gün aydınlanması tanımında olan ışığı yorumlayacak olursak, bunun Taugenichts için pozitifliğin, umudun, aydınlık günlerin, yaşam sevincinin ve özgürlüğün bir simgesi olarak kullanıldığını görürüz. Gün aydınlanmasıyla canlılık başlar, bitkiler fotosentez yapar, canlılar ışık sayesinde doğayı görmeye başlar. Somut yaşamın ta kendisi ışıkla başlamıştır artık ve yaşam ışıkla birlikte solumaya başlar. Gün batımı, sessizliğin, huzurun, özlemin ya da yalnızlığın simgesidir. Fakat aşağıdaki diğer örneğimizde göreceğimiz üzere, güzel hanımından olumlu bir mektup alan Taugenichts için doğadaki en dingin an bile muhteşemdir, gün batımı dahi heyecan vericidir: “Çalılar arasından çıktığım zaman güneş artık batmak üzereydi. Gökyüzü kıpkırmızıydı; ormandan kuşlar şen şakrak ötüyorlar, vadiler ışık içinde yüzüyor, ama benim gönlüm, binlerce defa daha güzel ve daha şenlikli bulunuyordu” (Eichendorff, 1946: 70).

Sevdiğine kavuşacağı zamanın ümidiyle seyahatine devam eden ve yeni rastladığı her yeri derinlemesine gözlemleyerek doğayı her fırsatta betimleyen başkahramanımız Taugenichts, genel olarak olumlu bir ruh hali içerisinde ve aydınlık güne enerjili bir

şekilde başlaması, umut dolu, özgür ruh halini ifade eder. Serüvenden serüvene koşarken yaptığı doğa betimlemeleri onun “Philister” kavramına olan karşıtlığını yansıtır: “Önümüzde uçsuz bucaksız bir vadi uzanıyor, biz oraya doğru iniyorduk. Her taraf parıltılı, nur, uğultu, sürur içindeydi! Gönlüm öyle serin, öyle sevinçliydi ki, dağdan bu güzelim açıklığa uçam geliyordu” (Eichendorff, 1946: 48).

Tabiattaki sesler ise, başkahramanımız Taugenichts’in ruh hali ve bilinci gibi durumlar hakkında ipuçları verir. Genel olarak anlaşıyor ki eserde yazarın tutumu, yaşlı ve sakin mizaçlılar için doğa da sakindir. Fakat genç ve hareketli karakter Taugenichts için tabiat genellikle hareketlidir. Ancak bu durumun, Taugenichts’in melankolik ruh hali içerisinde olduğu zamanlarda değiştiğini gözlemliyoruz. Ünal’ın (2007: 587) bu bağlamdaki destekleyici görüşleri şöyledir: “Mevsimler ve tabiat arasındaki ilişki, insan ile tabiat arasında da vardır. Yine insan veya şair neşeli ise tabiatta neşeli, şair hüznü ise tabiat da hüznüdür. Gökyüzündeki ay, şairin içinde bulunduğu ruh haline göre ona hüznü, neşeli veya mutlu bir şekilde bakar”.

“Şimdi Tanrının hür seması altında, sessiz meydanda dün nasıl gelmişsem öyle, yapayalnız kalmışım. Ay ışığında demin içine melekler girip çıkıyormuş gibi ısl ısl parlayan fiskiyeli havuz eskisi gibi şırıldıyordu, ama benim bütün neşem ve sevincim suya düşmüştü artık” (Eichendorff, 1946: 102).

Yukarıdaki paragrafta görüleceği üzere tabiat her şeyi ile somut bir halde aynı yerli yerinde durmasına rağmen, depresif bir ruh hali içerisinde olan Taugenichts için artık hiçbir şeyin önemi kalmamıştır. Ancak kendini neşeli hissettiği bir anında ise başkahramanımız, doğa olgusunu kullanarak içinde bulunduğu coşkulu durumu okuyucuya şöyle aktarır:

“Bu ara güneş ormanın üstüne yükselmışti, sıranın üstüne sıçrayıp, keyifli keyifli kemanımı çaldım; ıssız vadilere doğru ses, çın çın yayıldı. Bense daha sanatkâr, daha çabuk yayımı çekip parkmaklarımı oynattım; takatim kesilene kadar kadanslar, varyasyonlar çaldım” (Eichendorff, 1946: 65).

Örneklerden anlaşılabileceği üzere Eichendorff, insanın değişkenlik gösteren iç dünyasını simgesel bir tutumla ifade ederken sürekli bir tekamül düzeliğindeki doğa olgusunu başenstrüman olarak kullanmıştır. Bu noktada Ronegger’ın (1954: 50) görüşleri ise şu şekildedir: “Diliyle tabiat, insan üzerinde özel bir etki bıraktığı gibi, nesneler de birbirini etkiler ve böylece tabiat, kendi iç dünyasını da uyandırır”. İletişim, sadece insanla tabiat

arasında değildir, tabiattaki nesnelerin kendi aralarında da bir iletişim mevcuttur. Eichendorff somut doğal unsurları araçsallaştırarak, ifadelerinin algılanma düzeyine zenginlik katmıştır.

3.2.3.2. “Aus dem Leben eines Taugenichts” Adlı Eserdeki Doğa Motifinin Soyut Bağlamda İncelenmesi

Aşk, Sevgi, Umut, Özlem gibi Pozitif Duygularında Doğa Olgusu

Eichendorff için manevi değerler her şeyden önce gelir. Elbette, ona göre doğa her şeyin temelidir ve varoluş sebebimizdir. Ancak Taugenichts’i hayatta tutmaya yarayan ve yaşamın eşsiz lezzetine ulaşmasına sağlayan etkenler; aşk, sevgi, özlem gibi olumlu hissiyatlardır. Bu manevi bağlamdaki kavramlar, yazarımızın ifadelerini oluşturan temel öğelerdir ve Eichendorff bu öğeleri söz öbekleri halinde bir şekle büründürmek için yine doğa olgusunu kullanır. Aşağıdaki örnekte görüleceği üzere, sevdiğine karşı hissettiği derin duyguları, onunla bütünleştirdiği zambak çiçeğiyle ve onun güzelliğini yansıtan berrak suyla ifade eder:

“Elinde bir zambak tutan güzel hanımım, sandalın bordasında oturuyor ve sakın sakın gülümseyerek, zambağıyla dokunduğu berrak dalgalara bakıyor, olanca şekli, gölgeleri suya vurulmuş bulutlar ve ağaçlar arasında, derin mavi göklerin arkasından usulca süzülen bir melek gibi, bir kere de suda görülüyordu”
(Eichendorff, 1946: 13).

Taugenichts’in sevdiğine karşı içinde duyumsadığı hayranlık, sevgi, aşk ve özlem gibi manevi kavramları okuyucuya aktarabilmek için Eichendorff, doğa olgusunu en temel öğe olarak kullanır, çünkü sevdiğinin Taugenichts’te bıraktığı saf ve duru duygular, ancak onun kadar kusursuz olan doğa olgusu sayesinde okuyucuya berrak bir şekilde aktarılabilir. Bir sonraki örnekte göreceğimiz üzere, sadece sevdiğine değil, doğup büyüdüğü diyarlara özlemini aktarırken de her şeyin temelinde varsaydığı doğa olgusu kullanarak ifadelerini aktarır: “Lekesiz gökyüzünde yıldızlar, ıslıl ıslıl parlıyor; bütün etraf ay ışığında gümüşlenmişe benziyordu; güzel hanımımı, uzak yurdumu düşündüm” (Eichendorff, 1946: 95).

Bir sonraki örneğimizde göreceğimiz üzere, tabiatın güzelliklerini başkahramanımız Taugenichts’in duygularını ifade etmek için imgesel bir metot olarak kullanan Eichendorff, onun ümitsiz bir hal içindeyken gördüğü ve doğal betilemelerle süslenmiş

rüyasında, aslında okuyucuya aktarmak istediği düşünce, Taugenichts'in yarınları nasıl da umut dolu baktığıdır:

“Sonunda ümitsiz ümitsiz, güzel, büyük bir evin önüne, sütunlu bir balkondan düşen geniş gölgelere kendimi attım; bazen öğle saatindeki bu ani ıssızlık içinde sahiden korkunçlaşan sessiz şehri, bazen de koyu mavi, bütün bütün bulutsuz gökyüzünü seyrede ede, yorgunluğumun çokluğundan uyuyakaldım. Rüyamda köyümdeymişim, ıssız yeşil bir çayırda bulunuyordum. Sıcak bir yaz yağmuru sepeliyor ve güneşte ısıldıyormuş, yağmur damlaları, çimenlere düştükçe güzel, renk renk çiçekler haline geliveriyormuş, üstüm başım bu çiçeklerle örtülüymüş, gördüm” (Eichendorff, 1946: 87).

Eichendorff doğadaki unsurları sembollerler halinde sunarak, aslında Taugenichts'in bilinçaltında yatan üzüntü ve ümitsizsizliğinin geçici olduğunu ve rüyasındaki olumlu imgeler doğrultusunda mutlu yarınları ulaşacağı umudunu okuyucuya tabiat tasvirleriyle sunmuştur. Rüyasında kendisini köyünde bulması, onun güven içinde olmasını simgeler ve sıcak yaz yağmuru Taugenichts için huzurlu bir anın simgesidir. Yağmur damlalarının çimlere düştükçe renk renk çiçekler açması ise aslında Taugenichts için bolluk ve bereketi temsil eder. Rüyasında gördüğü bu tabiat harikası olayları sembolize eden Eichendorff, başkahramanımız Taugenichts'in yakın zaman içinde güzel günlere ulaşacağını sinyalini okuyucuya verir.

Üzüntü, ümitsizlik gibi Olumsuz Duygularında Doğa Olgusu

Eichendorff betimlemelerinde doğayı adeta bir çalgı aleti olarak kullanabilen ses sanatçısıdır. Neşeli anlarında tabiat enstrümanını şen şakrak çalar, lakin üzüntülü hallerinde ise doğadaki unsurlardan okuyucuya yanık bir kuble sunmuştur. Romantik yazarımız sevgilisinden beklediği karşılığı göremediğinden kaynaklanan üzgün ve ümitsiz durumunu yine tabiatın sesleriyle okuyucusuna aktarır. Ekin tarlalarının rüzgarlarla dalgalanması, gün doğumu esnasındaki horozların sesleri, ondaki melankolik hali daha da tetikler. Tabiatın güzellikleri arasında kendisini üzgün hisseden Taugenichts, içinde bulunduğu olumsuz durumu yine doğa olgusunu araçsallaştırarak aktarır. Çünkü doğa onun merhemidir, evidir, kendisini en samimi ve her zaman en huzurlu hissettiği yar ve yarenidir:

“Artık dışarda kapı önünde oturmak da, bana tatsız geliyordu... Alacakaranlıkta yalnız parıltılı gözleri görünen sevimli bir yüz, arabadan merakla eğiliyor ve bana dostça hayırlı sabahlar dileğinde bulunuyor, dolaydaki köylerden ise öten horoz

sesleri, hafif hafif dalgalanan ekin tarlalarından doğru geliyor ve gökyüzünde sabah kızılıkları arasında, erken uyanmış tek tük tarla kuşları süzülüyor ve posta arabacısı sonra borusunu alıyor, arabayı sürüyor ve boruyu öttürüyor, öttürüyordu... Ben uzun zaman durup arabanın arkasından bakıyor ve içimde, hemen onlarla gitmek, uzağa uzak diyarlara gitmek isteğini duyuyordum” (Eichendorff, 1946: 21).

Başkahramanımız Taugenichts’ın aslında en temel özelliği, zarif vasıflı ve ince duygulu kişiyi temsil etmesidir. Taugenichts, insanın iç dünyası ve doğa olgusu arasındaki ilişkileri her fırsatta ifadelerinde yansıtır. Yukarıdaki örnekte görüleceği üzere, Taugenichts üzüntüsü ve doğa olgusu arasında güçlü bir bağ kurarak hislerini aktarmıştır. Bir sonraki örneğimizde bu özdeşleştirme bağlamında güçlü bir delil oluşturur. Doğadaki unsurları kendi haline bırakan ve bunların bakımını ihmal eden Taugenichts, gerçekte kendisiyle ilgili olumsuz hisleri ifade eder. Aslında müdehale etmeksizin akışına bıraktığı, kendisidir:

“Sabahları erken erken, gidip bakınca çiçekler orada yine dünkü gibi duruyor ve sanki ağlıyorlarmış gibi solgun, sarkık başları ve üzerlerindeki çiy taneleriyle, iyiden iyiye mahzun görünüyorlardı. Buna pek üzülüyordum. Artık demet yapmaz oldum. Bahçemi de olabildiğine yabani otlar kapladı, çiçekleri kendi hallerine ve yaprakları rüzgarda dağılana kadar büyümeye bıraktım” (Eichendorff, 1946: 22).

Sevdiğine karşı umudu azalmış, üzgün haldeki Taugenichts’i zedeleyen olumsuz düşünceler gibi, bahçesini de yabani otlar kaplamıştır ve sanki ümitsiz insanların saçını sakalını uzamaya bırakması gibi çiçeklerini ve yapraklarını budamayı sonlandırmıştır. Madde ve mana bütünlüğü içindeki doğa Eichendorff’un hislerinin eşsiz bir tercümanıdır.

Din Konusunda Doğa Olgusu

Eichendorff, Alman romantizminin koyu Katolik ve dindar şairlerinden birisidir. Dini duyguların işlenmesi sadece Eichendorff’a özgü değildir, çünkü romantizm genel olarak bu yönüyle ağır basar. Ancak Eichendorff, bu konuda diğer romantiklerden öndedir. “O, Taugenichts’i uzak diyarlara gönderirken dini duygular yükleyerek göndermiştir” (Ünal, 2007: 590). Eichendorff için tabiat adeta bir mabettir, sığınacak bir kapıdır. Hayatın zorluklarından, bunalımlarından kaçarak hep en sevdiğine yani her şeyin varoluş kaynağı olan tabiata kendini bırakır. Zor zamanlarında genelde dini yönelişte olan her insan gibi oda kendini Tanrı’ya yaklaştırır. Doğadaki ziyafetleri gözlemlerken, Tanrı’ya şükretmeyi unutmaz:

“Dışarıda hiç ses seda duyulmuyor; yalnız erkenci bir orman kuşçağızı, penceresimin önündeki surun üstünde yeşeren bir fidana konmuş, sabah şarkısını şakiyordu. ‘Hayır’ dedim, ‘beni utandırmayacak’; böyle erkenden hamarat hamarat, Tanrı’ya tek başına hamd edemeyeceksin” (Eichendorff, 1946: 63).

“O kendini tanrıya, dine ve tabiata aynı derecede yakın hissetmiştir” (Fechter, 1960, s.180). Bir sonraki örnekte açık bir şekilde görüleceği üzere Taugenichts, mutluluğunun elinden alındığı zamanlarda dini söylemlere, dindarlığa ve bu bağlamda tabiata sığınmıştır. “Ama bunlar bir yana, yürümek hoş oluyordu, ağaç tepeleri uğulduyor, kuşlar çok güzel ötüyordu. Kendimi, Tanrı’nın rehberliğine bıraktım, kemanımı çıkarıp, تنها ormanda tatlı tatlı çınlayan en güzel parçalarımı çaldım” (Eichendorff, 1946: 35).

3.3. “Die Leiden des jungen Werther” ve “Aus dem Leben eines Taugenichts” Adlı Eserlerin Değerlendirilmesi

Her ikisi de Alman edebiyat tarihinin ve dünya edebiyatının önemli isimleri olan Johann Wolfgang Goethe ve Joseph Freiherr von Eichendorff’un incelediğimiz eserlerinde, doğa motifine nasıl yaklaştıklarını bu bölümde ayrıntılarıyla mukayyese etmeye çalışacağız.

3.3.1. Sturm und Drang ve Romantik Dönem Kapsamında Eserlerin Değerlendirilmesi

Sturm und Drang (1770-1785) döneminde yükselişe geçen, Klassik (1786-1805) dönemde ise ivme kazanan ve Romantik (1795-1840) dönemde zirveye ulaşan “Deutscher Idealismus” yani “Alman İdealizmi”, Alman edebiyatının iki önemli isminin, farklı edebiyat dönemlerinde kaleme aldıkları iki başyapıt eserinde kendini gösterir. Edebiyat dönümlerinin anahtar unsurları, doğa bağlamında, özlem manifestosuyla ve Philister kavramıyla eserlerde ele alınmışlardır. Eserleri yazın tarihi bağlamında karşılaştırdığımızda Goethe’nin “Die Leiden des jungen Werther” adlı eserinin Sturm und Drang döneminde kaleme alındığını, Eichendorff’un “Aus dem Leben eines Taugenichts” adlı eserinin ise Romantik dönemde yazıldığını görüyoruz. Dönemlerin taşıdığı düşünce ve duygu bakımından, eserlerin birbirlerine yakın anlamlar barındırdığı aşıkardır. Realizm ve akılcılığın simgesi Aufklärung döneminin zıttı olarak ortaya çıkan Sturm und Drang dönemiyle, yine rönesansta yükselen sanat ve bilim faaliyetlerinin zirveye çıktığı, harmoni ve denge çağı olarak anılan Klassik dönemin bir zıttı niteliğinde vuku bulan Romantik dönem, taşıdıkları anlam, duygu ve düşünce bakımından birbirlerine çok yakın

ideolojiler sergilerler. Dolayısıyla tam bu noktada, iki eser arasındaki edebiyat dönemi açısından benzerlik açıkça görülebilir.

Sturm und Drang akılcılığa ve materyalistik düşünceye karşı olup, tüm kuralları reddeden, kendi kurallarını kendileri koyan, masumları, güçsüzleri, kadınları, temiz yürekli insanları ve duru doğayı amaçlayan düşünceler birliğini temsil eden bir ideolojik akımıdır. Bu dönemin parolası “die Natur” yani doğadır. Yani saf, yalın hisler ve berrak doğal unsurlar ön plandadır. Goethe eserinde tüm bu özellikleri fazlasıyla barındırır. Eserde akıl değil hisler önceliklidir ve aşağıdaki örnekte göreceğimiz üzere, tabiat betimlemeleriyle doğal öğelere çarpıcı bir vurgu vardır:

“Zaten o güzelim kestane ağaçlarını ancak böyle bir yaratık kestirebilirdi. Görüyorsun hala kendime gelebilmiş değilim! Düşün; düşen yapraklar avluyu kirletiyor, rutubet yapıyormuş, ağaçlar gün ışığını engelliyormuş, ketaneler olunca da çocuklar taşlarla onları indirmeye kalkışıyorlarmış buda kadının sinirlerini bozuyormuş” (Goethe, 2007: 107).

“Die Sehnsucht” yani özlem parolasıyla, yine “Philister” karşıtı ve hislere öncelik tutumuyla Romantik dönem, doğaya özlem, geçmişe özlem, vatana özlem, sevgiliye özlem, özgünlük ve özgürlük gibi duyguları yansıtır. Dolayısıyla aynı Goethe’nin “die Natur” yani doğa parolası gibi, Eichendorff’un da doğaya karşı aşırı farkındalık sergilemesi bakımından, eserlerdeki yazın tarihi değerlendirmeleri birbirlerine fazlasıyla benzerlik gösterir.

“Güzel kokular, parıltılar, çeşit çeşit kuşların katıldığı şenlikler yeriye orası; meydan ve yollar bomboştı; ağaçların yaldızlı tepeleri akşam rüzgarıyla hoş geldin der gibi önümde eğiliyor ve yan tarafta derinlerde Tuna nehri ağaçlar arasından doğru, zaman zaman ışıldıyordu” (Eichendorff, 1946: 23-24).

Sinestezi yani herhangi bir duyunun görsel ya da işitsel uyarılmasının, otomatik olarak başka bir duyu algısını tetiklemesi durumu, romantik eserlerde sıklıkla görülür. Eichendorff “Aus dem Leben eines Taugenichts” adlı eserinde, bir ressam edasıyla doğanın tüm pastorallliğini sözcüklerle resmeder ve bu esnada tabiatın en ince tınılarını da tıpkı nota yazar gibi aktarır:

“Sakin güzel bir akşamdı, gökyüzü bulutsuzdu. Tek tük yıldızlar belirmişti; uzakta, tarlalardan doğru, Tuna nehrinin çağlıları duyuluyor, bitişiğindeki şato bahçesinin yüksek ağaçlarında sayısız kuşlar, şen şakrak cıvıldaşıyorlardı. Ah öyle mesuttum ki” (Eichendorff, 1946: 23-24).

Aynı şekilde aşığıdaki örnekte göreceğimiz üzere Goethe’de sinestezik ifadelerle okuyucuya doğa betimlemelerini sunar. Doğanın canlılığı, fırtınanın hareket ettirdiğı bitkilerden, nehirlerden ve sellerin sesine kadar birçok yansıma sözcüklerle hem görsel hem de işitsel algıya hitap eder:

“Dumanlı sislerin arasında beliren solgun ay ışığı altında ataların ruhlarına yol gösteren fırtınaların estiğı kırlarda gezdirir bizi. Mağaralardaki hayaletlerden yükselen, orman sellerinin uğultuları arasında neredeyse yiten inlemeleri gelir kulağıımıza dağılardan” (Goethe, 2007: 108).

Romantik edebiyat stilini eserinde nakış gibi işleyen Eichendorff, dönemin tipik özelliğı olan eserin akışında, metne şiir serpiştirme maharetini de doğa motifini kullanarak aşığıdaki örnekte görüleceğı üzere başarıyla gerçekleştirmiştir.

*“Yollar gurbet ellere
Sevdiği kulu, Tanrı.
Serper bir bir yollara,
Dağı, ırmağı, kıyı” (Eichendorff, 1946: 4).*

Örneklere görüldüğü üzere, Goethe ve Eichendorff farklı edebiyat dönemlerinde eserlerini kaleme almışlardır, fakat edebiyat dönemlerinin taşıdığı anlamlar bakımından birbirlerine olan yakınlıkları nedeniyle, her ikisi de doğa olgusunu bir anlatım tarzı, yorumlama estetiğı, ifade tekniğı ve nesnelleştirme öğesi olarak çıkış noktalarına almışlardır. Bu tespitle yazın tarihi bakımından, her iki eserde de doğa motifinin başlıca ifade tekniğı olarak kullanılması dikkat çekicidir. Yazın tarihi bakımından 19. Yüzyılda vuku bulan empresyonizm (izlenimcilik) akımının temelleri Goethe ve Eichendorff’un bu iki eserinde çoktan atıldığını görülür. Yazarların maddi ve manevi doğadan çıkış noktası bulmalarının bilinçli bir eğilim olduğu, zira bunun nedeninin de hayatta esas olan değerin, madde ve mana bütünlüğü olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Her iki eserde de görülür ki, sadece insanın tasarrufunda olacak şekilde madde de doğadır, mana da doğa.

3.3.2. Metine Bağlı Kalarak Eserlerin Değerlendirmesi

Her ikisi de şair ve yazar kimlikleriyle tanınan Goethe ve Eichendorff’un incelediğimiz eserlerini metne bağlı kalarak biçim ve içerik olarak karşılaştırdığımızda, her iki yazarın

da kullandığı dil ve üslup, sadelik ve duruluk bakımından, coşkulu stil ve yoğun tabiat betimlemeleri açısından benzerlik göstermektedir. Yazarlar kalemlerini saydam bir perde olarak kullanmış, ifade edilmek istedikleri duygu ve düşünceler buradan süzerek coşkulu bir biçimde okuyucuya aktarmışlardır. Her iki eserde de sıklıkla doğa tasvirlerine başvurulur. Doğa bazen Goethe'nin ve Eichendorff'un mutlu anlarının tercümanıdır, bazen de kasvetli hallerini izah eden bir kılavuz ve heyecanlarının doruğa ulaştığı dakikalarını okuyucuya tavında sunmak için bir maşa vazifesindedir. Biçim bakımından farklılık olarak, Goethe eserini arkadaşına yazdığı mektuplar olarak kaleme almıştır. Eichendorff ise aşağıdaki örnekte görüleceği üzere, şair kimliğini kullanarak eserini tabiat betimlemeleriyle bezenmiş şiirlerle süslemiştir:

*“Dağlar başı dumandır,
Bıkmayız yol almaktan,
Gideriz dağ, tepe, kır,
Yağmur yağar sağanaktan” (Eichendorff, 1946: 116).*

Eserlerin başkarakterleri Werther ve Taugenichts, maceracı, duygusal, doğayı seven, resim, müzik, edebiyat gibi alanlara ilgi duyan kişilerdir. Bu yüzden tabiatta bulunan renklere karşı herkesten daha fazla hassastırlar, doğanın melodilerine algılamada ise bir meastro gibidirler. Karakterlerin bu vasıfları birbirlerine oldukça yakındır. Her iki eserde de ırmakların şarılması, arıların vızıltısı, hatta baykuşların konuşmasına kadar tabiatın canlılığı ele alınır. Doğayla bütünlük olgusu her iki yazar tarafından da savunulur:

“Ormanda kuşlar cıvıldaşıyor, kıyının iki tarafında, uzaktaki köylerden sabah çanlarının yankısı geliyor, bu arada zaman zaman havada, tarlakuşlarının sesleri duyuluyordu. Vapurda ise bir kanarya kuşu öyle şakrak şakrak ötüyordu ki deme gitsin” (Eichendorff, 1946: 110).

Her iki eser de anlatım tarzını “Ich-Erzähler” yani hikayeyi kahramanın ağzından direk olarak “Ben Anlatıcı” şeklinde okuyucuya aktarır. Dolayısıyla Werther ve Taugenichts'in düşler dünyasına doğrudan tanık oluruz. Yazarlarımızın sıklıkla başvurduğu doğa tasvirleri sayesinde, kahramanlarımızın tabiata karşı yaklaşımları net olarak aktarılır. Her iki usta kalem de mimar edasıyla doğaya olan özlemlerini eserlerinin temeline inşa etmişlerdir. Doğa mutluluk kaynağı, doğa afetlerden kaçış limanıdır. Şimdiki örnekte görüleceği üzere, kahramanlarımızın gurbete gittiklerine, bu yüzden ailelerine ve doğup büyüdüğü yerlere karşı özlem içerisinde olduklarına her iki eserde de vurgu yapılır: “Ne söyleyeceğimi hemen kestiremedim, çünkü güzel hanımımın peşinden koştuğumu

kendisine söyleyemezdim ya. ‘Dünyayı göreyim diye şöylece seyahate çıktım.’ cevabını verdim”(Eichendorff, 1946: 81).

Eserler zaman, mekan, karakter bakımından çok çeşitlidir, bu da bize yazarlarımızın düşsel dünyasının ne kadar zengin, ufuklarının ne kadar engin olduğunu gösterir. Çok çeşitli mekanlarda doğa tasvirlerine başvurulmuştur.

“Pınarların şırıldadığı, dereciklerin aktığı, renk renk kuşların cıvı cıvı ötüştüğü koyu yeşil ıssız vadileri, gök mavisi çiçekleri hayal ede ede nihayet uyuya kaldım. Uyandığımda sabah rüzgarı, kol ve bacaklarımdan ince ince esiyor, kuşlar çoktan uyanmış, etrafımdaki ağaçlarda, benimle eğlenir gibi cıvıldaşıyorlardı” (Eichendorff, 1946: 80).

Her iki eserde doğal güzelliklere, şatolardaki estetiğe, saray bahçelerindeki çiçeklerin yarattığı renk cümbüşüne, parti alanlarında aniden bastıran şimşekli sağanağa, dağın zirvesinde görülen eşsiz manzaraya, nehir kenarlarında hatırlanan romantik anlara, kırmızı gökyüzünden, o ışıltılı ve mehtaplı geceye atıflarda bulunmuşlardır. Bu tarzlarının temelinde, soludukları havayı ve hissettikleri duyguları ve düşünceleri bütünleştirerek, okuyucuyu aynı moda sokma amacının güdüldüğünü görüyoruz. Betimlemeler her iki yazarımızda da neşeye ve hüzne göre değişiklik gösterir. Aşağıdaki paragrafta görebileceğimiz Werther’in umutsuz halini yansıtan doğa betimlemesi buna örnektir:

“Bir kayalığın üstünde duruyordum, sert bir rüzgar esiyordu, ay ışığında, tarlaları, çayırları, fundalıkları ve vadinin enginliği boyunca her şeyi kaplamış olan seller, fırtınalı bir deniz gibi ışıldıyordu! Sonra ay yuvarlağının simsiyah bir bulutun üstüne yükselip havada asılı kalması, o korkunç sellerin görkemli bir ışıltıyla önümde yuvarlanıp gitmesi, sellerin çıkarttığı seslerin kulağıma çalınması öyle ürpertti ki beni, içimde öyle bir özlem yarattı ki” (Goethe, 2007: 219)!

Yazarlarımız eserlerine, bulundukları edebiyat dönemlerinin düşünce akımlarına göre biçim ve içerik bakımından yön verdikleri görülür. “Die Sehnsucht”, “Philister”, “die Natur” kavramı sıklıkla üzerinde durulan konulardır. İçerik olarak doğa olgusu, madde ve mana bakımından ele alınmıştır. Madde açısından bakılığında aslında geçirdiğimiz her saniye topraktan çıkan besinlerin değişime uğramasıyla hücrelerimiz can bulur. Doğadaki somut her varlık yaşam için bir kaynak oluşturur. Eserlerin içeriğine mana bakımından yaklaştığımızda, insanın iç dünyası doğayla benzerlik hatta bütünlük içerisinde. Doğa ilham kaynağı, duyguların doğuş noktasıdır. Şimdiki paragrafta göreceğimiz Werther’in ifadeleri buna bir örnektir:

“Neşesizlik tıpkı atalet gibidir, çünkü bir tür atalet durumudur. Doğamız hep neşesizliğe bağlı kalır, ama buna rağmen bir kez kendimizi toparlamak için gereken gücü bulduk mu, işlerimiz kolayca elimizden gelir ve çabalarımızdan gerçek bir zevk duymaya başlarız” (Goethe, 2007: 48).

Eserleri metne bağlı inceleme yöntemiyle doğa olgusu bağlamında incelediğimizde büyük benzerlik görüyoruz. Bunun temelinde edebiyat dönemlerinin “die Natur” olgusuna yüksek anlamlar yüklemesinin yanı sıra, ayrıca yazarların sanatçı vasıflarında taşıdıkları doğaya olan yüksek bilinç de önemli bir rol oynamıştır. Yazarların kullandıkları dil, anlatım tarzı, doğa temelindeki ifade tekniği, mekanları betimlemesi, yarattıkları karakterlerin tutumları detaylı incelendiği üzere her iki eserde de Goethe ve Eichendorff benzer bir yaklaşım sergilemişleridir.

3.3.3. Yorumlayıcı İnceleme Yöntemi ile Eserlerin Değerlendirilmesi

Yorumlayıcı inceleme yöntemiyle eserlerimizi karşılaştırırken, madde ve mana bakımından yazarlarımızın doğa motifi olgusunu nasıl ele aldıkları üzerinde duracağız. Doğa olgusuna somut olarak baktığımızda, etrafımızdaki bitki ve hayvanlar gibi canlı varlıkların, ayrıca hava, güneş, su gibi cansız varlıkların tamamı oluşturan ve belirli fizik kanunlarıyla hayatımızı yaşanır kılan her şeyin ortak ismi denilebilir. Ancak doğa olgusunu daha derinlemesine analiz ettiğimizde, insanın da bir doğası yani fitratı olduğu görülür. İnsan doğasını oluşturan ve duygularını belirlemede aktif rol oynayan öğrenme, tecrübe etme ve olgunluğa erişme süreçleriyle birlikte, dış dünyayı oluşturan doğa olgusu, yorumlayıcı inceleme metoduyla bu bölümde sentezlenmeye çalışılacaktır.

Goethe hem içinde bulunduğu edebi dönemlerden etkilenecek hem de duygusal karakterinden ve şair ruhundan kaynaklanarak, insanın iç dünyasıyla, dış dünya olarak tanımlanan doğayı, birbirinden ayrılmayan, hatta birbirini tamamlayan unsurlar olarak ele almıştır. Goethe’ye göre içinde insan olmayan doğa anlamsızdır, çünkü doğayı insan gibi irdeleyebilecek, anlayabilecek başka canlı yoktur. Aynı şekilde, güneş, ay, oksijen, hayvanlar gibi doğadaki her bir varlık, bir zincir ve bir denge içinde insan yaşamına olanak verecek şekilde döngülenir. Yani Goethe’ye göre doğa ve insan birbirini tamamlar. Tıpkı ayın dünyaya olan mesafesinin değişmesinden kaynaklanan medcezirler gibi insanın da çevresinden, ailesinden, sevdiğinden olumlu ya da olumsuz etkilenmesi söz konusudur. Aşağıdaki örnekte görebileceğimiz üzere Goethe, bu etkileşimin sadece

maddede değil aynı zamanda manada olduğunu, yani dışsal etkenlerin, insanın iç dünyasında olan duygu ve düşünceleri etkilediğini anlatmaya çalışmıştır.

“İnsanın doğası sınırlıdır, diye devam ettim. Sevince, kedere, acılara ancak belli bir dereceye dek dayanılabilir ve o derece aşılsa, insan yok olur. Yani söz konusu olan birinin güçlü ya da zayıf olup olmadığı değildir! Kendi yaşantısına ne ölçüde dayanabiliyor, mesele budur! Hem ahlaki hem de bedensel anlamda” (Goethe, 2007: 66).

Şair kimliğiyle bilinen, genellikle halk şiirleri kaleme alan ve duygularını coşkulu yaşayan romantik yazarımız Eichendorff, aynı Goethe gibi eserlerinde tabiatla iç içe geçer. Ronegger (bkz. Ronegger, 1954: 49-52) bu görüşü destekler nitelikte Eichendorff hakkında, onda insanın ruh dünyası, iç âlemi ve tabiat arasında çok yakın, içten ve samimi bir ilişki olduğunu savunur ve Eichendorff’un şiirlerindeki hislerin ve düşüncelerin, ruhun sade bir biçimde yansımından ibaret olduğunu belirtir. Ronegger’e göre Eichendorff, şiir ve romanlarında, ana hatlarıyla ruhun ebedi öyküsünün önemli anlarını ortaya koymuştur.

Tıpkı Goethe gibi usta kalem Eichendorff’ta doğanın karşı konulamaz kudretinin ve bereketinin farkındadır. Fakat bu farkındalık sadece insan tarafından idrak ve mukayese edilebilir. Aristoteles’in ünlü Metafizik kitabındaki, en temel gerçeklik şöyledir: “Bütün insanlar doğaları gereği bilmek isterler” (Aristoteles, 980a: 22). Dolayısıyla sadece insanın benliği, muhakemesi ve iç dünyasıyla doğa anlam kazanır. Aynı doğrultuda Pascal ise şöyle der: “Kainat insan beyninde kendini tefekkür eder” (Şengör, 2010: 68). Yani güneşin dünyamızı aydınlatarak can vermesi, ancak insanın bundan dolayı şükretmesiyle, güneşin insana verdiği pozitif enerjinin ortaya çıkmasıyla ya da yaz mevsimiyle gelen mutluluklarla birlikte bu doğal olgu anlam kazanır. Her iki yazar da tabiattan esinlenerek yaptıkları ifade aktarımlarında, doğa motifini madde ve mana bakımından nasıl ele aldıklarını yorumlayıcı inceleme ile karşılaştırmaya çalışacağız.

3.3.3.1. Eserlerdeki Doğa Olgusunun Somut Bağlamda Değerlendirilmesi

Eserlerdeki yaratılan kahramanların, aslında yazarların özbenliğinden büyük izler taşıdığı görülür. Hem duygusal genç Werther hem de haylaz kahramanımız Taugenichts, aynı yaratıcıları gibi özgür ruhlu, sanatkar ve üretken karakterlerdir. Her iki başkahramanımızın da edebiyata, müziğe ve resme ilgisi oldukça yüksektir. Goethe de Eichendorff da, çevresinde takip ettikleri izlenimleri ya da iliklerine kadar yaşadıkları

çoşkulu duygularını, genel olarak doğadan esinlendikleri somut gözlemlerle okuyucuya aktarmışlardır. Bu her iki yazarın doğa olgusuna verdikleri önemin bir kanıtıdır. Doğa yaşam kaynağıdır, sudur, havadır, buğdaydır, sebzedir hatta cennettir. Her ikisi için de en büyük ilham kaynağı, her şeyin temelinde varolan doğadır. Aşağıdaki örneğimizde görüldüğü üzere, eserlerdeki ustaca sergilenen betimlemeler sayesinde, okuyucu tasvirlenen doğayı düşünürken, adeta bir tabloyu ayrıntısına varıncaya kadar izler ve tabiattaki sesleri de bu sırada arka fondan net bir şekilde duyar.

“Ağacın üstünde doğrulup, uzun zamandır ilk olarak, kırlardan yana bakındım, bağlar arasında akan Tuna üzerinde tek tük gemiler gidiyor, henüz boş şoseler, parıltılı ova üzerine kurulmuş köprüler gibi, dağlar ve vadiler içinde, uzaklara doğru alçalıp yükseliyordu” (Eichendorff, 1946: 29).

Goethe’de ise, doğanın somut verilerinin kendisine sunduğu ilhamı, Werther’in arkadaşına yazdığı mektupların satır aralarında bulabiliriz. Bir sonraki örnek buna bir delil oluşturur çünkü karamsar bir hal içerisinde yazdığı mektubunda, tabiatın eşsiz güzelliklerinin bile onun hislerini ayağa kaldırmadığını itiraf eder: “Ümitsiz bir durumdayım Wilhelm, huzursuz bir atalet içindeyim; bir şey yapmadan duramamakla birlikte, bir şey de yapamıyorum. İmgelem gücünden yoksunum, doğa duygularımı uyandırmıyor ve kitaplardan öğreniyorum” (Goethe, 2007: 72).

Görüldüğü üzere yazarlarımız doğanın somut izlenimlerini, duygu ve düşünce süzgeçlerinden geçirerek ifadelerini aktarırlar. Aslında bu yüksek özleştirmelerden anlaşılacağı üzere doğa, kudretin ya da ebedi gücün bir simgesi olmasından çok tıpkı sevgili bir dost, bir yar gibidir. Şimdiki örnekte görüleceği üzere, hem Werther hem de Taugenichts doğayı teşhis sanatıyla somut bir varlık haline getirerek onunla manevi boyutta temas kurar, onunla dertleşir bazen de doğaya sitem eder:

“Niçin uyandırıyorsun beni, ey ilkbahar esintisi? Beni kıskırtıyorsun ve diyorsun ki: Sana gökyüzünün çiğ damlalarını getireceğim! Halbu ki yapraklarımın kuruması pek yakın; pek yakın, yapraklarımı dökecek olan fırtınaların gelmesi! Beni bütün güzelliğimle görmüş olan o gezgin, yarın bir gün gelecek. Kırlarda, her yerde beni arayacak gözleri, ama bulamayacak” (Goethe, 2007: 72).

Farklılık olarak baktığımızda Goethe tabiat ve insanı birbirlerine daha da yakınlaştırmış, sanki et ile tırnak ilişkisi gibi insan ile doğayı ilişkilendirmiş, duygu ve düşünce deryasını tamamen tabiattan aldığı ilhamla bütünleştirerek, tam bir doğa ve insan harmonisi şeklinde ifadelerini aktarmıştır. Yukarıdaki örnekte, “Yapraklarımın kuruması pek

yakın.” ifadesinden bunu çok net anlayabiliyoruz. Tıpkı bir ağacın sonbaharda solması gibi kendinin de mutsuz zamanlarda bir bitki gibi solması durumu, onun doğayla bir bütünlük sergilediğinin kanıtıdır. Eichendorff ise doğayı insandan daha öte bir yerde bırakarak kusursuzluğun, kudretin, sonsuzluğun simgesi olarak görür ve anlatımını, genellikle benzetmeler üzerine kurulu betimlemelerle oluşturur. Aşağıdaki metinde görüleceği üzere, Goethe gibi direk olarak kendini doğayla bütünlük içinde sunmadan ifadelerini kullanır. Goethe’nin “Yapraklarımın kuruması pek yakın” ifadesine karşılık, Eichendorff’un “Ah bugün kanatlarım oluverseydi” ifadesi doğayla bütünlük içinde olma ve doğaya benzeme farklılığının bir delilidir:

“Vapur böyle uçarcasına gider ve altımda dalgalar hışırdayıp köpürderken, boyuna mavi ufuklara bakıyor, kıyının yeşillikleri içinden peşpeşe çıkan, büyüyüp büyüyüp sonra yine gerimizde kaybolan kule ve şatoları seyrediyordum. Ah bugün kanatlarım oluverseydi, diye düşündüm” (Eichendorff, 1946: 29).

Yukarıdaki örnekte görüleceği üzere Goethe, Eichendorff gibi tabiatı ayrı bir yere koyup, ona karşı hayranlığını ifade etmesinden öte, doğa ve insanın birbirlerini tamamlayan unsurlar olduğunu, hatta insanın da aslında doğanın tastamam kendisi olduğunu savını savunduğunu ifadelerinin satır aralarında görebiliriz:

“Her şey gelip geçmiyor mu? Her şey, rüzgar gibi yanımızdan esip uçmuyor mu? Her şeyin varoluşuyla birlikte sahip olduğu gücü sonuna kadar tüketme fırsatını bulması ender değil midir? Her şey akıntıya kapılıyor, batırılıyor ve kayalarda parçalanmıyor mu? Yaşamında, seni yitip bitirmeyen hiçbir an yoktur, hem seni hem de yakınlarını; senin de bir yok edici olmadığın, bir yok edici olmak zorunda kalmadığın hiçbir an yoktur; en küçük gezintin binlerce zavallı solucanın yaşamına mal olur, attığın tek bir adım, karıncaların inşaatlarını sarsıp ezer ve küçük dünyalarını berbat bir mezara çevirir” (Goethe, 2007: 71).

Yıkımlara neden olan seller, depremler, heyelanlar, fırtınalar gibi somut doğal olaylarının, aslında insanın bir tabiat yürüyüşünde sebep olduğu yıkımlarla aynı değerde olduğu Werther tarafından yukarıdaki satırlarda ifade edilmiştir. Bu yıkımları, sadece doğanın diğer üyeleri yani karıncalar, böcekler, solucanlar hissedebilir. Ancak insan hissetmiyor diye bu somut yıkımların olmadığı inkar edilemez bir gerçektir.

Bu bölümde benzerlik ve farklılık açısından bakıldığında görüyoruz ki, her iki yazarda doğanın somut güzelliklerine ya da doğanın afetlerine karşı aşırı derecede duyarlıdırlar. Bu somut doğa olayları, yazarlarımızın düşünce deryalarını besleyen kol kol ayrılmış ırmaklar gibidir. Fakat verilen örneklerden de açıkça anlaşılacağı üzere, Eichendorff

doğayı kendinden ayrı bir parça olarak görür, doğanın güzelliğine hayran kalır ya da doğal afetler karşısında olumsuz bir ruh hali sergiler. Her iki yazar için güneşli hava enerjinin ve mutluluğun simgesidir, tıpkı zıttı bir durumda, sellerin onları depresif hale soktuğu gibi. Ancak Goethe, Eichendorff'un sanatında olan benzetmeler halindeki tasvirlerden öte geçerek doğayla bütünlük sergiler. Solan bitkileri, fırtınaları, ruhunun çöküşlerinin bir izi olarak, yaz ayını ya da meyveleri ise ruhunun tohumları olarak niteler.

Doğayı somut bağlamda semboller halinde araçsallaştırarak duygu ve düşünce aktarımı bakımından yazarlarımızın yaklaşımı büyük benzerlik göstermektedir. Lakin Goethe için somut doğa insanın tam da kendisidir. Aslında Goethe, doğayı holizm (bütüncülük) yaklaşımıyla ele alır denilebilir (bkz: Bortoft, 1996: 330). Yani tabiatın mikro organizması olan insanı anlamak, tüm somut tabiatı anlamaktır. Bu iki keskin ayırım noktası, yazarlarımızın somut olarak doğaya yaklaşımlarının en büyük farklılığını oluşturur.

3.3.3.2. Eserlerdeki Doğa Olgusunun Soyut Bağlamda Değerlendirilmesi

Yazarlarımız eserlerde doğa motifini kullanarak, tabiatın enginliklerini somut bir şekilde betimlemekten öte geçmişler, insanın doğası bağlamında duygu ve düşüncelerini aktarmakta tabiatın unsurlarını ele alan bir ifade tarzı benimsemişlerdir. Bu bölümde yazarlarımızın doğa olgusu bağlamında soyut kavramlara karşı olan tutumlarını karşılaştırmaya çalışacağız.

Aşk, Sevgi, Umut, Özlem gibi Olumlu Duygularda Doğa Olgusunun Değerlendirilmesi

Eserlerimizi detayları olarak adım adım yorumlayıcı inceleme yöntemiyle ele aldığımızda görüyoruz ki, her iki başyapıtta da doğa motifi erkin, ihtişamın, harmoninin ve canlı cansız tüm varlıkların var oluş kaynağı olarak tasvirlenmiştir. Eserlerde insanın doğasını oluşturan, mutluluk, aşk, sevgi, umut, özlem gibi olumlu duygularda, ifade tekniği ve anlatım tarzı olarak başvurulan ilk araç doğa olgusudur. Taugenichts yolculuğu sırasında yaşadığı manevi hazları, doğa motifini kullanarak nasıl işlediğini aşağıdaki örnekte görebiliriz:

“Kupa aramızda tekrar elden ele geçiyor, rahip efendi hepimizle tatlı tatlı konuşuyordu, git gide cümlelerimizin gönlünü kazandı ve sonunda hepimiz neşeli

neşeli, karmakarışık söyleşmeye başladık. Talebelerin de yavaş yavaş dilleri çözölmüştü, dağlardaki seyahatlerine dair hikayeler anlattılar, hatta nihayet çalgılarını çıkarıp şen parçalar çalmaya bile başladılar. Serin nehir havası, çardağın dalları arasından süzölüyor; yanımızdan hızlı hızlı geçip giden ormanlar, vadiler akşam güneşiyle yaldızlanıyor, kıyılar boru sesleriyle yankılanıyordu” (Eichendorff, 1946: 114).

Sembolizm ve empresyonalizm akımlarının örneklerini eserlerinde sergileyen yazarlar, doğa olgusunu somut bağlamda kullanmakta öte geçerek, hislerin duru simgesi olarak ele almışlar ve bu yönleriyle benzer yaklaşım sergilemişlerdir. Çardağın dalları arasından süzölün serin nehir havası, rahatlanan, feraha ermenin imgelenişi olduğı görünürken, akşam güneşiyle yaldızlanan gece ve boru sesleriyle yankılanan kıyılar ise, huzurlu ve dingin bir hal içinde geceye ulaşmanın zevki imgelemiştir. Goethe de aynı Eichendorff gibi, insanın iç dünyasında barınan olumlu duygularında, doğa olgusundan kaynaklanan ifadeler ortaya koymuştur. Çünkü Goethe’de doğayı hislerin pınarı olarak görür, şimdiki örnek buna bir delil oluşturur: “Yaşam dolu doğanın içinde yüreğimi saran içten ve sıcak duygular, beni bir zamanlar öyle sevinçlere boğuyor, çevremdeki dünyayı benim için öyle bir cennete dönüştürüyordu ki” (Goethe, 2007: 71).

Doğal olmayan ya da doğal bir amaca hizmet etmeyen eylemler, tüccarlar tarafından çıkar amacı güdülen unsurlar olurlar, lakin işin doğasına vakıf kimseler ise herhangi bir eylem süreci içinde materyal menfaat kazanma aşamasından ziyade, yaratma veya üretme çabasındaki kişilerdir. Çünkü işin bu safında olanlar, bir çıkar uğruna icra göstermezler, aksine sürecin aşk, sevgi, fedakarlık, emek gibi bölümlerine bahtiyar olanlardır.

“Eserde Philisteri en belirgin şekilde temsil eden kapıcı, avcılık ve çiçek yetiştirmeye sadece yarar sağlama noktasından bakar. O, bahçeye patates ekmeği tercih ederken Taugenichts, onun ektiğı patatesleri söküp yerine güzel çiçekler ekmiştir. Taugenichts bu patatesleri söküp yerine güzel çiçekler ekmesi sevgiye işaret etmektedir” (Ünal, 2007: 698).

Ünal’ın bu destekleyici bilgileri ışığında, Eichendorff’un doğa olgusunu materyalistik bir çerçeveden çıkararak, ne denli duygulara hitap eden bir perspektife büründürdüğünü açıkça görebiliriz. Benzer şekilde olumlu duygular bağlamında Goethe’de aynı tutumu sergilemiştir. Dış dünyanın, insanın doğasındaki olumlu duygulardan mahrum vaziyeti düşünölmez, aşağıdaki örnek buna bir kanıt sunar:

“Wilhelm, sevgisiz bir dünyanın yüreğimiz için ne anlamı olabilir? Işıksız bir oyuncak fenerden farksızdır! Feneri yakar yakmaz beyaz duvarın üzerinde

rengarenk imgeler oluşur! Ancak geçici hayaller olsalar bile, biz yine de küçük oğlanlar gibi karşılıklarına geçip bu büyüğü görüntülere seviniriz, onlarla mutlu oluruz. Fosforlu taşların güneşe bırakıldıklarında ışınları topladığı ve geceleri bir süre ışıdıkları söylenir” (Goethe, 2007: 56).

Marifet suni çiçeklerin ticaretini yapanlarda değil, asıl zanaat çiçekleri, sebzeleri, meyveleri, buğdayları doğada yetiştirenlerdedir. Bunu fosforlu taşların tıpkı güneş panelleri işlevinde, tabiatın aldıkları enerjiyi geceleyin doğal tepkilemelerle açığa çıkartması vasfındaki doğal süreçle başarılılar, yapay yöntemlerle değil. Doğal olmayan, insanın tabiatına uygun olmayan kavram geçicidir, elbet bozulur. Işıksız bir oyuncak fener gibi işlevi elbet birgün yitecektir, onlar fotosentez yapmayan suni çiçekler gibidir.

Yazarlarımızın diğer benzer çıkış noktası ise, kahramanlarımızın sevdikleri bayanları tanımlamaları konusundaki hünerleridir. Her iki başkahramanımız için sevdikleri hanımlar, onların hayatlarının başrol oyuncular ve yegane anlamlarıdır. Sevdiklerine karşı hislerini ifade etmek ve tasavvurlarındaki hanımlarını kelimelerle anlatabilmek için yine doğa olgusundan faydalanırlar.

“Ben Wahlheim’e giderim, oradan da Lotte’nin evine yalnızca yarım saatlik bir mesafe kalıyor! Etki alanına fazla yakın oluyorum o zaman ve hop, yine Lotte’nin yanındayım. Büyükanneimin mıknaatlı dağı anlatan bir masalı vardı: Dağa fazla yaklaşan gemilerin bütün demir aksamı birdenbire sökülür, çiviler dağa doğru uçar ve zavallı yolcular üst üste alt alta yığılan tahtaların arasında kalakalırlarmış” (Goethe, 2007: 58).

Yukarıdaki paragrafta görüleceği üzere, Lotte’nin evine yaklaşan Werther’in sevdiğine karşı hisleri ayağa kalkar, etki alanı onu sarsar ve bunun sebebini ise, sevdiğinin mıknaatı vazifesi gören çekim lokasyonuna fazla yaklaşmasıyla ifade eder. Görülür ki, bu durumu yine doğal tepkimeyle okuyucuya aktarır. Benzer şekilde Eichendorff ise, aşık olduğu hanımına karşı hislerini ifade etmek için doğa olgusunu kullanır. Bu her iki yazarın da ortak yaklaşım tarzıdır. Bu sevdiklerine verdikleri önemin derecesini belirlemek için bilinçli yapılan bir ölçütlemidir. Çünkü sevdiklerine verdikleri önem, ancak doğanın enginliği ile ölçülebilir, bu sevginin çapı tıpkı küçük çocukların yıldızlar kadar sevmesi kadardır. Taugenichts’in sevdiğini gördüğündeki duyguları buna örnektir:

“Onu seyrettikçe sanki şatonun bahçesindeymişim; çiçek ve dallar rüzgarda hafif hafif kımıldıyorlarmış, aşağıda derinlerde, gürük kulübeciğimi, çayırlar arasında uzayan şoseyi, Tuna Nehri’ni, uzak mavi dağları görüyormuşum hissine kapılıyorum” (Eichendorff, 1946: 86).

Görüldüğü üzere somut doğa olgusu, yazarın duygularının ve düşüncelerinin arı bir aktarımı vazifesindedir. Bu yaklaşımlarıyla yazarların tutumları benzerlik gösterir.

Negatif Duygularda İşlenen Doğa Olgusunun Değerlendirilmesi

Melankolik hislerinde de yazarlar aktarım tekniği olarak doğa olgusunu etkili bir araç olarak kullanmışlardır. Ünal (bkz. Ünal, 1987: 57), Taugenichts'in serüveninde doğa olgusunun, iyiliği ve güzellikleri simgelediğini, fakat saray, köşk gibi kapalı havzaların ise kötülük ve çirkinliklerin yuvası olduğunu savunur. Çünkü maskeli yüzler, samimiyetten yoksun tavırlar bu kapalı alanlarda boy gösterir.

Aşağıdaki metinde görüleceği üzere Eichendorff, Taugenichts'in üzgün bir anını ifade ederken, tabiat unsurlarından yararlanmışır. “Dikenleri kendi içine bir kirpi gibi büzülü-yordum” ifadesiyle, yazarımızın öz eleştirisi yaptığını ve tabiattan esinlenerek olumsuz düşüncelerine tariz sanatıyla yaklaştığını görürüz. Yalnız geçen bulutların tasviri ve müziğin git gide daha az duyulması, Taugenichts'in mutluluğunu azaltan diğer imgesel faktörler olarak yorumlanabilir:

“Bütün bunlar, beni bir düşünceler uçurumuna sürüklüyordu. Düşüncelerimle dikenleri içine bir kirpi gibi büzülü-yordum: Şatodaki dans müziği, şimdi daha seyrek işitiliyor, bulutlar karanlık bahçe üzerinden, yalnız yalnız geçiyorlardı. Ağacın tepesinde, saadetimin yıkıntıları içinde, gece baykuşu gibi, sabaha kadar pinekledim” (Eichendorff, 1946: 29).

Aşağıdaki paragrafta görüleceği üzere, Eichendorff gibi Goethe de, eserindeki kahramanı Werther'in depresif ve olumsuz ruh halini doğa motifi kullanarak okuyucuya aktarmıştır:

“Şu dağılmış halimi görseniz! Duyularım nasılda hissizleşti! Yüreğimin dolup taşmadığı tek bir an, kutsal olmayan tek bir saat bile yok! Yok! Yok! Akşam gün doğuşunu izlemeyi tasarlıyorum ve sabah yataktan kalkamıyorum; gün boyunca ay ışığını bekliyorum, sonra da akşam, odamdan çıkamıyorum. Ne uğruna uyandığımı, ne uğruna uykuya yattığımı bilmiyorum. Yaşamımı bir zamanlar devindiren maya yok artık; derin gecelerde beni uyanık tutan, sabahları beni uykudan uyandıran o uyandırıcı çekicilik yitip gitti” (Goethe, 2007: 88).

Din Konusunda Doğa Olgusunun Değerlendirilmesi

Detaylı incelemeler sonucunda her iki yazarımızın da dini bağlarının kuvvetli olduğuna ve bu karakteristik özelliklerinin eserlerine yansıdığına yakından tanık olduk. Goethe'nin doğa olgusu yaklaşımıyla dini konulara eğilimi onun gençlik yıllarında panteist bir bakış

açısıyla düşüncelerini kalıplaştırdığı ancak yine de Tanrı kavramını her şeyin üzerinde tuttuğu anlaşılır. Tanrı, doğayı insanın ve tüm varlıkların yaşamasına olanak sağlamak için tasarlamıştır ve tüm kaotik tabiat düzeni içindeki ahenk, insanın yaşamına olanak verecek şekilde Tanrı tarafından biçimlendirilmiştir. Aşağıdaki örnekte görüleceği üzere, Goethe'nin din konusundaki duyarlılığını, düşsel arkadaşı Wilhelm'e yazdığı mektubundan anlıyoruz: "Dine karşı saygılıyım, bunu biliyorsun, kimi tükenmişler için bir destektir din, kimi dermansızları diriltmiştir de. Ancak bu herkes için böyle olabilir mi, böyle olmak zorunda mı acaba" (Goethe, 2007: 113)?

Goethe için Tanrı her şeyi yoktan var, eden güç ve erdem sahibidir, o her şeyin üstünde ayrı bir yerdedir ve insanoğlunun bilincine, kudretini doğa olgusu sayesinde tezahür ettirir. Doğa olgusu sayesinde Tanrı, tüm benliğinle her şeyi sarıp, tabiatın her bir karışını kavramıştır. Aşağıdaki paragraftan anlaşılacağı üzere, tüm yaşama sevincini kaybetmiş olsa da Werther, en zor zamanlarında Tanrı'ya hitap eder ve içindeki duygularını döker:

"Tanrım, gözyaşlarımı görüyorsun! Sen ki bütün yaratılışı seven Tanrı, insanı yoksul yarattın, niçin ona bir de şu birazcık yoksulluğu, sana ve sonsuz sevgine duyduğu şu birazcık güveni elinden alacak kardeşler verdin! Çünkü şifalı bitkilere, üzüm bağının gözyaşlarına duyduğumuz bu güven, her dakika gereksinimini duyduğumuz sağaltıcı ve dindirici bir gücü bizi çevreleyen her şeye yerleştirdiğine dair bir güvenden kaynaklanmıyor mu" (Goethe, 2007: 119)?

Eichendorff ise zaten koyu Katolik bir aileden gelen biri olarak ve eserini kaleme aldığı edebiyat dönemi açısından bakıldığında, romantik edebiyatın din konusu üzerinde sıklıkla durmasından kaynaklanarak, düşünce mozağini dini motiflerle süslemiş ve eserinde nakış gibi işlemiştir. Tanrı tüm canlıların yaşamına olanak verecek şekilde doğayı yaratmıştır. Eichendorff eserindeki kahramanı Taugenichts vasıtasıyla okuyucusuna bahsettiği en güzel zamanlarını, doğanın muhteşemlikleri içerisinde geçirdiği için Tanrı'ya şükreder. Canı sıkkın, morali düşük olduğu zamanlarda dahi, kendini doğa ile baş başa bırakarak huzuru, mutluluğu arar, çünkü doğa olgusu Tanrı'nın yansımasıdır. Eichendorff doğa ve dinin bütünlüğünü okuyucuya şu satırlarla aktardığını görüyoruz: "Orada, mavi denizin kenarında efsanevi dağlar, uçurumlar, yaldızlı kapılar vardı ve yüksek, parıltılı kulelerde, sırmalı esvaplar giymiş melekler ilahi okuyorlardı" (Eichendorff, 1946: 76).

Her iki yazarımızda dini bakış açılarının temeline yine doğa olgusunu yerleştirmişler ve düşüncelerini bu bağlamda okuyucuya aktarmışlardır. Tanrı her şeyin üstündedir ve sadece tabiat sayesinde yaşama olanak sunar. Yazarlarımızın bu bakış açılarını destekler nitelikte Amerikalı biyolog ve zoolog Edwin Grant Conklin'nin (1863 – 1952) sözleri dikkat çekicidir: “Yaşamın kazara meydana gelmesi ihtimali, kıyasla; bir matbaada vuku bulan bir patlama sonucunda, eksiksiz ansiklopedinin meydana gelmesi olasılığı gibidir” (Conklin, 1963: 92).

SONUÇ

Bu çalışmamızda, hem Alman edebiyatına hem de dünya edebiyatına isimlerini altın harflerle yazdırdan usta kalemler Johann Wolfgang von Goethe'nin "Die Leiden des jungen Werther" adlı eseri ve Joseph Karl Benedikt Freiherr von Eichendorff'un "Aus dem Leben eines Taugenichts" adlı eseri, karşılaştırmalı edebiyat bilimi yöntemleri kullanılarak ve ayrıca eserler doğa olgusu bağlamında derinlemesine analiz edilerek, eserlerin benzer ve farklı yönleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmamızda eserler tümünden gelim metoduyla ele alınarak ve alt başlıklarla ele alınan değerlendirmeler, genelden özele indirgenerek komparatistik çalışması yapılmış ve yazarlar tarafından verilmek istenen öz anlamlara ulaşmak amaçlanmıştır.

Doğa olgusu kelime anlamı olarak, hayatı mümkün kılan, her yanımızı çevreleyen her şeyin ortak ismi olarak nitelendirebilir. Uzayın sonsuz derinliklerinden, toprağın altındaki milyarlarca canlı ya da cansız aleme kadar her şey insanın dış dünyasını oluşturur. Fakat doğa olgusu insana indirgendiğinde, düşünen, öğrenen, gelişen bir varlık olarak insanoğlunun sadece dış dünyası değil, aynı zamanda iç dünyası olduğu da şüphesizdir. İnsanlığın iç dünyasını oluşturan düşünce, tecrübe, mutluluk, üzüntü, aşk, özlem, umut gibi soyut kavramlar da, insanın doğası gereği sahip olduğu ölçülemez ve görülemez tanımlardır. İnsan ne dışarıdaki tabiatın eksikliği ile varolabilir, ne de iç doğasındaki bu soyut kavramların mahrumiyetiyle yaşayabilir. Yani her iki olgu da insanı var kılan önemli yapıtaşlarıdır. Hem bu nedenle, hem de yazarlarımızın doğa olgusuna karşı hassas olmaları nedeniyle incelediğimiz iki başyapıtı doğa olgusu bağlamında ele almaya çalıştık.

Çalışmamızın analizi sonucu olarak görüyoruz ki, Eichendorff'un "Aus dem Leben eines Taugenichts" adlı eserini kaleme aldığı Sturm und Drang edebi dönemindeki anahtar kavram "die Natur" yani doğadır. Bu dönemdeki yazarlar eserlerini yaratırlarken etkilendikleri bu akım rüzgarı nedeniyle, doğa kavramı üzerinde itinalı bir yaklaşım tarzı sergilemişlerdir. Fakat yine derinlemesine analizimizde gördük ki, Eichendorff sadece içinde bulunduğu edebiyat döneminin etkisinde kalarak değil, aynı zamanda kendi öz benliğinde münhasır, doğaya karşı yüksek farkındalığı olan bir karakteristik özelliğe sahiptir. Bununla birlikte, insanın iç dünyasının sürekli tekamülünü sağlayan yegane ve tek unsur da doğadır. Ayrıca doğa, canlı alemine yaşam sunan Tanrı'nın bir lütfudur.

Doğa sayesinde doğarız ve gelişerek hayatımızı idame ettiririz. Gelişirken tecrübelerimiz, duygu ve düşünce dünyamız da sürekli evrilleşme içerisinde. Dolayısıyla bu eşsiz ve engin varoluş hikayemizin temelindeki doğa olgusunu Eichendorff, “Aus dem Leben eines Taugenichts” isimli eserinin satır aralarında okuyucuya aktarmıştır ve doğa motifinin önemi vurgulamakla kalmayarak doğa, Eichendorff’un ilham kaynağı da olmuştur. Çalışmamızda, “Aus dem Leben eines Taugenichts” adlı eserde doğa olgusuna hem materyalistik çerçeveden hem de ideolojik boyuttan bakılarak, bu olgunun eserde ne kadar büyük bir önemle ele alındığını açıklamak amaçlanmıştır.

Yine detaylı analizimizde gördük ki, romantik dönemde eserini kalem alan yazarımız Goethe için de, doğa olgusuna karşı yaklaşım tutumu aynı Eichendorff’un doğaya verdiği önem kadar yüksektir ve bu önem derecesinin herhangi bir dengi de yoktur. “Die Leiden des jungen Werther” adlı eserde, Werther’in yaşama sevinci, sevgilisine duyduğu aşkla doğru orantılıdır ve sevgisine cevap alamadığı derecede bu yaşam sevinci yok olma noktasına gelmiştir. Lakin Goethe’ye göre, her şeyin varoluşunu mümkün kılan yegane kuvvetin, Tanrı’nın insanlığa bir lütfu olan doğa olgusu olduğu yadsınamaz. Bu bağlamda doğa Werther’e sevdiğini tanıma şansı veren Tanrı’nın bir sanatıdır. Bu sanat şaheseri sayesinde hayatlar gün ve gün süregelerek insanın hikayesini oluştururlar. Werther bu hikayeyi mektuplarının bir bütünü olarak sunar. Kök ya da kelime sesin anlamlı en küçük somut yapıtaşdır. Bu anlamlı sözcükler birleşerek bir hikaye oluştururlar tıpkı Werther’in düşsel arkadaşına yazdığı ve herbirinin tarihi belirli olan mektuplar gibi. Doğanın en anlamlı parçası olan insan ise yaşamında gün ve gün yaptıklarıyla kendi romanını oluşturur. Doğa efsane bir sahne, insanlar ise birer hikayedir. Çalışmamızda Goethe’nin doğayı ne denli yüceleştirdiğini, hem dış dünya bağlamında, hem de içsel durum açısından ele almaya çalıştık.

Çalışmamızda yazarların doğa olgusunu yaşamın temel noktasında tuttuklarını, farklı perspektiflerden yaptığımız değerlendirelerle göstermeyi çalıştık. Eichendorff’tan farklı olarak Goethe’nin doğa olgusunu, eşsiz bir kudret olarak insandan çok üstün bir noktada bırakmadığı görülmüştür. Eichendorff için doğa insanoğluna yaşama olanağı sunan yüce bir olgudur, çünkü doğa izin vermezse insanlık var olamaz. Fakat Goethe bu bağlamda, insanlık var olmaz ise doğanın bir manaya sahip olmayacağını savunur. Yani doğa ve insan birbirini oluşturur, çünkü ancak insanın idrakiyle doğa anlaşılabilir. Eichendorff’un doğayı konumlandığı yer ulaşılamaz bir boyutta olmasına karşın Goethe, doğa

olgusunun sadece insanlık tarafından anlamlandırılacağı üzerinde durmuştur. Çalışmamızda doğa olgusuna aksedilen büyük önem derecesindeki ayrım noktasının tam burada olduğu değerlendirmelerimizde tespit edilmiştir.

Karşılaştırmalı edebiyat biliminin inceleme metotları olan “Edebiyat Dönemine Bağlı İnceleme (Yazın tarihi), Metne Bağlı İnceleme (Werkimmanente) ve Yorumlayıcı İnceleme (Hermeneutik)” yöntemleriyle karşılaştırma çalışması yapılmış ve tüm bunların neticesinde, doğa motifinin yoğun bir şekilde göze çarptığı eserlerin yüksek derecede benzer özellikler taşıdığı sonucu örneklerle gösterilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızda ayrıca yazarlarımızın da benzer vasıflar taşıdığını değerlendirmelerimizle göstermeye çalıştık. Her iki yazarımızın da doğa olgusunun insanlık için ne derecede önemli olduğu konusunda hem fikir oldukları görülür. Doğa her şeyin, somut ya da soyut insanlığın idrak ettiği her kavramın başlıca kökenidir. İnsan doğar, büyür ve ölür. Son yıllardaki bilimsel çalışmalar gösteriyor ki, sürekli genişleyen evrenimizde, dünyamız için de durum aynıdır. Dünyamız da doğanın adeta bir molekülü olan insan gibi doğar, büyür ve ölür. Dolayısıyla bu gelişim süreci içerisinde doğaya uygun hareket edersek yaşam kolaylaşır. Kışın kar yağmasıyla sarıldığımız atkılarımız ve yazın sıcaklığında koştığımız plajlar doğayla ahenk içinde olduğumuzun göstergesidir. Bir Sibirya kurdunun ekvator bölgesinde yaşaması nasıl zorsa, doğayla uyum içinde olmamanın sonucu da aynıdır. Aynı şekilde insanın iç dünyasını oluşturan soyut kavramlarda bu duruma benzerlik gösterir. Kışın gri bulutların sardığı gökyüzünde durgun bir ruh haline bürünen insan için, yaz ayları cıvıl cıvıl olma zamanı anlamına gelir. Ayrılık ruhu zedelese de döngüsel bağlamda mutluluk yine kişiyi bulacaktır. Çalışmamızda tüm bu fikirleri destekleyen örnekler ayrıntılarıyla verilmiş, hem eserlerde hem de yazarlarımızın karakteristik özelliğinde var olan yüksek doğa bilinci detaylarıyla açıklığa kavuşturulmuştur.

Doğa olgusunun pozitif bilimler açısından genel itibarıyla materyalistik açıdan ele alındığı bir gerçektir. Çalışmamızda bu maddesel yaklaşımın önemi vurgulanmakla kalmamış, doğa olgusunun taşıdığı soyut ya da ideolojik anlamlar da açıklanmaya çalışılmıştır. Bu nedenle çalışmamızın, madde ve mana bütünlüğü sergileyen doğa hakkındaki yapılacak gelecekteki çalışmalara, ayrıca usta isimler Goethe ve Eichendorff’un doğa olgusuna verdiği önemi göstermeyi amaçlayan çalışmalara ve tüm karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarına ışık tutacağı umulmaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Makaleler

- AYDIN, Ertuğrul, (2014) *Karşılaştırmalı Edebiyatın Yayılma Alanı*, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmalar Merkezi, No: 18175.
- AYTAÇ, Gürsel, (2001) *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Say Yay. 2009.
- AYTAÇ, Gürsel, (2001) *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- AYTAÇ, Gürsel, (2001) *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Gündoğan Yay., Ankara 1997.
- AYTAÇ, Gürsel, (2015) *Johann Wolfgang von Goethe*, Çev. Gürsel Aytaç, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015, s. 367.
- BAYTEKİN, Binnaz, (2006) *Kuramsal ve Uygulamalı Karşılaştırmalı Edebiyat Bilim*, Sakarya Yayıncılık.
- BORTOFT, Henri, (1996) *The Wholeness of Nature, Goethe's Way Toward a Science of Conscious Participation in Nature*, published in USA by Lindisfarne Books, ISBN 0-940262-79-7 8 (pbk.).
- COOKE, Harold P., (1938) *Aristoteles, The Metaphysics I, 980a.22*, Trans. Harold P. Cooke. Cambridge: Harward University Press.
- CONKLIN, Edwin, (1963) *Reader's Digest*, In: *Evolution Disproved Encyclopedia – Volume 02*, p.92. <http://evolutionfacts.com/Appendix/a09.htm>
- DARWIN, Charles, (1859) *On the Origin of Species, by Means of Natural Selection*, London, John Murray, Albemarle Street.
- EICHENDORFF, Joseph Freiherrn, (1818) *Das Marmorbild / Die Zauberei im Herbst: Zwei Erzählungen*, Nürnberg 1818, ISBN 978-3-8430-3275-9.
- EICHENDORFF, Joseph Freiherrn, (1841) *Eichendorff's Weke*, Berlin 1841, Verlegt von M. Simion.
- EICHENDORFF, Joseph Freiherr, (1946) *Bir Haylazın Hayatı*, (Çev. Behçet Gönül) Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- FARRELLY, Daniel J., (1998) *Goethe in East Germany 1949-1989, Toward a History of Goethe Reception in the GDR*, Camden House is an imprint of Boydell & Brewer Inc., ISBN:1-57113-065-9.
- FECHTER, Paul, (1960) *Geschichte der deutschen Literatur, Bd.I*, SM Bücher, Gütersloh, 1960.

- FISHER, Dietrich, (1995) *The Fischer-Dieskau Book of Lieder*, New York 1995, Proscenium Publishers Inc.
- FRANCE, Anatole, (2008) *La Vie Litteraire*, cilt 1, naklen Berna Moran, Edebiyat Kuramları ve Eleştiri, İstanbul, İletişim Yayınları.
- GOETHE, Johann Wolfgang, (2007) *Genç Werther'in Acıları*, (Çev. Nihat Ülner), Can Sanat Yayınları, İstanbul, ISBN 978-975-07-0829-9.
- GOSSMANN, Wilhelm, (1963) *Eichendorffs Naturlyrik und das japanische Heiku*, in Aurora, Eichendorff Almanach, 23/1963.
- GÖBENLİ, Mediha, (2005) *Direnmenin Estetiği'ne Güven, Karşılaştırmalı Edebiyat Bağlamında Peter Weiss ve Vedat Türkali*, İstanbul, Donkişot Güncel Yayınları.
- GRIMM, Jakob und Wilhelm, (1991) *Deutsches Wörterbuch von Jakob und Wilhelm Grimm, deutscher Taschenbuchverlag*, Leipzig, 1991, Bd.13, s.1826.
- HILLACH, Ansgar und KRABIEL, Klaus Dieter (1971) *Eichendorff Kommentar zu den Dichtungen Bd.I*, Winkler Verlag, München, s.140.
- KEFELİ, Emel, (2000) *Karşılaştırmalı Edebiyat İncelemeleri*, İstanbul Kitabevi, ISBN975-732-1168.
- MAAK, F., (1905) *Das Goethetheater in Lauchstädt*, D. Häcker, Lauchstädt.
- MANUEL, Don Juan, (2013) *Der Graf Lucanor*, Übertragen von Joseph von Eichendorff, Berlin, ISBN 978-3-8430-3283-4.
- MCLUHAN, Marshall, (1994) *Understanding media. The extensions of man*, Massachusetts, Mit Press edition.
- MORAN, Berna, (2008) *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s. 264.
- MUHLNER, Robert, (1961) *Natursprache und Naturmusik bei Eichendorff*, in Aurora 21/1961.
- RONEGGER, Franz, (1954) *Eichendorffs Lyrik im Urteil von Mit- und Nachwelt*, in:m Aurora 14/1954
- ROUSSEAU, A.M. - PICHOS, C.L. (1994) *Karşılaştırmalı Edebiyat*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- SCHIWY, Cf. Günther, (2000) *Eichendorf. Der Dichter in seiner Zeit. Eine Biographie*, Yayınevi C.H. Beck, München, f. ISBN 3-406-46673-7.
- STOCKLEIN, Cf. Paul, (1974) *Joseph von Eichendorff. In Selbstzeugnissen und Bilddokumenten*, Ed. by Kurt Kusenberg, Rowohlt Verlag, ISBN 3-499-50084-1.

ŞENGÖR, Celal, (2010) *Bir Bilim Adamının Serüveni*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, I. Baskı, Sertifika No: 11213.

ULUÇ, Nurhan, (2011) *Wolfgang Bochert ve Orhan Kemal’de Ekmek*,– 14 Ekim, XI. Uluslararası Dil, Yazın, Değişbilim Sempozyumu (Gönüllülük ve Hoşgörü) Bildiri Kitabı, E-ISBN 978-605-4735-49-5.

ÜNAL, Arif, (2007) *X. Türkischer Internationaler Geranistikkongress, Toleranz und Begegnungen*, Ölümünün 150. Yılında Joseph von Eichendorff ve Philister Kavramı, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi, s.691 – 708.

WELLEK, R. ve WARREN, A., (1993) *Edebiyat Teorisi*, çev.Ömer Faruk Huyugüzel, İzmir: Akade-mi Kitapevi.

Sürekli Yayınlar

- ARSLAN, Cüneyt, (2016) Edebiyat Bilimi Kuramlarının Gelişiminde ‘Linguistic Turn’ Olgusu, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:9 Sayı:42.
- ARSLAN, Cüneyt, (2017) Yabancı Filolojilerin Dönüşümü Bağlamında Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:10 Sayı:53.
- BAYRAM, Yavuz, (2004) Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi ve Bir Uygulama, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*.
- ULUÇ, Nurhan, (2015) Das Eigene und das Fremde in Selim Özdoğan's Roman Heimstraße 52, Migration und kulturelle Diversität, Tagungsbeiträge des XII. Internationalen Türkischen Germanistik Kongresses, Peter Lang, Frankfurt am Main.
- ÜNAL, Arif, (2007) Joseph von Eichendorff'ta tabiat, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, The Journal of Institute of Social Sciences*, Sayı 17, s.561 – 584.

Diğer Kaynaklar

- <https://www.iletisim.com.tr/images/UserFiles/Documents/Gallery/italya-seyahati1.pdf>
- <https://www.lehrer.uni-karlsruhe.de/~za874/homepage/eichendorff.html> (20.12.2017)
- <http://www.gleiwitz-sosnitza.de/gleiwitz/herrenhauser/her19.html> (21.12.2017)
- <https://www.deutsche-biographie.de/sfz53666.html> (22.12.2018)
- <https://www.helles-koepfchen.de/wissen/schriftsteller/joseph-von-eichendorff-dichter-der-romantik-biographie.html> (24.12.2017)
- <http://gutenberg.spiegel.de/autor/joseph-freiherr-von-eichendorff-142> (02.01.2018)
- <https://www.martinschlu.de/kulturgeschichte/neunzehntes/fruehromantik/eichendorff/biographie/1810.htm> (02.01.2018)
- <http://felsefekulubu.pau.edu.tr/felsefiakimlar/42.html> (19.03.2018)
- <http://evolutionfacts.com/Appendix/a09.htm> (19.07.2018)
- ÜNAL, Arif, (1987) *Joseph von Eichendorff'un Eserlerinde saray Hayatı*, Yüzüncüyıl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, 1987.

ÖZGEÇMİŞ

Temuçin ÇELİK 1986 yılında Kayseri’de doğdu. İlköğretimini Sakarya’da tamamladı. Ortaöğretimini Sakarya Anadolu Lisesi’nde tamamladı. Ardından 3 yıl gibi bir süreliğine Bilkent Üniversitesi’nde İngilizce eğitimi gördükten sonra Sakarya Üniversitesi’nde Alman Dili ve Edebiyatı lisansına başladı. Eş zamanlı olarak Eskişehir Anadolu Üniversitesi’nde Uluslararası İlişkiler lisansına başladı. Bu iki lisans öğrenimi devam ederken Erasmus programıyla Almanya Karlsruhe Institute für Technologie Üniversitesi’nde Alman Dili ve Edebiyatı bölümünde bir yıl süreyle eğitim gördü. Ardından Türkiye’ye geri dönerek, her iki lisans bölümünü tamamladıktan sonra 2015 yılında yine Sakarya Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümünde yüksek lisans eğitimine başladı. Özel bir firmada uluslararası ticaret yapmaktadır.